

**İNSAN TEMELLİ AKTARMALAR ÇERÇEVESİNDE TÜRKÇE VE
ARAPÇA ÜZERİNE BİR KARŞILAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HİBA FAİSAL GHAZE SALİHİ

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

**MERSİN
TEMMUZ- 2017**

**İNSAN TEMELLİ AKTARMALAR ÇERÇEVESİNDE TÜRKÇE VE
ARAPÇA ÜZERİNE BİR KARŞILAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HİBA FAİSAL GHAZE SALİHİ

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

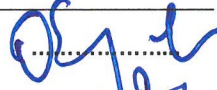

TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Oğuz ERGENE**

**MERSİN
TEMMUZ- 2017**

ONAY

HİBA FAİSAL GHAZE SALİHİ tarafından Yrd. Doç. Dr. Oğuz ERGENE danışmanlığında hazırlanan "İNSAN TEMELLİ AKTARMALAR ÇERÇEVESİNDE ARAPÇA VE TÜRKÇE ÜZERİNE BİR KARŞILAŞTIRMA" başlıklı bu çalışma aşağıda imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından oy birliği/çokluğu ile Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Görevi	Ünvanı, Adı ve Soyadı	İmza
Başkan(Danışman)	Yrd. Doç. Dr. Oğuz ERGENE	
Üye	Prof. Dr. Faik KANATLI	
Üye	Prof. Dr. Muna YÜCEOL ÖZEZEN	

Yukarıdaki Jüri kararı Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 15/09/2022 tarih ve 29/45.. sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Gülsen AVCI
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Mersin Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinde belirtilen kurallara uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
 - Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlâk kurallarına uygun olarak sunduğumu,
 - Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
 - Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak kullandığımı,
 - Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
 - Bu tezin herhangi bir bölümünü Mersin Üniversitesi veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı,
 - Tezin tüm telif haklarını Mersin Üniversitesi'ne devrettiğimi
- beyan ederim.

ETHIC DECLARATION

This thesis is prepared in accordance with the rules specified in Mersin University Graduate Education Regulation and I declare to comply with the following conditions:

- I have obtained all the information and the documents of the thesis in accordance with the academic rules.
- I presented all the visual, auditory and written informations and results in accordance with scientific ethics.
- I refer in accordance with the norms of scientific works about the case of exploitation of others' works.
- I used all of the referred works as the references.
- I did not do any tampering in the used data.
- I did not present any part of this thesis as an another thesis at Mersin University or another university.
- I transfer all copyrights of this thesis to the Mersin University.

27 Temmuz 2017/27 July 2017

İmza / Signature

Hiba Faisal Ghaze SALİHİ

ÖZET

İNSAN TEMELLİ AKTARMALAR ÇERÇEVESİNDE TÜRKÇE VE ARAPÇA ÜZERİNE BİR KARŞILAŞTIRMA

Aktarma; anlatılmak istenen kavramı, kendisiyle ilişkisi, benzerliği ya da yakınlığı olan başka bir kavramla anlatmaktır. Bu çalışmada, insan temelli aktarmalar çerçevesinde Arapça ve Türkçe üzerinde bir karşılaştırma yapılması amaçlanmıştır. Bu amaçla uzman görüşü alınarak Türkçe ve Arapçada üçer sözlük çalışma yapma üzere seçilmiştir. Çalışmada, iki dilin söz varlığı karşılaştırılarak organlar ve vücut bölümleri; insan ile ilgili özellik durum ve benzeri; insana özgü eylemler başlıkları altındaki ortak ve farklı anlamlar incelenmiştir. Ayrıca her iki dilin adlandırmalara yansıyan dilsel ve kültürel farklılıkları belirlenmeye çalışılmış, üç bölümden oluşan toplam 74 sözcük incelenmiştir. Araştırmada, aktarma yoluyla insan dışındaki varlıkların karşılanması kapsamında Türkçe sözlüklerde toplam 229 anlam, Arapça sözlüklerde ise 212 anlam belirlenmiştir. Bu sonuçlar göz önüne alındığında her iki dildeki aktarmalar arasında ortaklıkların, farklılıkların bulunduğu ve bu dilleri besleyen kültürlerin, aktarmalarda somutlaştığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Dil-kültür bağlantısı, anlam bilimi, söz varlığı, aktarma.

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Oğuz ERGENE, Mersin Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Mersin.

ABSTRACT

PURSUANT TO HUMAN BEING-BASED QUOTATIONS, A COMPARISON ON TURKISH AND ARABIC

Quotation is narrating the notion that is tried to be explained with another notion that have a relation, similarity or imminence with itself. In this study, it is aimed to make a comparison on Arabic and Turkish within the scope of human being-based quotations. For that purpose three each dictionaries in Turkish and Arabic have been chosen to study on by receiving expert opinions. In the study common and different meanings under the titles of organs and parts of body, features related to human beings and so on, and human-specific actions have been analyzed by comparing vocabulary of two languages. Moreover linguistic and cultural diversity of both languages rebounding nomenclature have been tried to be determined and 74 words in total consisting of three categories have been analyzed. In the research, in the scope of corresponding the nonhuman entities via quotation, 229 meanings in total in Turkish words and 212 words meanings have been determined. Once taking consideration all these results, it is seen that there are commonality and diversity between the quotations in both languages, and the cultures bearing these languages concretize in quotations.

Key words: Language-culture connection, semantics, vocabulary, quotation

Advisor: Asst. Prof. Dr. Oğuz ERGENE, Mersin University Department of Turkish Education, Mersin

TEŞEKKÜR

Bu eğitim yolculuğuma her anlamda destek olan babam Faysal GAZİ ve annem Emel GAZİ'ye; manevi desteğini hiç esirgemeyen Muhammed Nalbatlı'ya, Arapça kaynaklarda bana yol gösteren dedem Tarık ŞEHİTZADE'ye tez jüri üyesi olarak çalışmaya önemli katkılar veren Prof. Dr. Faik kanatlı ve Prof. Dr. Muna YÜCEOL ÖZEZEN'e, değerli hocam Doç. Dr. Serdarhan Musa TAŞKAYA'ya ve Dr. Gör. Halil Erdem ÇOCUK'a; meslektaşım Bade TABAR'a; üniversite hayatım boyunca çalışma azmiyle bana örnek olan, bilgileri bana en doğru şekilde aktaran, yolculuğum boyunca bana eşlik eden ve hiçbir zaman desteğini esirgemeyen danışmanım Yrd. Doç. Dr. Oğuz ERGENE'ye şükranlarımı sunarım

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇ KAPAK	
ONAY	
ETİK BEYAN	
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar DİZİNİ	v
KISALTMALAR ve SİMGELER	vi
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	1
1.2. Problem Cümlesi ve Alt Problemler	2
1.3. Araştırmanın Önemi	2
1.4. Sınırlılıklar	3
1.5. Tanımlar	3
2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR/ ALANYAZIN	4
2.1. İlgili Araştırmalar	4
2.1.1. Aktarmalar Üzerine Yapılan Çalışmalar	4
2.1.2. Türkçe- Arapça Karşılaştırmalar Üzerine Yapılan Çalışmalar	6
2.2. Alanyazın	7
2.2.1. Dil, Dilin Özellikleri ve İşlevi	7
2.2.2. Dil- Kültür Bağlantısı	9
2.2.3. Aktarmalar	12
2.2.3.1. Ad Aktarması	12
2.2.3.2. Deyim Aktarması	14
3. YÖNTEM	20
3.1. Araştırma Modeli	20
3.2. EVREN ve ÖRNEKLEM	20
3.3. Veri Toplama Araçları ve Veri Analizi	20
4. BULGULAR	21
4.1. Temel Problem Cümlesine İlişkin Bulgular	21
4.2. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	21
4.2.1. Türkçe ve Arapça Sözlüklerdeki Organlar ve Vücut Bölümlerinin Tüm Anlam Görünümleri	21
4.2.2. Türkçe ve Arapça Sözlüklerde Organların ve Vücut Bölümlerinin Aktarma Yoluyla İnsan Dışındaki Varlıkların Karşılaştırılması	37
4.3. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	51
4.3.1. Türkçe ve Arapça Sözlüklerde İnsana Özgü Özellik, Durum ve Benzerlerinin Tüm Anlam Görünümleri	51
4.3.2. Türkçe ve Arapça Sözlüklerde İnsana Özgü Özellik, Durum ve Benzerlerinin Aktarma Yoluyla İnsan Dışındaki Varlıkların Karşılaştırılması	55
4.4. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	60
4.4.1. Türkçe ve Arapça Sözlüklerde İnsana Özgü Eylemlerinin Tüm Anlam Görünümleri	60
4.4.2. Türkçe ve Arapça Sözlüklerde İnsana Özgü Eylemlerinin Aktarma Yoluyla İnsan Dışındaki Varlıkların Karşılaştırılması	65
5. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER	69
KAYNAKLAR	73
ÖZGEÇMİŞ	76

TABLolar DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 4.1. Türkçe ve Arapça Dilleri Bağlamında İnsan Temelli Aktarmalar	21
Tablo 4.2. Türkçe ve Arapça Sözlüklerde Organ ve Vücut Bölümlerine Verilen Toplam Anlam Sayıları	49
Tablo 4.3. Türkçe ve Arapça Sözlüklerde Organların ve Vücut Bölümlerinin Aktarma Yoluyla İnsan Dışındaki Varlıkları Karşılmasına İlişkin Toplam Anlam Sayıları	50
Tablo 4.4. Türkçe ve Arapça Sözlüklerde insana Özgü Özellik, Durum ve Benzerlerine Verilen Toplam Anlam Sayıları	59
Tablo 4.5. Türkçe ve Arapça Sözlüklerde İnsana Özgü Özellik, Durum ve Benzerlerinin Aktarma Yoluyla İnsan Dışındaki Varlıkları Karşılmasına İlişkin Toplam Anlam Sayıları	59
Tablo 4.6. Türkçe ve Arapça Sözlüklerde İnsana Özgü Eylemlere Verilen Toplam Anlam Sayıları	68
Tablo 4.7. Türkçe ve Arapça Sözlüklerde İnsana Özgü Eylemlerin Aktarma Yoluyla İnsan Dışındaki Varlıkları Karşılmasına İlişkin Toplam Anlam Sayıları	68

KISALTMALAR ve SİMGELER

Kısaltma/Simge	Tanım
a.	Ad
anat.	Anatomi
Ar.	Arapça
argo	argo söz
ask.	Askerlik
bit. b.	bitki bilimi
coğ.	coğrafya
den.	denizcilik
-den	-den durum ekiyle kullanılan fiil
dil b.	dil bilimi
-e	-e durum ekiyle kullanılan fiil
ed.	edebiyat
esk.	eskimiş
Far.	Farsça
fiz.	fizik
hay. b.	hayvan bilimi
hlk.	halk ağzında
-i	-i durum ekiyle kullanılan fiil
mat.	matematik
mdn.	madencilik
mec.	mecaz
mim.	mimarlık
müz.	müzik
nsz.	Nesne almayan fiil
sf.	sıfat
tar.	tarih
tek.	teknik
top. b.	toplum bilimi
yar.	yardımcı fiil

1. GİRİŞ

Her ulusun maddi ve manevi kültürü, değer yargıları, coğrafyası, uluslararası ilişkileri ve bunlara eklenebilecek türlü özgünlükleri diline yansımaktadır; bu nedenle dil, toplumlara ait özellikleri barındıran ve ortaya koyan bir kültürel değerdir. Bu bağlamda kültürden beslenen ve onunla biçimlenen dil, aynı zamanda kültürel zenginlikleri içermekte, taşımakta ve kuşaktan kuşağa aktarmaktadır.

Bir dilin sözcüklüğü yalnızca birtakım seslerin bir araya gelmesiyle kurulmuş simgeler, kodlar veya dilbilimi terimiyle göstergeler değildir. Örneğin söz varlığı ürünlerinden temel sözcüklüğü öğeleri, büyük oranda insanın kendisini odak alan bir yaklaşımla oluşmuştur. Nitekim bu grupta, insanın organları başta olmak üzere, onun en doğal gereksinimi olan yemek, içmek, yürümek, uyumak gibi kavramlar, akrabalık ilişkileri, sayılar ve bunlarla ilgili kavramlar bulunur (Aksan, 2006, s. 26). Temel söz varlığı öğeleri arasında yer alan insan temelli öğeler, aktarma yoluyla başka kavramlar için de kullanılmaktadır.

Aktarma; anlatılmak istenen kavramı, kendisiyle ilişkisi, benzerliği ya da yakınlığı olan başka bir kavramla anlatmaktır. Guiraud, amaçlı ve soyut aktarımın salt kavramsal olan eğretilmelerde görüldüğünü belirtmiştir. Buna karşılık düzenli aktarım iki göndergenin görünüşünün işlevinin ya da durumunun özdeşliğine dayanmaktadır(Guiraud, 1999, s. 58-59).

Son dönemde kavramsal metafor kuramı oldukça ilgi görmektedir. kavramsal metafor kuramı George Lakoff ve Mark Johnson'un 1980'de yayınladığı *Metaphors We Live By* çalışmalarında yer almıştır ve bu kavram sonraki yayınlarda daha da geliştirilmiştir. Bu kurama göre metaforu sadece dilin bir özelliği olarak değil aynı zamanda düşüncenin kendisinde doğal olarak oluşturmaktadır. (Evans& Green, 2004, s.286; Akt. Gen, 2015, s.14).

Bu çalışmada; insan temelli aktarmalar çerçevesinde Arapça ve Türkçe üzerine bir karşılaştırma yapılmıştır; bu bağlamda, her iki dille yansıyan ortaklık ve farklılıklar belirlenmiştir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Türklerin ve Arapların tarihsel, bölgesel ve kültürel bağlantıları dolayısıyla Türkçe ile Arapçanın etkileşim halinde olduğu bilinmektedir. Bu çalışmanın amacı, insan temelli aktarmalar çerçevesinde Türkçe ve Arapçadaki ortaklıkları ve farklılıkları belirlemektir. Ayrıca her iki toplumun diline yansıyan kültürel özelliklere, ortaklaşan ve farklılaşan yönleri ilişkin verilerin paylaşılması yoluyla bu alandaki çalışmalara zemin hazırlamak da çalışmanın amaçları arasındadır.

1.2. Problem Cümlesi ve Alt Problemler

Bu çalışmanın problem cümlesi “Türkçe ve Arapça bağlamında insan temelli aktarmalar nelerdir?” olarak belirlenmiştir. Bu temel probleme dayanak oluşturacak şekilde araştırmada şu alt problemlere yer verilmiştir:

1. Türkçe ve Arapça sözlüklerde organ ve vücut bölümlerine verilen toplam anlam sayıları ne kadardır?
2. Türkçe ve Arapça sözlüklerdeki organlar ve vücut bölümlerinin tüm anlam görünümleri nelerdir?
3. Türkçe ve Arapça sözlüklerde organların ve vücut bölümlerinin aktarma yoluyla insan dışındaki varlıkları karşılmasına ilişkin toplam anlam sayıları ne kadardır?
4. Türkçe ve Arapça sözlüklerde organların ve vücut bölümlerinin aktarma yoluyla insan dışındaki varlıkları karşılama durumları ne ölçüdedir?
5. Türkçe ve Arapça sözlüklerde insana özgü özellik, durum ve benzerlerine verilen toplam anlam sayıları ne kadardır?
6. Türkçe ve Arapça sözlüklerde insana özgü özellik, durum ve benzerlerinin tüm anlam görünümleri nelerdir?
7. Türkçe ve Arapça sözlüklerde insana özgü özellik, durum ve benzerlerinin aktarma yoluyla insan dışındaki varlıkları karşılmasına ilişkin toplam anlam sayıları ne kadardır?
8. Türkçe ve Arapça sözlüklerde insana özgü özellik, durum ve benzerlerinin aktarma yoluyla insan dışındaki varlıkları karşılama durumları ne ölçüdedir?
9. Türkçe ve Arapça sözlüklerde insana özgü eylemlere verilen toplam anlam sayıları ne kadardır?
10. Türkçe ve Arapça sözlüklerdeki insana özgü eylemlerinin tüm anlam görünümleri nelerdir?
11. Türkçe ve Arapça sözlüklerde insana özgü eylemlerin aktarma yoluyla insan dışındaki varlıkları karşılmasına ilişkin toplam anlam sayıları ne kadardır?
12. Türkçe ve Arapça sözlüklerde insana özgü eylemlerinin aktarma yoluyla insan dışındaki varlıkları karşılama durumları ne ölçüdedir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Türk ve Arap halklarının coğrafi, dini ve tarihi ortaklıkları bulunmaktadır. Bu ortaklık sonucunda her iki dil arasında sürekli bir alış verişi olmuştur. Ancak bu alış verişi doğrultusunda ortaklıkların olduğu gibi iki dilin kültürüne uygun biçimde farklıklar da görülmektedir. Söz konusu bu durumun irdelenmesi, gerek iki dil arasındaki ilişkileri betimlemek, gerekse

yabancılara dil öğretiminde bu çalışmaların sonuçlarından faydalanmak bağlamında önem arz etmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Dil kullanım çerçevesiyle çok fazla sözcük içermektedir bu sözcükler yöreden yöreye değişiklik gösterip çeşitli ağızları oluşmaktadır; fakat bu çalışmada Arapça ve Türkçe ölçünlü dili esas alınmıştır. Bu anlamda bu çalışmanın sınırlılığı Türkçede Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğü, Arapçada ise İbni Manzur'un Lisanül Arap sözlüğü olarak belirlenmiştir.

1.5. Tanımlar

Dil: "En basit tanımıyla 'bilgi alışverişi aracı' demektir. Böyle bir tanımla dil kavramı jestleri, mimikleri, beden duruşlarını, ışıkları, el işaretlerini, yazıları, matematiksel dili, programlama (ya da bilgisayar) dilini ve benzerlerini kapsamış olur." (Fischer, 2013, s. 2).

Kültür: Kültür insanların meydana getirdiği maddi ve manevi bütün unsurları kapsayan geniş kapsamlı bir kavramdır. "Bir topluluğun ihtiyaçlarını karşılamak üzere benimsemiş bulunduğu hayat tarzı bütün maddi ve manevi unsurlarıyla birlikte onun kültürünü teşkil etmektedir." (Güngör, 1995, s. 76).

Anlam: "Dildeki bir birimin aktardığı ya da uyandırdığı kavram, tasarım, düşünce; içerik. Anlamı, dil içi bağıntıların yanı sıra bağlam ve durum belirler." (Vardar, 2002, s. 18).

Aktarma: "Dünyanın her dilinde rastlanan ve dilcilikte aktarma olarak adlandırılan olaylar, benzetmenin bir ileri aşaması olup anlatıma güç kazandırmak için başvuru söz sanatıdır." (Aksan, 2003, s. 90).

Deyim Aktarması: "Aralarında eşdeğerlik ilişkisi kurulan anlamlı öğelerden birini, öteki yerine kullanma sonucu oluşan değişme türü." (İmer, Kocaman, Özsoy, 2013, s. 114).

Kavram: "Ortak özellikler taşıyan bir dizi olgu, varlık ya da nesneye ilişkin genel nitelikli bir anlam içeren, değişik deneyimlere uygun düşen, dilsel kökenli her türlü tasarım, düşünüş, imge; bir nesne, varlık ya da oluşun anlaksal imgesi; gösterilen." (Vardar, 2002, s. 132).

2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR/ALANYAZIN

2.1. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde araştırma konusu ile ilgili ulaşabildiğimiz çalışmalara yer verilmiştir.

2.1.1 Aktarmalar Üzerine Yapılan Çalışmalar

Doğan (2005); “Türk Dilinde Organ Adları Üzerine Bir İnceleme -Ana ve Ara Temel Kelimeler-” adlı çalışmasında, temel kelimelerin özellikleri belirlemeye ve Türkçenin söz varlığında kullanılan ana ve ara temel organ adlarını eş zamanlı ve art zamanlı olarak ele almaya çalışmıştır.

Denizer (2007); “Tarihi Metinleri Aktarma Problemleri Dede Korkut Oğuznameleri ve Türkiye Türkçesine Yapılmış Aktarmaları Üzerine Kelime Düzeyinde Bir İnceleme” adlı yayımlanmamış yüksek lisans çalışmasında, Dede Korkut Oğuznameleri örneği üzerinden Türkçenin tarihî metinlerinin aktarılması ile ilgili sorunları incelemiştir. Bu inceleme doğrultusunda, Dede Korkut Oğuznameleri ve Türkiye Türkçesine yapılmış on aktarma arasında kelime düzeyinde bir karşılaştırma yapmıştır. Bu karşılaştırmalar sonunda aktarmalarında farklı dilsel düzeylerde pek çok hatayla karşılaşmıştır.

Çoşar (2008); “Bir Adlandırma Ögesi Olarak Organ Adları” adlı çalışmasında, belirtisiz isim tamlaması kalıbında kullanılan organ adlarını belirlemiş ve ürettikleri ada bağlı olarak değerlendirmiştir.

Mumcu (2008); “Türkmen Atasözlerinde Ad Aktarmaları ve Deyim Aktarmaları” başlıklı yayımlanmamış yüksek lisans çalışmasında; atasözü kavramı, özellikleri, Türk ve Türkmen edebiyatındaki yerlerini açıklamıştır. Mumcu, deyim aktarmaları (metafor) ad aktarmaları (metanomi) kavramlarını incelemiştir.

Şahin (2009); “Kaşgarlı’dan Günümüze Organ İsimleriyle Kurulmuş Deyimler” adlı çalışmasında, Kaşgarlı'nın eserinde yer alan organ isimleriyle kurulan deyimler ve bu deyimlerin Türkiye Türkçesindeki görünümleri ele alınmaya çalışılmıştır.

Kotan ve Kaya (2010); “Orhan Pamuk’un Benim Adım Kırmızı Romanında Renk Metaforu” adlı çalışmalarında, “Benim Adım Kırmızı’ romanında, edebî sanatlar açısından renk metaforu nasıl kullanılmaktadır?” sorusuna, eserden yola çıkarak cevap aramıştır. Sonuç benim Adım Kırmızı’da renkler, kişilik özelliklerini belirleme duyguları ifade etme kültürel arka planı hissettirme ve anlatma güzellik katmak amacıyla kullanıldığı ifade edilmiştir.

Şahin (2010); “Organ Adları Temelinde Kırgızistan Yer Adlarında Ölü Deyim Aktarmaları ve Bunların Yer Adlarında Kullanılışları” adlı çalışmasında, Kırgızistan yer adlarında bu türden

ölu deyim aktarmalarında 58 organ adının kullanıldığını tespit etmiştir. Araştırmada, bu adlarının 52'sinin insana, 6'sınınise hayvanlara ait olduğu belirlenmiştir.

Yılmaz (2011); "Organ Adlarının Nesnelere Aktarılmasında Dil- Zihin İlişkisi" adlı çalışmasında, icat edilen veya ilk defa karşılaşılan birtakım alet, edevat, araç, mekanik aksam ve eşyaların isimlendirilmesinde organ adlarından nasıl faydalandığını; bu isimlendirmelerde ne gibi özelliklerin etkili olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır.

Uçak (2012); "Mevlânâ'nın Rubâîlerinde 'Gönül' İstiaresi" adlı çalışmasında, Mevlânâ'nın rubâîlerinde bir imge olarak kullandığı "gönül" istiaresi (metaforu) üzerinde durmuştur. Bu çalışma ile ilgili binden fazla rubai incelenmiştir.

Aktaş (2013); "Tatar Türkçesindeki 'Baş' ve 'Baş'ta Bulunan Organ Adları ile Kurulmuş Deyimler ve Bu Deyimlerin Türkiye Türkçesindeki Şekilleriyle Karşılaştırılması" başlıklı yayımlanmamış yüksek lisans çalışmasında, iki lehçenin deyimlerindeki diyalektolojik eş değerliliğin (eş zamanlı uyumunun) incelenmesi amaçlanmıştır.

Öztürk (2013); "Deyimler Bağlamında Bazı Organ Adlarının Toplum Değerleriyle İlişkisi" adlı çalışmasında, organ adlarının geçtiği deyimler, sosyologlar ve değer eğitimcileri tarafından yapılmış değer listelerinin kılavuzluğunda incelemiştir. Öztürk; yaptığı araştırma bağlamında hangi organ adının toplumun hangi değerini temsil ettiğine dair veri elde etmeye çalışmıştır.

Uçar (2013); "Kavram- Çağrışım- Kelime Bağlamında Bitki Adlarına Anlam Bilimsel Bir Yaklaşım" adlı çalışmasında, bitki adlandırmalarında, kavramdan kelimeye geçişte ortaya çıkan anlam alanları ve çağrışım aralıkları göz önünde bulundurularak, bitkileri işaretleme metotları üzerinde durmuştur.

Ergene (2014); "Türkiye Türkçesinin Söz Varlığında Hayvan Adlarının Organ Adlarıyla ya da Vücut Bölümlerine İlişkin Adlarla Oluşturduğu Deyim Aktarması Örnekleri" adlı çalışmasında, hayvan adlarının organ adlarıyla ya da vücut bölümlerine ilişkin adlarla oluşturduğu deyim aktarması örneklerinin Türkiye Türkçesinin söz varlığındaki örneklerini belirlemiştir.

Yüceol Özezen ve Ördem (2014); "Yüz Kuramları Çerçevesinde Dil -Beden İlişkisi ve Türkiye Türkçesi- Bilişsel Dilbilimsel Bir Yaklaşım-" adlı çalışmalarında Türk Dil Kurumu'nun www.tdk.gov.tr sitesinde yer alan Güncel Türkçe Sözlükteki deyimler, bazı organ ve beden bölümleri bakımından incelenmiştir. Sonuç olarak Türkiye Türkçesinde insan bedeniyle ilgili kalıp sözlerin büyük bölümü baş ve ona bağlı yüz bölümleriyle yapılmıştır. Fakat yüzle sağlanan görsel iletişim, yüzün "duygu aktarımı"ndaki belirgin üstünlüğü bakımından daha öncelik göstermiştir. Kalıplaştırmalarda ise en çok kullanılan beş beden bölümünden en fazla yüz ve yüzle ilgili diğer bölümler (göz, ağız, burun, dudak, kaş, alın gibi) farklı türden "durumlar"ın ve "duygu durumlar"ın ifadesi kullanılmıştır.

2.1.2. Türkçe-Arapça Karşılaştırmalar Üzerine Yapılan Çalışmalar

Seymen Koç (2006); “Arapça ve Türkçede Zamirler -Karşıtsal Çözümleme-”adlı yayımlanmamış yüksek lisans çalışmasında, karşıtsal çözümleme ile Arapça ve Türkçede zamirler hakkında genel bilgi vermiş; ardından iki dilin zamirlerinin karşıtsal bir çözümlemesini yapmış, benzer ve farklı yönleri belirlemiştir.

Aydın (2007); “Arapça ve Türkçede Cümle Yapısı, Yabancılara Arapça Cümle Öğretimi, - Karşıtsal Çözümleme-” başlıklı yayımlanmamış doktora çalışmasında, Arapça ve Türkçede cümleyi dil özellikleri ve çeşitleri açısından ele almıştır, benzer ve farklı yönleri karşıtsal çözümleme bakış açısıyla ortaya koymuştur. Ayrıca ortak ve farklı yönlerin cümle öğretimindeki yerini ve önemini tespit etmeye çalışmıştır.

Nalçakan (2008); “Arapça ve Türkçe’de İsim ve Fiil Cümlesinin Karşılaştırılması” başlıklı yayımlanmamış yüksek lisans çalışmasında, öncelikle Türkçenin ve ardından Arapçanın isim ve fiil cümlesinin özelliklerini detaylı bir şekilde verdikten sonra bir karşılaştırma yapmıştır. Böylelikle iki dilin cümle yapılarının benzerlik ve farklılıkları ortaya koymuştur.

Albiladi (2012);“Arapça ile Türkçe Arasındaki Sözdizimsel Farklılıkların Araplara Türkçe Öğretiminde Etkisi” başlıklı yayımlanmamış yüksek lisans çalışmasında, Arapça ile Türkçenin arasındaki sözdizimsel farklılıkların Araplara Türkçe öğretimindeki etkisini saptamaya çalışmıştır. Bu çalışmada, Türkçe öğrenen Arap öğrencilere yol göstermek amaçlanmıştır; bu dili öğrenirken zorlanmalarına yol açan sebepler tespit edilmiştir.

Işık (2014); “Kelime ve Cümle Yapıları Bakımından Arapça ile Türkçe’nin Karşılaştırılması” başlıklı yayımlanmamış doktora çalışmasında, Arapça ile Türkçe kelime, cümle ve cümle öğelerinin benzer ve farklı yönlerini tespit ederek karşılaştırmalı dil öğretimine katkı sağlamayı hedeflemiştir.

Çelik (2015); “Türkçe Arapça İsm-i Mevsûl, İzâfet, Sıfat, Hâl ve Bileşik Cümlelerinin Karşıtsal Çözümlemesi” başlıklı yayımlanmamış yüksek lisans çalışmasında, ism-i mevsûl, izâfet, sıfat ve hâl konularını ve bileşik cümleleri Türkçe- Arapça olarak ele almaya çalışmıştır.

Omar (2016); “Öğretmen ve Öğrenci Gözü ile Soydaş İki Dillilere Türkçe Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme (Arapça ve Türkçe Bilen Kerkük Türkmenleri Örneği)” başlıklı yayımlanmamış yüksek lisans çalışmasında, Kerkük’teki öğretmen ve öğrencilerin Türkçe dersindeki ölçme ve değerlendirme ile ilgili görüşleri incelenmiştir.

2.2. Alan Yazın

Bu bölüm; dil, dilin özellikleri ve işlevleri, dili-kültür bağlantısı, aktarmalar başlıklarından oluşmaktadır.

2.2.1. Dil, Dilin Özellikleri ve İşlevleri

İnsanların duygu ve düşüncelerini doğrudan ya da dolaylı olarak aktaran, insan topluluklarının biçimlendirdiği ve iletişim aracı olarak var oldukları günden bu yana kullandığı dil, kaynaklarda değişik biçimlerde tanımlanmaktadır. Türkçe Sözlük'te "İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma." (TDK, 2011, s. 664) biçiminde açıklanan dil, Aksan'a göre "Sözlü ve yazılı olarak iletişimde kullandığımız, doğduğumuzda hazır bularak edinmeye başladığımız, doğrudan doğruya insana özgü, çok güçlü büyümlü bir düzendir; düşünme ve düşünüleni aktarma dizgesidir." (Aksan, 2009b, s. 13). Dil, bunlar dışında "bildirişim sağlama aracı olarak kullanılan ve doğal diller dışında kalan her türlü göstergeler dizgesi, anlatım yöntemi" (Vardar, 2007, s. 72) karşılığında da kullanılmaktadır.

Bireyler, düşünce, duygu ve isteklerini birtakım sesler ve işaretlerle aktarmaktadır. İnsanlar tarafından doğanın ve eşyanın ortak kalıplar halinde anlamlandırılması, birer geniş dildir. Örneğin trafik işaretlerinin bütün dünyada nelere işaret ettiğini herkes tarafından bilinmektedir. Korkmaz'a göre Her dil taşıdığı söz hazinesine, kullandığı alanlarla yaşayıp yaşamadığına ve toplumun içinde onu kullanan kesimler açısından taşıdığı farklı özelliklere göre konuşma dili, yazı dili, halk dili, aydın dili, bilim dili, edebi dili, kültür dili, milli dil, ortak dil, resmi dil, yaşayan dil, ölü dil olarak da sınıflandırılabilir" (Korkmaz, 2010, s. 67).

İnsanları diğer canlılardan ayıran en belirgin özellik dilidir. İnsanoğlu, dil sayesinde düşündüklerini ve gördüklerini tespit edebilmekte bunları kuşaktan kuşağa aktararak bir kültür birikimi sağlamaktadır (Taş, 2013, s. 194). Dil yaşamın kendisidir, kimliğidir, insanın gerçeğidir, insanları insan yapma özelliğine sahiptir, insanlar dil sayesinde kendilerini ve düşündüklerini ifade etmektedir (Güvenç, 1995, s. 49). Afrika'daki bazı toplumlar için yeni doğmuş bir çocuk bir "kuntu" dur yani yalnızca bir "şey"dir henüz "muntu" yani bir "kişi" değildir; ancak çocuk dili öğrenince insan olarak değerlendirilmektedir. Chomsky'ye göre "Dili incelemek bazılarının insanın özü dediği şeye yani zihnimizin bildiğimiz kadarıyla yalnızca insana özgü ayırt edici niteliklerine yaklaşımdır." (Erkman Akerson, 2008, s. 23).

Dili anlamaya çalıştığımızda dünyadaki diğer farklı dilleri de anlamaya ve öğrenmeye yönelmiş bulunmaktayız, böylece deneyimlerimizi de dil vasıtasıyla insanlara aktararak açığa çıkarmaktayız. "Searle'in deyimiyle 'insan niteliği taşıyan toplumsal ilişkilerin ve deneyim

biçimlerinin dil olmadan gerçekleşemeyeceğini görürüz; Dil gerçekte bizi hayvansal yaşamın öteki biçimlerinden ayıran en belirgin öğedir' (Magge, 1979, s. 279- akt. Akdemir, 2009, s. 100).

İnsan dışında diğer canlılar da kendi aralarında bir dil kullanımına sahiptirler. Ancak bu kullanım oldukça ilkel düzeydedir. Örneğin köpek veya kedi üzüntüsünü sevincini bir takım seslerle ifade eder, anlık olayları tasvir edebilir hatta bir köpeğin kemiğini saklaması ileriye dönük düşündüğünün göstergesidir (Erkman Akerson, 2008, s. 29-30). Karaağaç'a göre "Dil hayvan ve insanlar arasındaki veya sürü ile toplum arasındaki farkı göstermektedir. Bu fark ise en gelişmiş hayvan dillerinde bile en çok 20-30 ses demeti (kök söz) bulunurken, insan dillerindeki kök sözlerin veya ses demetlerinin sayısının 500-600 civarında olabilmektedir. Böylelikle insanın ses çıkarma ve işitme organlarının hayvanlardan daha farklı olduğunun kanıtıdır." (Karaağaç, 2013, s. 46).

Dil, insanın var olma mücadelesinde hem bireysel hem de toplumsal olarak önemli bir yere sahiptir. Bu açıdan "İnsan demek, dil demektir, ama dil demek de birçok bakımdan toplum demektir" (Vardar, 2001, s. 15). Toplum ile dil iç içedir toplumların yaşayışı örf adetleri o toplumun diline yansımaktadır.

İnsanoğlu sahip olduğu dil yetisiyle birçok işlevi yerine getire bilmektedir. Halliday; dilin işlevlerini; düşünsel; kişilerarası ve metinsel işlev olarak üçe ayırmıştır. Bir başka İngiliz dilbilimcisi Lyons ise dilin betimleyici, anlatım, toplumsal olarak üç değişik işlevinden bahsetmektedir. Kılıç ise betimleme; anlatım; toplumsal; çağrı; yazınsal işlevleri olarak beş temel işlev kaydetmiştir (Kılıç, 2002, s. 31-32).

İnsanın bilmekle yetinmemesi, aynı zamanda bildiğinin farkında olması, insanı hayvanlardan ayıran en önemli özelliktir. İnsan yaşadığını dil ile aktarmaktadır. Dilde dünyadaki nesnelere, durumları, eylemleri temsil eden sözcükler bulunmaktadır. İnsan, bu sözcükleri anlatırken mutlaka gözle görmek ya da göstermek zorunda değildir. O nesneyi temsil eden sözcüğü söylemekle yetinmektedir (Erkman Akerson, 2008, s. 31-32).

İnsanlar; olguları yaşanmışlıkları, düşünceleri karşındaki kişilere dil aracılığıyla iletir. Chomsky, dilin asıl olarak düşünceyi ifade etmeye hizmet ettiğini söyleyerek dilin iletişim süreci içerisindeki aktarma görevinin öneminden bahsetmektedir (Yalçın Şengül, 2007, s. 752). İnsan tek başına yaşayan bir varlık değildir yaşamını başkalarıyla sürdürebilmektedir. Bu nedenle başkalarıyla daima bir iletişim kurmak zorundadır.

2.2.2. Dil- Kültür Bağlantısı

Dil, içerdiği verilerle ulusların kültürünü yansıtır; ulusların tarihi, yaşadığı coğrafyalar, inançları, örf ve adetleri, başka toplumlarla ilişkisi vb. dilde somutlaşır. Humboldt'a göre "Dillerde ulusların bütün özellikleri, karakterleri ortaya çıktığı gibi, ulusların dünya görüşlerini de dillerinden çıkarmak olanaklıdır. Ulusların ayrı ayrı dünya kavrayışı, karakteri sözcüklerin anlamında saptanmıştır." (akt. Akarsu, 1998, s. 62). Aksan da toplumların "çevresini ve çevresindeki olayları, gerçekleri kendince" algıladığını ve "ana dilindeki oluşmuş" biçimlerle anlattığını belirtmektedir. İnsanın organları başta olmak üzere onun en doğal gereksimlerini karşılayan yemek, içmek, uyumak, gitmek, gelmek, almak, vermek, toplumun yaşam biçimi, dinsel inançları, diğer uluslarla kurduğu ilişkiler, önemseydiği ve değer verdiği kavramlar, mizah anlayışı, "hep sözcüklerinin incelemesiyle" ortaya çıkmaktadır (Aksan, 2006, s. 7,10, 26).

Bir toplum hakkında bilgi almak istenirse ilk bakılacak alanlardan biri dildir. Toplumun geçirdiği tarihsel süreçler tüm gerçekliğiyle dil de karşımıza çıkmaktadır. Bir toplumda nelere önem verilip verilmediğini o toplumun dilinden anlaşılır. Çünkü dil önemli bir kültür taşıyıcısıdır. Her millet dilini kendi ihtiyaçlarına, kültür ve medeniyet seviyesine, zevkine göre yaratır (akt. Kaplan, 1996, s. 133).

Coğrafya, iklim koşulları, yaşam biçimi toplumları her yönüyle etkilemektedir. Bunların toplum üzerindeki etkileri; dil, din, edebiyat, sanat, musiki, kültür ve benzeri alanlarda açıkça görülür. Örneğin Eskimo dilinde kara ilişkin 50 kadar sözcük bulunmaktadır, Arapçada kara ilgili hiç sözcük bulunmaması Arap toplumunun yaşadığı coğrafyaya bağlı bir durumdur ve bu kavramın toplum yaşamında yer tutmaması ile ilgilidir. Arapçada ise deve ile ilgili 5647 sözcük vardır (Kıran, 2013, s. 62).

Toplumun dünyayı algılama biçimleri, ana dilleri aracılığıyla somutlaşmaktadır. Aksan, toplumların "dünyayı kendi dilinin penceresinden" gördüğünü belirtir. Aynı kavram, farklı dillerde farklı biçimlerde adlandırılmaktadır. Örneğin Türkçede 'kırk ayak' sözcüğüyle anlatılan böcek (*Julusterrestris*) batı dillerinde genellikle Latincesine (*milipeda*) dayandığına anlaşılan ve 'bin ayaklı' anlamına gelen sözcüklerle adlandırılmaktadır (Fr. Mille- patte Alm. Tausendfüßler). Almancada aynı zamanda *Schnurfüßler* 'ip ayaklı' ve eski metinlerde 'bin bacak' anlamına gelen *Tausendbein* karşılıkları vardır. İngilizcedeki *centipede* ise 'yüz ayaklı' anlamındaki başka Latince köke dayanmaktadır. Doğudaki bir başka Hint- Avrupa dilinde Farsçada yine 'bin ayaklı' anlamına gelen (/hezar: pa:/), Arapçada ise (أم أربع و أربعين) 'kırk dört ayaklı' anlamına gelmektedir (Aksan, 2006, s. 8). Bu tür etkileşimler, aynı zamanda o toplumun farklı söz varlığı ürünlerini de etkilemektedir. Örneğin atasözleri bu etkileşimin görüldüğü alanların başında gelmektedir.

Atasözleri; uzun deneyimlerin kısa ve özlü bir şekilde yansıtıldığı kalıplaşmış sözlerdir. Bu ürünler, toplumun duygu, düşünce, kültür ve inanç yapısını yansıtır ve her toplumda türlü biçimlerde görülür (Aksoy, 1988, s. 37). Arapçada (القرء في عين أمه غزال) “*Maymun annesinin gözünde ceylandır.*” atasözü Türkçede “*Kuzguna yavrusu anka (şahin, güzel) görünür.*” (Aksoy, 1988, s. 381) biçimindedir. Bu türde başka pek çok örnek gösterilebilir, örneğin İngilizcedeki “*Time is money.*” biçimindeki atasözü, Almandada “*Zeit ist Geld.*”, Arapçada (الوقت من الذهب) “*Vakit altındandır.*” Türkçede ise “*Vakit nakittir.*” biçimlerinde görülmektedir (Aksan, 2009a, s. 40).

Atasözlerindeki benzerliklere, aynı biçimde deyimlerde de rastlanır. Türkçede “*Kızım sana diyorum gelinim sen dinle*” deymi, Fransızcada “*battre le chiendevant le lion*” (“Aslanın önünde köpeği dövmek”), Almandada ise “*Man meint den Hundenschlägt den Sack.*” (“Köpek kastedilir ve çuval dövülür”) biçimindedir. Türkçenin geniş bir anlatım yelpazesine sahip olduğunun gösteren bu tür örnekler, aynı zamanda dillerin ve kültürlerin benzer düşünceleri aktarmalarının sonucudur (Aksan, 2006, s. 179).

Toplumların dini inançları, yaşam tarzlarını, eğilimlerini, değer yargılarını biçimlendirdiği gibi söz varlıklarını da etkilemektedir. İslamiyeti kabul ettikten sonra gündelik hayatımıza dinî terimler, dinî kavramları içeren atasözleri, deyimler, kalıp sözler vb. girmiştir. Örneğin “Allah aşkına, Allah’a ısmarladık, Allah etmesin, Allah’ın günü, Allah ne verdiyse” bunlar arasında gösterilebilir (Aksoy, 1988, s. 564- 565). Buna karşılık diğer dillerde de bu gibi örnekler bulunmaktadır. İngilizceki *Oh my god* “Aman Tanrım”, *In God we trust* “Tanrı’ya güveniriz”, Arapçadaki *Ya İlahi* (يا الهى) “Aman Tanrım”, *Fi eman Allah* (في امان الله) “Allah’a emanet ol” gibi sözler, bu nitelikteki ürünlerdir. İnsanların gündelik davranışlarında, konuşmalarında dinî inançlarının etkisi görülmektedir. Örneğin Arapçada kişi hapsirdiği zaman *Elhamdülillah* (-الحمد لله) derken karşıdaki kişi de *Yarhamuke Allah* (يرحمك الله) karşılığını verir¹. Türkçede ise buna karşılık *Çok yaşa / Sende gör* kalıp sözleri kullanılır.

Toplumların akrabalık bağları, birbirleriyle ilişkileri dile yansımaktadır. Türkçede akrabalık kavramı alanında çok zengin bir söz varlığı bulunmaktadır. Türkçede babanın erkek kardeşine *amca*, annenin erkek kardeşine ise *dayı* denilmektedir. Her ikisi ayrı kavramlar oluşturmaktadır. Hint Avrupa dillerinin bir bölümünde ise (“Fr. *Oncle*, İng. *Uncle*, Alm. *Onkel*”) her iki kavram bir göstergeyle dile getirilmektedir. Türkçede *bacanak, kayın, birader, enişte* farklı kavramları karşılarken bu dillerde her üç kavram, tek sözcükler (“İng. *brother-in-law*, Fr. *beau-frere*, Alm. *schwager*”) dile getirilmektedir (Aksan, 2006, s. 150; Aksan, 2009b, s. 30-97).

Diller incelendiğinde akrabalık adlarında farklılıkların görülmesi bu nedenledir. Köksal’a göre “Aileyle dil ilişkisi her şeyden çok ailedeki bireylere sağladığı iletişim olanağındadır. Bireyler birbirlerini dilleriyle tanırlar, isteklerini, düşündüklerini, içsel yaşantılarını birbirlerine dil aracılığıyla açarlar.” (Köksal, 2003, s. 85), Türkçede kendinden büyük kız kardeşe “*abla*”

¹Hapsirme Allah’a şahadet olarak da algılanır.

kendinden büyük erkek kardeşe ise “ağabey” denilmektedir. Arapçada, ve İngilizcede “ağabey” kavramını karşılayan bir sözcüğün bulunmaması o toplumdaki akrabalık ilişkilerinin göstergesidir. Kıran’a göre de “Türkçe birçok dilden farklı olarak akrabalık ilişkilerini anlatım açısından çok zengin dildir. Bacanak, kayınço, elti, görümce, baldız, enişte, hala, teyze, yenge gibi akrabalık ilişkilerini belirten adlar Türkçenin akrabalık ilişkilerine ne kadar önem verdiği göstergesidir.” (Kıran, 2013, s. 61). Bu kapsamda yapılan bir çalışmada Türkiye Türkçesinde ölçünlü dilinde türlü yakınlıklar çerçevesinde kullanılan 154 akrabalık adı belirlenmiştir (Ergene, 2013, s. 1600- 1601).

İnsanoğlu, hayatını sürdürebilmesi ve oyunu devam ettirebilmesi için beslenmek zorundadır. “Anadolu insanının başlıca yiyeceği ekmektir. Öteki yiyecekler ekmeğin yanına katılan ikincil önemde nesnelere gibi düşünülür”. ‘Katık’ sözcüğünün Türk kültürünün bu özelliğini ortaya koyduğu açıktır. İtalyancada da bu düşünce çizgisi içinde *companatico* (ekmekle birlikte) sözcüğü kullanılır Anadolu’da da ekmek, hayatta kalmanın yarına çıkabilmenin adıdır. Kimi topluluklarda başka yiyeceklere ayrı bir kutsallık yüklenmiştir. Ekmeğin bu denli hayatın merkezinde konması, Türk dilinde hemen kendini belli etmektedir. Türkçede günlük dilde *ekmek parası*, *ekmeğini taştan çıkarmak*, *ekmeği ile oynamak* gibi deyimler ekmeğin yaşamsal önemini anlatmaktadır. Türk insanı en zor dönemlerinde bile beklentilerini, geleceğe ilişkin düşlerini, *umut fakirin ekmeği* deyişiyle dile getirilmektedir. İtalyanlar ise buna koşturarak “Ekmeği ile şarabını kazanmak” (Hıristiyanlıkta şarap İsa’nın kanını temsil etmektedir) deyimini kullanılmaktadır, Eskimolar ise tanrılarına yakarırken ondan “günlük balıklarını vermesini” istemektedirler (Köksal, 2003, s. 106).

Dünyadaki bütün diller doğayı, nesnelere, eylemleri kendi dilleriyle görüşleriyle ve yorumlarıyla dile getirmektedirler. Her topluma özgü bir dil bulunmaktadır. Alman bilgin I. Laude-Cirtautas, “Türk lehçelerinde renk adlarının ne ölçüde çeşitli ve zengin olduğunu ” ortaya koymuştur. Araştırmacıya göre Türk lehçelerindeki renk adları “her maddeye uyanlar” ve “belli nesnelere bağlı olarak kullanılanlar” olarak ikiye ayrılır. Bu dilde yapılan aktarmalar, insanların organ adlarına ve hayvanlara bağlı olarak kullanılmaktadır. Narçiçeği, kavuniçi, çağla yeşili, pas rengi, yavruağzı, ördekgagası, böcekkağı, gülkurusu gibi örneklerde görüldüğü gibi Türkçede çok sayıda insan ve hayvanlara bağlı renkler ve renk tonları bulunmaktadır (Aksan, 2006, s. 58,148-149).

Sonuç olarak dil ve kültür arasında birbirini tamamlayan, kopmaz bir bağ bulunmaktadır. Dil, kültürün önemli bir ögesi olarak kabul edilmektedir. Dil ve kültür, bir toplumu ayakta tutan önemli öğelerdir. Kültür, bir toplumun varoluş nedenidir, dil ise olmazsa olmazdır. Çünkü dil, bireylerin anlaşabilmesi ve sosyalleşebilmesi için gerekli olan iletişim aracıdır. Dil sayesinde kültür aktarımı yapılabilir. Öte yandan aynı yerde yaşayan farklı kültürler

de dil bakımından bir zenginliktir. Bu durum, dillere yansımakta; dilleri kelime hazinesi ve kimi anlatım olanakları açısından zenginleştirmektedir.

2.2.3. Aktarmalar

Aktarmalar; ad aktarması ve deyim aktarması olarak ikiye ayrılmaktadır.

2.2.3.1. Ad Aktarması

Ad aktarması, bir kavramın, kendisi kullanılmadan ilgili bağlantılı olduğu başka bir kavramla, bir başka göstergeyle dile getirilmesidir. Ad aktarması ilgiye, bir ilişkiye dayanarak yapılır (Aksan, 2009a, s. 188).

Söz sanatlarından biri olarak değerlendirilen ad aktarması, Eski Yunan'da *metonümia*, Fransızca *métonymie*, İngilizce *metonymy* terimleriyle adlandırılmaktadır. Ad aktarması, yazın ve şiir dilinde özellikle çok yararlanılan bir anlatım biçimini ortaya çıkarmaktadır. Arapçada ve Türkçede ad aktarması, *mecaz-ı mürsel* terimiyle de bilinmektedir (Aksan, 2009b, s. 69). Mecaz-ı mürsel ya da ad aktarması iki niteliğe sahiptir: 1. "Sözcüğün gerçek anlamı dışında kullanılması." 2. "Engelleyici ipucu (karine-i mani'a) bulunması". Yani sözcüğün kendi anlamında kullanılmasının mümkün olmaması (Dilçin, 2013, s. 415).

Her dilde görülen bu anlam olayına deyimlerde sık rastlanır. Örneğin Türkçede bir kral, bir hükümdar için tahta çıkmaktan söz edildiğinde bununla yönetimi ele alması anlatılır; Fransızca da ise aynı anlamdaki *monter sur le trône* deyimini kullanılır (Aksan, 2009b: 69). Örneğin bu söz sanatının görüldüğü *göze girmek* deyiminde *göz* sözcüğü gerçek anlamında kullanılmamaktadır. Buna göre *göze girmek* deyiminin anlamı, "başkalarının beğenisini ve sevgisini kazanmak"tır (Dilçin, 2013, s. 415). Türkçede *çıplak*, *çırılçıplak* yerine *anadan doğma*, doğmak yerine *dünyaya gelmek*, doğurmak için *dünyaya getirmek*, hamile için *iki canlı* ya da *ağır ayak*, geçimi sağlayacak gelir için *ekmek parası*, geçim için gerekli işi anlatan *ekmek kapısı*, dilenmeyi anlatmak için *avuç açmak*, çok konuşan kişi için *çenesi düşük*, akşamın oluşunu belirtmek üzere *sular karardı* gibi deyimlere Türkiye Türkçesinde sıkça rastlanmaktadır. Birçok dilde bir bardak *içmek* ya da bir tabak *yemek*, bardak ya da tabağın içindekileri *içmek* ya da *yemek* için kullanılmaktadır (Aksan, 2009b, s. 69-121).

Johson-Lakoff'a göre ad aktarması, "bir kelimeyi gerçek anlamının dışında benzetme gütmenden kullanma; parça-bütün, bütün-parça, ürün yerine üretici, kullanıcı yerine nesne, kontrol edilen yerine eden, sorumlu insanlar yerine kurum, kurum yerine mekan, olay yerine mekan" gibi ilgilerle bağlantı kurularak yapılır (Lakoff & Johnson, 2010, s. 60).

Bütün yerine parça ya da cüz'iyet-külliyet: bir nesnenin parçasının söylenip bütününün karşılanmasıdır (Lakoff&Johnson, 2010, s. 61).Örneğin; Türkçede *ocağını tüttürmek*, *ocağına incir dikmek*, *baba ocağı*, *asker ocağı* bu deyimlerde evin bir parçası olan *ocak* sözcüğüyle evin ve evde oturan ailenin hatta yerine göre sülalenin anlatıldığı görülmektedir. Türkçede tiyatro yerine 'sahne'; sinema için "perde" ya da "beyaz perde";sporda geçen futbol takımı yerine'on bir'; tenisçi yerine 'raket'ten söz edilmesi, parçanın söylenip bütünün kastedilmesidir (Aksan,2009b, s. 69-70). Buna karşılık özel adlar yerine onların simgelerinin kullanışı, örneğin İstanbul için 'Yedi Tepe' Amerika için 'Yeni Dünya' ABD Cumhurbaşkanlığı için 'Beyaz Saray' (White House), Osmanlı Hükümeti için 'Bab-ı Ali', Sovyet Rusya yönetimi için 'Kremlin' gibi kullanımlar, bütün- parça ilişkisine dayanmaktadır (Aksan, 2009a, s. 188).

Parça yerine bütün ya da külliyet-cüz'iyet ise bir nesnenin bütününün yerine bir parçasının kullanılmasıdır (Lakoff& Johnson, 2010, s. 61).Örneğin; "Dün gece Reşat Nuriyi okudum." derken "Reşat Nuri'nin bütün yapıtlarını değil, onun herhangi bir yapıtını okudum."denmek istenmiştir (Aksan,2009b, s. 70). Kuran-ı Kerim'de münafıkları anlatan (يَجْعَلُونَ اَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ) (Bakara, 19) "Parmaklarını kulaklarına sokuyorlar" ayetinde parmaklar yerine parmağın bir parçası olan parmak ucu kastedilmektedir. Çünkü herhangi bir şeyi duymamak için kulağa parmak değil parmak ucu sokulur (Kazvini,2003, s. 207); "Fırat'ın suyunu içtim."² cümlesinde de "Fırat suyundan biraz yada bir bardak içtim." (Al-Akup, 2004, s. 504) demek istenmektedir.

Ad aktarmaların türü olan sebebiye-müsebbebiyet ilişkisinde; sebebiye, sebep olan ismin söylenip müsebbibin kastedilmesidir. Örneğin "Ay'ı gören oruç tutsun"³ ayetinde *hilal* yerine *ay* kullanılmıştır. Her ayın başında hilal (yeni ay) görülür. Burada sebep (ürün) *ay*, müsebbeb (üretici) ise *hilal*'dir (Atik,1985, s. 158). Fetih suresinde geçen "Allah'ın eli elinizin üstündedir."⁴ ayeti,"Allah'ın kudreti elinizin üstündedir." anlamındadır. Buradaki el sözcüğünde ad aktarması yapılmıştır."Allah'ın eli" ile kastedilen, kudrettir çünkü kudret, genellikle el ile gerçekleşir. Burada sebep (ürün) *el*, müsebbeb (üretici) ise *kudret*'tir (Al-Akup, 2004, s. 502). Müsebbebiye ise müsebbibin zikredilip sebebin kastedilmesidir (Atik,1985, s. 158). Örneğin; "Gökten sizin için rızık indirir."⁵ ayetinde kastedilen, gökten indirilen rızık değil; rızka sebep olan yağmurdur (El-Haşimi, 1999, s. 253). Bir başka örnek olarak (أمطرت السماء نباتا) ("Gökten bitki yağdı.") ayetinde anlatılmak istenen, gökten yağın yağmurun, bitkinin oluşumuna sebep olmasıdır (Atik,1985, s. 158; Kazvini, 2003, s. 208).

²"شربت ماء الفرات" Fırat Nehri kastedilmektedir.

³(فمن شهد منكم الشهر فليصمه) Bakara suresi 185. Ayet.

⁴(يد الله فوق أيديهم) Fetih suresi 10. Ayet.

⁵(وينزل لكم من السماء رزقا)

Lakoff-Johnson'a göre ad aktarmaları arasında "ürün yerine üretici"⁶ (*Löwenbräu* içeceğim., "Ford aldı.", Çalışma odasında bir *Picasso* var.", *Heidegger* okumayı severim."), "kullanıcı yerine nesne" ("*Saksafon* bugün grip.", "*BLT* berbat bir kamyondur.", "*Otobüsler* grevde."...), "Kontrol edilen yerine eden" (Hanoi'yi *Nixon* bombaladı.", "*Ozawa* dün gece müthiş bir konser verdi.", "*Napolyon* Waterloo'da kaybetti."...), "sorumlu insan yerine kurum" (*Exxon* fiyatlarını tekrar arttırdı.", "*Ordu* tasarımı tekrar uygulamaya koymak istiyor.", "*Senato*, kürtajın ahlâk dışı olduğunu düşünüyor."...), "kurum yerine mekân" ("*Beyaz Saray* herhangi bir şey söylemiyor.", "*Paris*, bu mevsim daha uzun etekler getiriyor.", "*Wall Street* panikte."...) ve "olay yerine mekân" ("*Alamo*'yu hatırla.", "*Pearl Harbor* hâlâ dış politikamızda etkili.", "*Watergate* politikamızı değiştirdi."...) gibi anlam ilişkilerine dayanan türler bulunmaktadır (Lakoff&Johnson, 2010, s. 63-65).

Kültürel ve dini sembolizm, metonominin özel durumlarıdır. Mesela Hıristiyanlıkta kutsal ruh yerine güvercin metonomisi vardır. Sembolizm, metonomilerde keyfî değildir. Örneğin güvercin yerine başka bir kuşun kullanılmamasının bir nedeni vardır. Güvercin, güzellik, dostluk, şefkat ve bütün bunlarının yanında barışı temsil ettiği için kutsal ruh olarak tasavvur edilmiştir. Bu tür kullanımlar, metonomilerin rastgele değil; kimi kavramsal özelliklere bağlı olarak biçimlendiğini göstermektedir (Lakoff& Johnson, 2010, s. 66).

2.2.3.2. Deyim Aktarması

Deyim aktarması ya da *eğretileme*, aktarmaların her dilde en yaygın olanıdır. Deyim aktarması, Yunancada *metaphora* ("nakil, aktarma" anlamına gelmektedir), Fransızcada *métephore*, İngilizcede *metaphor*, Almandada *metapher*, Arapçada ise *istiare* (استعارة) terimleriyle anılmaktadır. Türk edebiyatında da bu kapsamdaki türler, genel olarak *istiare* terimiyle karşılanmıştır (Aksan, 2009b, s. 62/42 numaralı dipnot).

L. Bloomfield, metaforu "anlamaların uğradığı değişiklikler" arasında göstermiştir. Yazara göre bu tür değişiklikler "daralma; genişleme; mecaz; metonimi, mecaz-ı mürsel (mekan-zaman yakınlığı); kapsamlayış (bütün-parça ilişkisi); abartma (kuvvetliden zayıfa gidiş); ayırıksayış (zayıftan kuvvetliye); yozlaşma; yüceltme" olmak üzere dokuz kısımda toplanır (Palmer, 2001, s. 22, 23). Metafor, karşılaştırma ve benzetmeyle yakından ilgilidir. Bir nesnenin "metaforlaştırılması karşılaştırma ve benzetme" ile sağlanır (Yunusoğlu, 2016, s. 34).

İstiarenin kelime anlamı "ödünç, borç veya eğreti alma, ödünçleme, metafor" demektir. (Ermiş, 2008, s. 297). Atik, istiareyi iki kişi arasındaki yakınlık ve tanıklığa benzetmektedir. Nasıl ki iki kişi birbirlerini tanıdıkça birbirlerinden ödünç alabilirler, istiarede de iki sözden

⁶Bu türler için çeviren, sırasıyla "sebebiyet ilgisi", "âliyet ilgisi", "isnâd ilgisi", "hazf ilgisi (eksilti)", "hülûl ilgisi" karşılıklarını vermiştir (Lakoff& Johnson, 2010, s. 63-65).

birinin diğerinin yerine kullanılması mümkün olmaktadır. İstiarenin gerçekleşmesi için bu iki söz arasında da bir tanıklık, bir yakınlık olması gerekir. İşte o zaman istiare gerçekleşmiş olur (Atik, 1985, s. 167). Deyim aktarması, kaynaklarda “sözcüğün dile getirdiği kavramla, onun gösterileni ile bir başka kavram arasında çoğu kez benzetme yoluyla bir ilişki kurarak sözcüğü o kavrama aktarma olayı” (Aksan, 2009a, s. 183), “aralarında eşdeğerlik ilişkisi kurulan anlamlı öğelerden birini, öteki yerine kullanma sonucu oluşan değişmece türü” (İmer, Kocaman, Özsoy, 2013, s. 114) biçimlerinde tanımlanmaktadır. Yapılan tanımlarda deyim aktarması için istiare, eğretileme, iğretileme, metafor (mecaz), aktarma, ödünçleme gibi değişik terimlerin birbiri yerine kullanıldıkları görülür (Demir, 2009, s. 88).

Dilçin’e göre “Birçok dilde aktarmaların yaygın türü olarak bilinen deyim aktarması, hem bir mecaz hem de benzetmenin bir ileri aşaması olup anlatıma güç kazandırmak için başvurulan söz sanatıdır. İstiarenin üç temel niteliği bulunmalıdır:

a) Sözcüğün gerçek anlamı dışında kullanılması,

b) Sözcüğün gerçek anlamında kullanılmasını engelleyici (karine-i mani’a) bir durumun bulunması,

c) Benzetme amacının bulunması” (Dilçin, 2013, s. 412).

Aksan’a göre, Türkiye Türkçesinde deyim aktarması beş farklı gruptan oluşmaktadır: “insandan doğaya aktarma, doğadan insana aktarma, doğadaki nesnelere arasında aktarma, somutlaştırma, duyular arasında aktarma” (Aksan, 2009b, s. 64-68). Dilçin ise temel olarak istiareyi “açık istiare, kapalı istiare, yaygın istiare” olarak ayırmıştır (Dilçin, 2013, s. 412- 415).

Divan edebiyatında istiarenin çok sayıda örneği bulunmaktadır. Özellikle deyim aktarmasının türü olan doğadan insana aktarma veya açık istiare (istiare-i musarraha), çok sık kullanılmıştır. Her dilde görülen bu aktarma türü, doğadaki nesnelere adlarının ve bunlarla ilgili sıfatların insan için kullanılmasıdır (Aksan, 2009a, s. 184). Açık istiare, “benzetme öğelerinden yalnız benzetmelik ile yapılan istiaresidir” (Dilçin, 2013, s. 412).

İnsanlar dünya üzerindeki tüm dillerde sevgilerini, övgülerini hayranlıklarını veya aşağılamalarını, küçümsemelerini birbirlerine hayvan ya da bitki adları ile ifade etmiş ve kendilerini bunlarla karşılaştırmışlardır (Roux, 2005, s. 223; Öztürk, 2005, s. 201). *Maymun, köpek (it), öküz, eşek, kurt, çaylak, yılan, kaz, domuz* gibi hayvan adları, aşağılama amacıyla değişik söylem çeşitlerinde insanlar için kullanılmaktadır. Bu bağlamda Türkçeye Arapçadan geçen *domuz* anlamındaki *hınzır* (خنزير) sözcüğü incelenebilir. Her iki kültürde din açısından mekruh (مكروه) sayılan *domuz*, Türkçede insanlar için *domuz gibi* (hain, aksi, inatçı), Arapça da da *pis ve katı yürekli* insanları anlatmaya yaramaktadır. Batı dillerinde de domuz, din açısından mekruh olarak kabul edilmediği halde insanlara kötü bir söz olarak söylenmektedir. Örneğin, Fransızca *cochon* ‘pis herif, utanmaz kişi’, Almancada *Schwein* ‘pis herif’ anlamında kızgınlık hakaret anlatan kaba bir sözcük olarak kullanılmaktadır. Türkçede *tilki*, kurnaz bir kişi için

kullanılırken bu aktarmanın benzeri, Fransızca *arenard*, Almanca *Fuchs* sözcüklerinde bulunmaktadır (Aksan, 2009b, s. 65-116).

Bazı hayvan adlandırmaları övgü olarak kullanılmaktadır. Arapçada ve Türkçede *aslan/esed* (الأسد) sözcüğü cesaret, yüreklilik anlamında kullanılmaktadır. Örneğin “Bir aslan gördüm.”⁷ cümlesin de mübalağa bulunmaktadır, burada “Güçlü (kuvvetli) veya cesur bir adam gördüm.” demek istenmektedir. El- Cürcani’ye göre eğer cümle, “Aslan gibi bir adam gördüm.”⁸ biçiminde olsaydı o zaman istiare değil de teşbih (benzetme) sanatı gerçekleşmiş olurdu (El-Cürcani, 1998, s. 33). Sesi güzel olan sanatçı için *bülbül* sözcüğünün kullanılması da bu kapsamda değerlendirilmelidir (Benzer, 2009, s. 729). Cana yakın genç kız ve kadınlar için kullanılan *fındıkkurdu* övücü, yüceltici niteliktedir (Aksan, 2009a, s. 116). Aksan’a göre genç erkekler için kullanılan *çöpsüz üzüm*, Türkçede bulunan en güzel deyim aktarmalarından biridir. Üzüm gibi tatlı, sevilen bir yemişin birde çöpünün olmayışı, onun zevkini büsbütün çoğaltmaktadır. Bu aktarma, evlenmeye aday kimselerin durumlarının çok elverişli, yakınlarının az olduğu hallerde kullanılmaktadır (Aksan, 2003, s. 107).

Doğadaki bitkiler ve meyveler hatta sıfatlar insanlar için kullanılmıştır. Özellikle de argoda *hıyar, kabak, armut, balkabağı, odun* gibi çok sayıda örnek bulunmaktadır. “Bugün bana armut diyen adam, gücünüze gitmesin beyefendi; yarın size hıyarağa der.” örneğindeki *armut* sözcüğü, *aptal bön* kimse için; *hıyar* ise *görgüsüz kaba saba* kimse için kullanılmıştır (Aktunç, 1998, s. 47- 145). Ayrıca *melek, pırlanta, inci, akik taşı, ay, güneş ve sert, yumuşak, yırtık, pişkin, ağır, hafif* gibi sıfatlar, doğadan insana yapılan aktarmalarda kullanılmaktadır (Aksan, 2009a, s. 184). “Gözleri inci ağladı, yaş doldu / Gözlerim akik damlası doldu, her biri boynunda bir boncuk dolu süsledi gerdanını”⁹ beyitinde inci taşı, narin ve değerli olduğu için şair, sevgilisinin gözyaşlarını inci tanelerine benzetmiştir, kendi de daha çok hüznü olduğu için kan ağladığını ifade etmek amacıyla gözyaşlarını kırmızı akik taşına benzetmiştir. “Bir ay gördüm komşuların evinde.”¹⁰ cümlesinde de güzel yüzlü kız, aya benzetilmekle birlikte benzeyen (kız) söylenmemiş, onun yerine “ay” sözcüğü kullanılmıştır. “Komşunun evinde” ise engelleyici ipucudur (Al-Akup, 2004, s. 453-470). Bu örnekte, doğadan insana yapılan bir aktarma bulunmaktadır.

Aktarmaların başka bir türü, doğada bulunan nesnelere arasındaki aktarmadır. “Doğadan insana aktarmalarda olduğu gibi doğadaki varlıklar arasında da benzerliğe dayanan ve benzetmenin ileri aşaması olan aktarmalar her dilde görülmektedir. Özellikle Türkçede hayvanlardan başka hayvanlara, hayvandan bitkiye veya nesnelere hayvana veya bitkilere aktarımlar yaygın bir biçimde bulunmaktadır.” (Aksan, 2009b, s. 66-117). Erden’e göre;

⁷ “رأيت أسدا”

⁸ “رأيت رجلا كالأسد”

⁹ بكت لؤلؤا رطبا ففاضت مدامعي / عقيقا فصار الكل في نحرها عقدا

¹⁰ “رأيت قمرا في بيت الجيران”

doğadan doğaya aktarmalar, Türkçede sıfat tamlamalarından ziyade birleşik sözcük şeklinde oluşmaktadır (Erden, 2011, s. 990). Diğer birçok dilde olduğu gibi Türkiye Türkçesinde de["kuşburnu, keçiboynuzu, aslanağzı, horozibiği, aslanpençesi, öküzdili, tavşankulağı, sıçankulağı" (Aksan, 2006, s. 117); "ayıkulağı, ayıparmağı, ayıpençesi, devetabanı" (Baytop, 2007, s. 38- 90)] vb. hayvanlardan bitkilere aktarmalar görülmektedir. Tohumların ucu turnanın gagasına benzeyen *gernaiumro bertianum* bitkisi, Türkçede *turnagagası* adını alırken İngilizcede ve Fransızcada halk arasında aynı yolla adlandırılmaktadır¹¹ (Aksan, 2009b, s. 66). Bununla birlikte Arapçada ve Türkçede *tavşankulağı*¹², *farekulağı*¹³, *ayıkulağı*¹⁴, *filkulağı*¹⁵; *köpekdili*¹⁶, *kuşdili*¹⁷, *boğadili*¹⁸ (El-müncid, 2008, s. 6, 721) gibi Türkçe ile özdeş ya da birbirinden farklı örnekler bulunmaktadır.

Hayvanlardan bitkilere aktarmalar olduğu gibi görüntü veya davranış nedeni ile hayvandan hayvana aktarmalarda bulunur. Türkçede bu tür aktarmalara *kırlangıçbalığı*, *kirpibalığı*, *köpekbalığı*, *kedibalığı*, *ördekbalığı*, *domuz balığı* gibi örnekler verilebilir. Doğadaki nesnelere hayvanlara ve bitkilere benzetme yoluyla aktarmalar da mevcuttur. Örneğin çiçekleri kartopuna benzeyen *viburunum* bitkisi, Türkçede ve Batı dillerinde benzer biçimde *kartopu*(Almancada Schneeball, İngilizcede snowball, Fransızcada ise boule de neige)olarak adlandırılmaktadır. Nesnelere hayvanlara yapılan aktarmalara *çekiçbalığı*, *dilbalığı*, *mürekkkepbalığı* *kılıçbalığı*, *kayışbalığı* gibi örnekler verilebilir(Aksan, 2009b, s. 66, 117).Bu örnekler, Türkçe'de ki kavramlaştırma gücünün ve doğadanyararlanma yeteneğinin önemli göstergelerinden biri sayılabilir.

Eğretileme; benzerlik ilişkisine göre, benzeyenin veya benzetilenin yerine geçmesi üzerine kurulmuştur. Bu benzerlik ilişkisi, genellikle somut benzeyen ile soyut benzetilenden oluşmakla birlikte kimi zaman terside mümkündür, yani somuttan soyuta da gidebilir. (Kıran, 2013, s.411). "Her biri bir nesneyi, bir durumu, bir tutumu bir başka nesne, durum ya da tutuma benzeterek canlı bir biçimde dile getiren 'benzetme'lerin yanında, bu olayın ikinci aşaması sayılabilecek olan deyim aktarmaları en başta gelen somutlaştırma türüdür."(Aksan,2006, s. 179).

Aktarmaların bir türü olan somutlaştırma, her dilde de kullanılmaktadır. Gerek tek tek sözcüklerde gerekse deyimlerden somutlaştırmaya rastlanmaktadır. Örneğin Türkçede "soluk, nefes, hava, soluk alma, soluk verme" gibi somut anlamlar zamanla soyut kelimeleri anlatır

¹¹İngilizce cranes-bill, Fransızca da ise bec de grue

¹²[[أذن الأرنب] tavşan kulakları]

¹³[[أذن الفأر] fare kulakları]

¹⁴[[أذن النبق] ayı kulakları]

¹⁵[[أذن الفيل] fil kulakları]

¹⁶(لسان الكلب)

¹⁷(لسان العصفور)

¹⁸(لسان الحمل)

duruma gelmiştir. Aynı biçimde, Fransızcada *inculcare* eylemi “bir şeyin içini tıkabasa doldurmak” anlamındayken, zamanla “zihne zorla yerleştirmek” anlamını kazanmıştır (Aksan, 2009a, s. 185).

Somutlaştırmanın çok belirgin ve güçlü örnekleri deyimlerde görülmekte ve bu aktarma türü, Türkçe deyimlerde çok yaygın bir biçimde bulunmaktadır. Örneğin Türkçedeki *topun ağzında olmak* deyimini ile bir kimsenin tehlikeye çok yakın, sürekli tehlikede olduğu anlatılmaktadır. Buna yakın anlamındaki *kelle koltukta olmak* deyiminin Farsçadaki benzeriyle (*ser-i hod ya da hiş ber kef nihaden*) ‘başını ele almak’ ilişkisi olabilmektedir (Aksan, 2003, s. 92-95). Aksoy’un 8977 deyimini bir araya topladığı eseri (Aksoy, 1988), bu sözvarlığı ürününün Türkçedeki yerini ortaya koyması açısından önemlidir. Deyim aktarmalarının somut olarak betimlenen bir türü ise duyular arası aktarmalardır.

Duyular arası aktarmalar, beş duyu ile ilgili kavramlar arasındaki aktarmalardır. Örneğin zaman zaman dokunma duyusu yerine görme, görme yerine işitme duyusu kullanılmaktadır. “Sert bakıyor” cümlesinde, dokunma duyusuna ait olan sertlik, görme duyusuna aktarılmıştır; “Yağmur sonrası, toprak çok tatlı kokar.” cümlesinde, tatma duyusu, koklama duyusuna aktarmalarıdır. (Uğur, 2007, s. 180). Aksan’a göre Türkiye Türkçesinde, tat alma duyusuna ilişkin *acı* sıfatı, dokunma duyusuyla ilişkili soğuk’la birleştirilip *acı soğuk* biçiminde bir tamlama yapılmakta veya bu kavram, görme duyusunu ilgilendiren sarı ve yeşil gibi sıfatlarla birlikte *acı sarı*, *acı yeşil* gibi örnekler oluşturulmaktadır. Bu tür örnekler, başka dillerde de örneklenmiştir. Örneğin “Farsçada *şi:ri:nzeba:n* (شیرین زبان) *vesuhena:nşi:ri:n* (سحنان شیرین); Türkçede *tatlı dili* ve *tatlı sözler*; Almancada *süße Worte*; Rusçada *sladkia reçi* gibi örnekler kullanılmaktadır.” (Aksan, 2009a, s. 186; Aksan, 2009b, s. 120).

İnsandan doğaya yapılan aktarmalar, deyim aktarmaları arasında sıkça örneklenmektedir. Nitekim Şahin’e göre “Organ isimleri temel söz varlığı içinde önemli bir yer tutmaktadır; söz konusu isimler, dillerin deyim oluşturma sürecinde çok sık kullanılmıştır. Türkçedeki deyimlere bakıldığında baş, göz, el, yüz, yürek gibi organ isimleriyle kurulmuş deyimlerin sayısının yüksek olduğu görülmektedir.” (Şahin, 2009, s. 2022).

İnsanoğlu kendine en yakın bulduğu organları ve vücuduyla ilgili kavramları doğadaki nesnelere aktarmaktadır. *Baş, göz, dudak, el, ayak, boyun, parmak, tırnak, göğüs* gibi vücut bölümleri, kimi zamanda *etek, paça* gibi giysi bölümleri doğaya aktarılmaktadır. Türkçedeki *göz sözcüğü* biçim açısından benzerliği olan doğadaki nesnelere için kullanılmaktadır. Örneğin “suyun topraktan kaynakıldığı yer, kaynak, delik boşluk, çekmece, terazi kefesi, nazar, ağacın tomurcuk veren yerlerinden her biri, bölüm, hane, bazı yaraların uç bölümü...” (TDK, 2011, s. 976) biçim açısından göze benzetilmiştir. Diğer dillerde de ortaklık ve farklılık gösteren örneklerle karşılaşılır. Örneğin Arapçada *ayn* sözcüğü “nazar, casus, para, dinar, altın, diz kapağı, iğne deliği, bazı yaraların uç bölümü” (İbni Manzur, 2013, s. 6-552) gibi anlamlara sahiptir.

Fransızca da *oeil* göstergesiyle yine gözle birlikte, eşyanın göze benzeyen bölümleri anlatılmaktadır; İngilizcede *eyesözcüğü* de aynı zamanda “iğne deliği, ilmek, ilik” demektir (Aksan, 2003, s. 122).

İnsandan doğaya aktarma, kimi çalışmalarda (Aksan, 2009; Dilçin, 2013) *kapalı istiare* veya *kapalı öğretilme* adıyla anılmaktadır. Arapçada *istiare mekniyye* adıyla anılan bu sanat, kendisine benzetilenin (müşebbehünbihه مشبه به) korunup onu hatırlatan, onunla ilgili, ona benzeyen bir unsurla ifade edilmesidir (Atik, 1985, s. 176). İnsandan doğaya aktarmanın bir türü ise insana ait *kel, kör, hırçın, kıskançlık, gülmek* gibi fiziksel ve ruhsal sıfatların doğaya aktarılmasıdır. Bu sanata kişileştirme (teşhis) adı verilmektedir. Ancak bu aktarmalar yazar ve şairlerin kullanımlarında kaldığı için genellikle dilde kalıplaşarak yerleşmez. Aksan’a göre “kel tepeler, görmüş ve geçirmiş deniz” (Y. Kemal Beyatlı), “dalgın akşam, haydut akşam” (Atilla İlhan), “bakire zambak” (Y. Kemal Beyatlı), “Deniz hıçkırıyordu; gülen ay, rüzgar saçlarımı okşarken, yorgun sarı yapraklar” (Aksan, 2009b, s. 65; Aksan, 2003, s. 123) gibi örnekleri olan bu sanat, İstiklal Marşı’nda yer alan “*Çatma kurban olayım çehreni ey nazlı hilal!*” dizesinde de örneklenmiştir. Bu dizede şair, bayrağı bir insana benzetmektedir, ancak burada benzetilen öge bulunmamakta, “çehrenin çatılması” ona ait bir özellik olarak anılmaktadır (Bulut, 2015, s. 228). Buna verilecek başka bir örnek ise Kur’an’daki Zariyat suresinin 41. ayetinde geçen “Ad kavmine kısır rüzgar gönderdik.”¹⁹ cümlesidir. Burada yağmursuz rüzgar, kısır bir kadına benzetilmiştir (Kazvini, 2003, s. 225; Kasım ve Dip, 2003, s. 198). Yine “Rüzgar beni kıskanıyor senden.” biçimindeki bir dizede, insana ait olan kıskançlık duygusu, rüzgara aktarılarak aktarmaların bir türü olan insandan doğaya aktarma gerçekleşmektedir (Al-Akup, 2004, s. 488).

¹⁹(وفي عاد إذ أرسلنا عليهم الريح العقيم)

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları ve verilerin analizine yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Betimsel tarama modeli olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların ne olduğunu betimlemeye, açıklamaya çalışır. Bu sayede onları iyi anlayabilme, gruplayabilme olanağı sağlanır ve aralarındaki ilişkiler saptanmış olur (Kaptan, 1998). Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırmalara uygun bir modeldir (Karasar, 2007). Betimsel tarama modelinde bilimin gözleme, kaydetme, olaylar arasındaki ilişkileri tespit etme ve kontrol edilen değişmez ilkeler üzerinde genellemelere varma nitelikleri söz konusudur. Yani bilimin tasvir fonksiyonu ön plandadır (Yıldırım ve Şimşek, 2000).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni organlar ve vücut bölümleri, insana özgü özellik, durum ve benzeri, insana özgü eylemleri karşılayan sözcüklerdir; örneklem ise bu sözcüklerin aktarma yoluyla insan dışındaki varlıkları karşılayan anlamlarıdır.

3.3. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Analizi

Bu araştırmada Türkçe ve Arapçanın karşılaştırması için her iki dilde üçer sözlük (Türkçe için Türk Dil Kurumu 2011, Püsküllüoğlu 2012, Dil Derneği 2012; Arapça için El-Müncid 2008, Firuzabadi 2009, İbni Manzur 2013) incelenmiştir ayrıca Arapça-Türkçe Sözlük (Erkan 2010) ortak sözlük olarak incelenmiştir. Çalışmada yararlanılan sözlükler arasında TDK (2011) ve İbni Manzur (2013), temel alınmış; bu çalışmalarda yer verilmeyen karşılıklar için diğer sözlüklerden yararlanılmıştır.

Her alt problem doğrultusunda belirlenen sözcükler, sözlüklerden taranmıştır. Tarama işlemi, Arapça sözlüklerde tercüme yoluyla gerçekleştirilmiştir. Tarama sonucunda belirlenen sözcüklerin her iki dildeki toplam anlamları ve toplam anlam sayıları; her iki dilde belirlenen insan temelli aktarmalar ve bunlara ilişkin sayısal veriler, tablolar halinde gösterilmiştir.

4. BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın temel problemine ve alt problemlerine göre araştırmada elde edilen veriler tablolar halinde sunulmuştur.

4.1. Temel Problem Cümlesine İlişkin Bulgular

Bu çalışmanın problem cümlesi, “Türkçe ve Arapça bağlamında insan temelli aktarmalar nelerdir?” şeklindedir. Türkçe için Türkçe sözlük(TDK 2011), Arapça için İbni Manzur’un Lisanül Arap adlı sözlüğü (İbni Manzur 2013) temel alınarak belirlenen insan temelli aktarmalara ilişkin bulgulara Tablo 1’de yer verilmiştir.

Tablo 4.1. Türkçe ve Arapça Dilleri Bağlamında İnsan Temelli Aktarmalara İlişkin Sayısal Veriler

İnsan Temelli Aktarmalar	Türkçe	Arapça
Organlar ve vücut bölümleri	172	177
İnsana özgü özellik durum vb.	31	25
İnsana özgü eylemler	26	10
TOPLAM	229	212

Tablo 1’de görüldüğü üzere her iki dildeki aktarmalar, “organlar ve vücut bölümleri, insana özgü özellik durum vb., insana özgü eylemler” olarak sınıflandırılmıştır.

4.2. Birinci alt probleme ilişkin bulgular

Bu çalışmanın birinci alt problem cümlesi, “Türkçe ve Arapça sözlüklerde, organları ve vücut bölümlerini karşılayan sözcüklerin tüm anlamları nelerdir ve kaç tanedir, aktarma yoluyla insan dışı varlıkları karşılayan kaç anlam vardır?” şeklindedir.

4.2.1. Türkçe ve Arapça Sözlüklerde Organların ve Vücut Bölümlerinin Tüm Anlam Görünümleri

Ağız

(I)a. 1. anat. Yüzde, avurtlarla iki çene arasında bulunan, ses çıkarmaya, soluk alıp vermeye yarayan ve besinlerin sindirilmeye başladığı organ. 2. Bu boşluğun dudakları çevreleyen bölümü. 3. Kapların veya içi boş

الفم – الفوه) Ağız

1. İnsanların ve hayvanların yüzünde bulunan geniş ve açık olan bölge. 2. Kapların ve içi boş şeylerin açık tarafı. 3. Anlamı olup İspatı olmayan bir şey. 4. Giriş. 5. Başlangıç. 6. Nutuk, söylem. 7. Çok yemek yiyen kimse. 8.

şeylerin açık tarafı. **4.** Bir akarsuyun denize veya göle döküldüğü yer, munsap. **5.** Koy, körfez, limon vb. yerlerin açık tarafı. **6.** Çıkış yeri **7.** Birkaç yolun birbirine kavuştuğu yer, kavşak. **8.** Kesici aletlerin keskin tarafı. **9.** Üslup, ifade biçimi. **10.** Uç, kenar. **11.** *dil b.* Aynı dil içinde ses, şekil, söz dizimi ve anlamca farklılıklar gösterebilen, belli yerleşim bölgelerine veya sınıflara özgü olan konuşma dili. **12.** *müz.* Bir bölge ezgilerinde görülen özelliklerin tümü (TDK, 2011, s. 44). **13.** Kimi vakit kez anlamına gelir. **14.** (Tehlikeli şeyler için) Pek yakın yer (DD, 2012, s. 37). **15.** Gönülsüz, isteksiz olma nedeniyle birini oyalamak, yanıltmak vb. için bir takım dolambaçlı sözler söyleme özelliği. **16.** Olgunlaşan pamuk kozasını toplama işleminin her biri (Püsküllüoğlu, 2012, s. 69).

Alın

a. **1.** Yüzün, kaşlarla saçlar arasındaki bölümü. **2.** Bazı şeylerin önü, ön yüzü. **3.** Karşı. **4.** *mdn.* Ocakta her türlü ayak, galeri, baca, kuyu ve yolun ilerletilmekte olan yüzeyi (TDK, 2011, s. 94).

Aya

a.1. Elin parmak dipleriyle bilek arasındaki iç bölümü avuç içi. **2.** Ayak tabanı. **3.** *bit. b.* Yaprakların düz ve parlak bölümü (TDK, 2011, s. 194).

9. Vücutta bulunan büyük yara. **10.** Güzel tatlı içecekler. **11.** Geniş ağızlı, dişlerin ağızdan dışarıya çıkması. **12.** Esmail hamse, edat ilgeç, hal cümlesinde de kullanılır. **13.** Damar (İbni Manzur, 2013, s. 7/196- 200). **14.** Baharat (Firuzabadi, 2009, s. 1012- 1019). **15.** Kılıcın keskin tarafı. **16.** Sigara piposu veya ağızlığı (Erkan, 2012, s. 1810- 1814). **17.** Yüz üstü (Erkan, 2012, s. 1814); (El- Müncid, 2008, s. 601).

Alın (الجبهة)

1. Yüzde kaşlarla saçlar arasındaki bölüm. **2.** Bazı şeylerin önü, ön yüzü. **3.** Secdenin yeri. **4.** Halkına iyilik veya kötülük getiren bir grup insanlar. **5.** Merkez. **6.** Utanmaktan başını eğmek. **7.** Halkın büyüğü, kavmin efendisi. **8.** İnsan topluluğu. **9.** At sürüsü. **10.** Savaş alanı (İbni Manzur, 2013, s. 2/22- 23). **11.** Zillet (Erkan, 2012, s. 902).

Aya (الكف-الراحة)

1. Avuç içi, el ayası. **2.** Rahatlık. **3.** Elbise bükümü. **4.** Rüzgarı şiddetli gece. **5.** Neşe. **6.** İstirahat, dinlenme. **7.** Saha, avlu. **8.** Zevce (Erkan, 2012, s. 1210); (İbni Manzur, 2013, s. 7/694)

Ayak

1. *anat.* Bacakların bilekten aşağıda bulunan ve yere basan bölümü. 2. Bacak. 3. Birtakım şeylerin yerden yüksekçe durmasını sağlayan dayak, destek. 4. Vücudun belden aşağı bölümü. 5. Yürüyüşün ağırlık veya çabukluk derecesi. 6. Basamak. 7. Futun küpü alınarak hesaplanan değer. 8. *hık.* Mayalardan önce makama uygun olarak çalınan veya söylenen beste. 9. Yarım arşın veya 30,5 santimetre uzunluğundaki ölçü birimi kadem, fit, fut. 10. *coğ.* Göl ayağı. 11. *ed.* Halk edebiyatında koşuklarda kısa yedekli dizeler. 12. *ed.* Halk edebiyatında uyak. 13. *mat.* Bir doğrunun başka bir doğruya veya bir düzlemi kestiği nokta. 14. *sp.* Karakucak ve yağlı güreşte pehlivanların ayrıldıkları beş dereceden biri. 15. *sp.* Altılı ganyanda yer alan her bir koşu. 16. *mdn.* Kömür ocaklarında kömürün çıkarıldığı galeri (TDK, 2011, s. 195). 17. Büyük ırmağa karışan ikinci derecedeki akarsuların her biri. 18. Dümen, numara, rol (DD, 2012, s. 131); Püsküllüoğlu, 2012, s. 69). 19. Adım (Püsküllüoğlu, 2012, s. 69).

Bacak

a. 1. *anat.* Vücudun kasıktan tabana kadar olan bölümü. 2. *anat.* Hayvanlarda yürümeye veya atlamaya yarayan organ. 3. Bazı şeylerin yerden yüksekçe durmasını sağlayan dayak, destek veya bunlardan her biri, ayak. 4. Oyun kağıtlarında oğlan, vale (TDK, 2011, s. 222).

Ayak (القدم)

1. İnsan veya hayvanlarda ayak. 2. Basamak. 3. Birim, ölçü. 4. Ön, ilerleme. 5. Cesaret, yiğitlik. 6. Her şeyin ilki, başlangıcı. 7. İnsanın yaptığı iyilik veya kötülük (İbni Manzur, 2013, s. 7/270- 275). 8. Bağış (Erkan, 2012, s. 1849).

Bacak (الرجل)

1. Ayak, topuktan aşağı olan kısım veya kasıktan tabana kadar bölüm. 2. Bir kısım, bir takım, bir şeyin bölümü. 3. Büyük çekirge sürüsü, çekirge bulutu. 4. Ordu. 5. Kilot, don, pantolon. 6. Yazısız beyaz kağıt. 7. Okun iki ucu. 8. Fakirlik yoksulluk. 9. Haliç, körfez. 10. İnsan necaseti. 11. Hisse, pay. 12. Zaman, ahd. 13. Korku (İbni Manzur, 2013, s. 4/83-90); (Firuzabadi, 2009, s. 494- 495).

Baş

(I) a. 1. *anat.* İnsan ve hayvanlarda beyin, göz, kulak, burun, ağız vb. organları kapsayan, vücudun üst veya önünde bulunan bölüm, kafa, ser. 2. Bir topluluğu yöneten kimse. 3. Başlangıç. 4. Temel, esas. 5. Arazide en yüksek nokta. 6. Bir şeyin genellikle toparlakça ucu. 7. Bir şeyin uçlarından biri. 8. Kasaplık hayvanlarda ve bazı yiyeceklerde adet. 9. Sarraflık hakkı. 10. Bir şeyin yakını veya çevresi. 11. “Önem veya yönetim bakımından ilerde olan, en önemli, en üstün” anlamlarında birleşik kelimeler yapan bir söz. 12. Güreşte pehlivanların ayrıldıkları beş derecenin en yükseği. 13. *den.* Deniz teknelerinde ön taraf (TDK, 2011, s. 264). 14. “Baş” sözcüğü birçok deyimde “öz varlık” anlamını taşımaktadır. 15. “başına” adlardan sonra ve nicelik anlatan sözcüklerden önce gelerek üleştirme anlamı verir (DD, 2012, s. 174; Püsküllüoğlu, 2012, s. 263). 16. Önde gelen etken, neden. 17. En önemli, en başta gelen, birinci (Püsküllüoğlu, 2012, s. 263).

Bel

(II) a. 1. *anat.* İnsan bedeninde göğüsle karın, sırtla kalçalar arasında daralmış bölüm. 2. *anat.* bu bölümün, sırtın altına rastlayan bölgesi. 3. *anat.* Hayvanlarda omuz ve baş ile sağrı arası. 4. Dağ sırtlarında geçit veren çukur yer. 5. Geminin orta bölümü. 6. Bardak, şişe, vazo vb.nin ortasındaki dar bölüm (TDK, 2011, s. 297). 7. Atmık, meni, sperma (DD, 2012, s. 192).

Baş (الرأس)

1. İnsan ve hayvanlarda beyin, göz, kulak, burun, ağız vb. organları kapsayan, vücudun üst veya önünde bulunan bölüm, kafa, ser. 2. Bir topluluğu yöneten kimse, başkan, vali. 3. Sermaye. 4. Eşitlik. 5. Baştan aşağı. 6. Müstakil. 7. Doğrudan direk. 8. Alt üst, tersine. 9. Doğum yeri. 10. Baş üstüne. 11. Kele paçayı satan kişi. 12. Vadinin üst kısmı. 13. Yarışta atın önde gideni. 14. Kılıncın tutulduğu yer. 15. Kötü karar. 16. Her şeyde yüksek olan yer. 17. Yılın ve ayın ilk günleri (İbni Manzur, 2013, s. 4/7- 10). 18. Atom başlığı (Erkan, 2012, s. 1213- 1214).

Bel (الظهر)

1. İnsan ve hayvanlarda karnın arkası. 2. Eski tencerenin arkası, eski tencere. 3. Çok varlık, mal. 4. Kara yolu. 5. Evde bulunan eşya. 6. Öğle vakti. 7. Yük taşıyan hayvan. 8. Haber. 9. Hadis. 10. Çocuğu çok ya da az olan kimse. 11. Karmakarışık. 12. Bir işi ertelemek. 13. Aşiret anlamına gelir. 14. Bir şeyi iyi ve eksiksiz ezberlemek. 15. Yerde belirgin olan bir şey. 16. Küçük dağ tepe (İbni Manzur, 2013, s. 6/33- 41).

Beyin

a.1. *anat.* Kafatasının içinde beyin zarları ile örtülü, iki yarım küre biçiminde sinir kütesinden oluşan, duyum ve bilinç merkezlerinin bulunduğu organ, ensefal, dimağ. 2. Muhakeme, usa vurma. 3. *mec.* bir şeyi yönetmede önemli görevi olan kimse. 4. *mec.* Akıl, anlayış. 5. *mec.* Bilgisi, eğitimi, düşüncesi yüksek düzeyde olan kimse (TDK, 2011, s. 322).

Beyin (الدماغ)

1. Kafatasının içinde beyin zarları ile örtülü, iki yarım küre biçiminde sinir kütesinden oluşan, duyum ve bilinç merkezlerinin bulunduğu organ, ensefal, dimağ. 2. Baş. 3. Akıl anlayış. 4. Yasaklamak. 5. Aptal (İbni Manzur, 2013, s. 3/411- 412).

Bıyık

a. 1. Üst dudak üzerinde çıkan kıllar. 2. Balıklarda deri uzantısı. 3. Asma vb. bitkilerde, sarılıp tutunmaya yarayan sürgün (TDK, 2011, s. 329).

Bıyık (شارب)

1. Dudak üstünde bulunan kıllar. 2. Kılıcın tutulduğu yerde bulunan iki uzantı (İbni Manzur, 2013, s. 5/64). 3. Hayvandaki şiddetli zayıflık (Erkan, 2012, s. 1428).

Bilek

a. 1. Elle kolun, ayakla bacağı birleştiği bölüm. 2. *mec.* Güç, kuvvet (TDK, 2011, s. 336).

Bilek (الرسغ)

1. Elle kolun ve ayakla bacağı birleştiği bölüm. 2. İp. 3. Kol saati. 4. Geniş hayat, çok anlamlılık (İbni Manzur, 2013, s. 4/140). 5. Bukağlık, bukağı takılan yer (Erkan, 2012, s. 1249).

Boğaz

a.1. *anat.* Boynun ön bölümü ve bu bölümü oluşturan organlar, imik, kursak. 2. Şişe güğüm vb. kaplarda ağza yakın dar bölüm. 3. İki dağ arasında dar geçit. 4. Yedirip içirme yükümü, iaşe. 5. *mec.* Yiyeceği içeceği sağlanan kimse. 6. *mec.* Yeme içme. 7. *coğ.* İki kara arasındaki dar deniz (TDK, 2011, s. 370). 8. Değirmen taşının deliği. 9. Bağ çubuklarının, genellikle bitkilerin köke yakın yeri, gövdenin toprakla birleştiği yer (Püsküllüoğlu, 2012, s. 347).

Boğaz (الحلق)

1. İnsan ve hayvanlarda bulunan yeme içmenin geçtiği bölüm. 2. Boğaz. 3. Edebiyatta şiirlerde beyit. 4. Herşeyi bilen insan. 5. Yüksek yer. 6. Gurup insan (İbni Manzur, 2013, s. 2/557- 563).

Boyun

a. **1. anat.** Gövdenin başla omuz arasında kalan bölgesi. **2.** Testi, şişe, güğüm gibi kaplarda dar olan üst kısım. **3.coğ.** Dağ sırtlarında geçmeye elverişli alçak yer (TDK, 2011, s. 390). **4.** Sorumluluk (DD, 2012, s. 249; Püsküllüoğlu, 2012, s. 363).

Boyun (العنق)

1.Baş ile vücut arasında bulunan bölüm. **2.** Herşeyin ilki. **3.** Göbeğin aşağısındaki bölüm. **4.** Ekmek parçası. **5.** Kolye. **6.** İki dar ağacın ya da binanın arasından geçen su. **7.** Ekmeğin bir parçası. **8.** Kışın başlangıcı. **9.** Zamanın eski olanı (İbni Manzur, 2013, s. 6/475- 479).

Burun

a. **1. anat.** Alınla üst dudak arasında bulunan, çıkıntılı iki delikli koklama ve solunum organı. **2.** Bazı şeylerin ön ve sivri bölümü. **3. mec.** Kibir büyüklenme. **4. coğ.** Karanın özellikle yüksek ve dağlık kıyılarda, türlü biçimlerde denize uzanmış bölümü (TDK, 2011, s. 416). **5.** Koku alma yetisi (DD, 2012, s. 249).

Burun (الانف)

1. İnsan ve hayvanlarda koklama organı. **2.** Bazı şeylerin önü ve çıkıntılı yeri. **3.** Her şeyin evveli başı ucu. **4.** Ekmeğin parçası. **5.** Dağ çıkıntısı. **6.** Kibir. **7.** Sakalın yanı kenarı. **8.** Dişin çıktığı yer. **9.** Bazı şeylerin en sert bölümü. **10.** Yağmurdan sonra bitkinin ilk çıktığı yer. **11.** İyi toprak. **12.** Bir kavmin efendisi (İbni Manzur, 2013, s. 1/246- 249).

Dalak

a. **1. anat.** Midenin arkasında, diyaframın altında, sol böbreğin üstünde, yassı, uzunca, akyuvar üreten ve yıpranmış alyuvarları toplayan, damarlı, gevşek bir dokudan oluşmuş organ. **2. hay. b.**Omurgalı hayvanlarda lenf bezine benzeyen ve kan damaları çok olan bir organ. **3. hlk.** Tekerlek biçimindeki kaşar peyniri. **4. hlk.** Bal peteği (TDK, 2011, s. 582).

Dalak (الطحال)

1. Organ adı. **2.** Kokmuş siyah su (İbni Manzur, 2013, s. 5/571).

Deri

(I) a. **1.** İnsan ve hayvan vücudunu kaplayan tüy, kıl veya pulla kaplı tabaka, cilt, ten. **2. sf.**Bu tabakadan yapılmış. **3.** İşlenerek kullanılabilir duruma getirilmiş hayvan postu (TDK, 2011, s. 635). **4.** Soyulmadan yenen yemişlerin ince kabuğu ya da soyulan yemişlerde kabuk altındaki zar (DD, 2012, s.

Deri (الجلد)

1. İnsanlarda ve hayvanları kaplayan yumuşak tabaka, cilt. **2.** Bu tabakadan yapılmış her şey. **3.** Recim. **4.** Doğarken ölen koyun. **5.** Şiddet, **6.** Zor. **7.** Toprağı sert ve düz yer. **8.** Gök (İbni Manzur, 2013, s. 2/167- 171).

398; Püsküllüoğlu, 2012, s. 556).

Dil

(I) a. 1. Ağız boşluğunda, tatmaya, yutkunmaya, sesleri boğumlamaya yarayan etli, uzun, hareketli organ, tat alma organı. **2.** Birçok aletin uzun, yassı ve çoğu hareketli bölümleri. **3.** Büyükbaş hayvanların haşlanıp pişirildikten sonra yenebilen dili. **4.** Ayakkabı bağlarının ayağı rahatsız etmemesini sağlayan ve bağ altına rastlayan saya parçası. **5.** *coğ.* Kıstak. **6.** *den.* Makaraların ve bastıkların içine yerleştirilmiş olan, üzerinden geçirilen halatı istenilen yöne çevirmeye yarayan, çevresi oluklu, küçük döner tekerlek. **7.** *müz.* Bazı üflemeli çalgılarda titreşerek ses çıkaran ince metal yaprak. **8.** *hık.* Anahtar (TDK, 2011, s. 662). **9.** İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için sözcüklerle ya da işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban. **10.** Bir çağa, bir yazara, özgü söz dağarcığı ve sözdizimi. **11.** Denize uzanan dar ve alçak kara parçası. **12.** Sorguya çekilmek için yakalanan tutsak (DD, 2012, s. 414; Püsküllüoğlu, 2012, s. 579). **13.** Belli durumlara, mesleklere, konulara özgü dil (DD, 2012, s. 414). **14.** Bilgisayarda programlama alanında kullanılan harflerin ve simgelerin tümü (Püsküllüoğlu, 2012, s. 579).

Dirsek

a. 1. Kol ile ön kol arasındaki eklem arka yanı. **2.** Giysi kolunda bu organa denk gelen bölüm. **3.** Boruların doğrultusunu değiştirmekte kullanılan bağlantı parçası. **4.** *mim.* Bir direği veya başka bir şeyi

Dil (اللسان)

1. Konuşma organı, ağız boşluğunda hareketli organ. **2.** Yer ve bitki, hayvan ismi. **3.** Hayvanlarda pişirilen yenilen yeri. **4.** Lisan, dil. **5.** Denize doğru uzanan kara parçası. **6.** Terazi dili. **7.** Bahane. **8.** Haber. **9.** Mektup. **10.** Bitki ismi. **11.** İki dilli münafık. **12.** Anahtarın kilitte giren kısmı. **13.** Konuşma. **14.** Terliğin dili. **15.** Ateşten çıkan duman, alev. **16.** Allah'ın dedikleriyle konuşan insan. **17.** Bir topluluğun sözcüsü (İbni Manzur, 2013, s. 8/74- 75).

Dirsek (الكوغ)

1. Bilek ucunun baş parmaktan tarafı. **2.** Elin bilekten eğri olması (İbni Manzur, 2013, s. 7/764).

sağlamlaştırmak için yanına eğik olarak yerleştirilen ağaç, makas (TDK, 2011, s. 677).

Diş

a. 1. Çene kemiklerinin üstüne dizili, ısırıp koparmaya ve çiğnemeye yarayan sert, beyaz organlardan her biri. *2.* Çark, testere, tarak vb. çentikli şeylerdeki çıkıntıların her biri. *3.* Sarımsak dilimi, karanfil vb.nde diş benzetilen tane. *4.* Bazı dantel ve işlemelerin kenarlarındaki yuvarlak sivri bölüm. *5. hay. b.* Omurgalı hayvanların çenelerinde veya ilkel yapılı omurgalıların gırtlak ve ağızlarında bulunan kemiksi sert parçalar (TDK, 2011, s. 679).

Diz

a. anat. 1. Kaval, baldır ve uyluk kemiğinin birleştiği yer. *2.* Oturulduğunda uyluğun üst yanı (TDK, 2011, s. 684). *3.* Pantolonda dize rastlayan yer (Püsküllüoğlu, 2012, s. 597).

Dudak

a.1. Ağızın, dişleri örten ve dışarıya doğru az veya çok kıvrılan üst ve alt kenarlarından her biri. *2.mec.* Ağız (TDK, 2011, s. 721). *3.* Kadın cinsel organının kenarlarındaki zarımsı kıvrımlardan her biri (DD, 2012, s. 454; Püsküllüoğlu, 2012, s. 631).

El

(I) a. 1. anat. Kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan, tutmaya ve iş yapmaya yarayan bölümü. *2.* Sahiplilik, mülkiyet. *3.* Kez, defa. *4.* İskambil oyunlarında oynama sırası. *5.* İskambil oyunlarında her bir tur. *6.* Bazı

Diş (السن)

1. İnsan ve hayvanlarda ağızda bulunan beyaz tane tane sert olan parçalar yemeği çinemeye ve kesmeye yarayan. *2.* Büyük yaş, ömür. *3.* Kalemın yontulmuş sivri ucu. *4.* Bıçak, testere, tarağın keskin olan bölümü. *5.* Ok. *6.* Ayının eşi, aslanın eşi. *7.* Beyan etmek. *8.* kaburga kemiklerinin ucu. *9.* Sarımsak tanesi, diş (İbni Manzur, 2013, s. 4/713- 721).

Diz (الركبة)

1. Bacak ile baldırın birleştiği bölüm. *2.* Dal. *3.* Vücutta yağların toplanması. *4.* Dağın başı. *5.* Bir şeyin üstüne çıkmak (İbni Manzur, 2013, s. 4/224- 228).

Dudak (الشفة)

1. İnsan ve bazı hayvanlarda dişleri örten bölüm. *2.* Yasak anlamına gelir. *3.* Mecaz: kelime dudağın kızıdır. *4.* Arap alfabesinde dudaktan çıkan harfler. *5.* Her şeyin kenarı. *6.* Yasak (İbni Manzur, 2013, s. 5/150- 151).

El (اليد)

1. Kolun bitiği parmakların bulunduğu yer tutmaya ve iş yapmaya yarayan bölüm. *2.* Elin ayası. *3.* İnsan. *4.* Cömert. *5.* Uсталık. *6.* Teslim olmak. *7.* Kuşun kanadı. *8.* Elbisenin kolu. *9.* kefalet. *10.* Sahiplilik, mülkiyet. *11.* Nimet. *12.*

nesne ve araçların tutmaya yarayan bölümü (TDK, 2011, s. 773). **7.** Elle taşınabilen ya da elle çalıştırabilen (DD, 2012, s. 492). **8.** Aracı, vasıta. **9.** Elle yapılan (DD, 2012, s. 492; Püsküllüoğlu, 2012, s. 678). **10.** Baskı yöntemi, etki (Püsküllüoğlu, 2012, s. 678).

Ense

a. anat. **1.** Boynun arkası. **2.** Art, arka (TDK, 2011, s. 802).

Göbek

a. **1.** İnsan ve memeli hayvanlarda göbek bağının düşmesinden sonra karnın ortasında bulunan çukurluk. **2.** Yağ bağlamış şişman karnın. **3.** Şehir, ülke vb. nin orta kısmı. **4.** Bazı sebze ve meyvelerin orta kısmı. **5.** Bahçe, halı, tavan, tepsi vb. süslü şeylerin ortalarındaki biçim. **6.** Hızı azaltarak trafiği yönetmek amacıyla bir kavşağın girişine yerleştirilen çember veya üçgen biçimindeki ada. **7.** Kağın tekerleğinin ortası, araba tekerleğinin dingil geçen yeri. **8.** Değirmen taşının ortası. **9.** Kitleleme sistemlerinde, anahtar dişlerinin tam olarak birbirine oturduğu pirinç yuva. **10. anat.** Dölütte yumurtalarının dölüt dışında kalan bölümlerle ilişkisini sağlayan organların çıktığı yer. **11. top. b.** Kuşak, nesil, batın. **12. tek.** Ön, ve arka tekerlerin ortasına oturtulmuş mil üzerinde dönen ve teker tellerinin takılmasına yarayan parça (TDK, 2011, s. 953). **13.** Fıçının en şişkin bölümü (Püsküllüoğlu, 2012, s. 825).

Kuvvet, kudret. **13.** Kral sultan. **14.** Yol. **15.** Bir tutam. **16.** Gömleğin en sonunda bükülen kenar. **17.** Koyunu iki elle satmak yani iki farklı fiyatla satmak. **18.** Bitki ve yer ismi. **19.** Bazı nesnelere ve araçlarda tutmaya yarayan bölümleri, baltanın sapı (İbni Manzur, 2013, s. 9/444- 449; 7/694- 698).

Ense (الرقبة)

1. Boyun, boynun arkası, kökü ensenin gövdeyle birleştiği yer. **2.** Köle (Erkek veya dişi) (İbni Manzur, 2013, s. 4/211). **3.** Keman veya ut kulpu (Erkan, 2012, s. 1280).

Göbek (السرة)

1. Karnın ortasındaki küçük çukur, göbek. **2.** Bahçe ve vadilerin en verimli yerleri. **3.** Memleketin ortası. **4.** Yıldız. **5.** Ceninin yemek aldığı kanal. **6.** Suyun toplandığı yer. **7.** İnsanları mutluluk ferahlık veren kadın (İbni Manzur, 2013, s. 4/557- 559).

Göğüs

a. 1. Vücudun boyunla karın arasında bulunan bulunan ve kalp, akciğer vb. organları içine alan bölümü, sine. 2. Bu vücut bölümünün ön tarafı sırt karşıtı. 3. Bu bölümün içindeki organlar. 4. *mec.* Meme (TDK, 2011, s. 956).

Göğüs(الصدر)

1. Herşeyin önü başlangıcı. 2. Göğüs. 3. Bir şeyden bölüm, taife. 4. Reis, başkan, başbakan, vezir. 5. Arap dilinde söz başında gelen edatlar, Soru edatları gibi (İbni Manzur, 2013, s. 5/291- 294).

Göz

a. 1. *anat.* Görme organı, basar. 2. Bazı deyimlerde, görme ve bakma. 3. Oda. 4. Bakış, görüş. 5. Suyun topraktan kaynadığı yer, kaynak. 6. Delik boşluk. 7. Çekmece. 8. Terazi kefesi. 9. Nazar. 10. Sevgi, ilgi, gönül bağlantısı. 11. Ağacın tomurcuk veren yerlerinden her biri. 12. Bölüm, hane. 13. Bazı yaraların uç bölümü (TDK, 2011, s. 976). 14. Görüntüleri algılama görme yetisi. 15. Dikkatli, uyanık bakış (DD, 2012, s. 637). 16. İçine öteberi konulan, girilen, bölümleri olan bir şeyin her bölmesi (Püsküllüoğlu, 2012, s. 845). 17. İyi ya da kötü nitelikler, tutkular, duygular anlatan bakış (DD, 2012, s. 637; Püsküllüoğlu, 2012, s. 845).

Göz (العين)

1. Basar. 2. Kaynak. 3. Gerçek. 4. Hazır mal, mal. 5. İnsan. 6. Nazar. 7. Bazı deyimlerde görme ve bakma. 8. Memleketin insanları, halkı. 9. Ev sahibi. 10. Casus. 11. Para, dinar, altın. 12. Bir kimse. 13. Bir şeyin kendisi, zatı. 14. Günlerce süren yağmur. 15. Kible. 16. Güneş. 17. Ordu komutanı, ordu. 18. Deyimlerde bir şeyi ikram ederken gözümle denilmesi, güzel bir göze sahip olan kimse üzüm gözlü denilmesi. 19. Reis, başkan, cemaat, topluluk. 20. Diz kapağı. 21. Acıklı, net. 22. Faiz. 23. Karşı karşıya, yüz yüze, göz göze. 24. Vefasız arkadaş. 25. Daima görüştüğün arkadaş. 26. Terazinin denk olmaması. 27. Terazide meyil. 28. Peşin para. 29. İğne deliği. 30. Bazı yaraların uç bölümü (İbni Manzur, 2013, s. 6/552- 558).

Karın

a. 1. İnsan ve hayvanlarda gövdenin kaburga kenarlarından kasıklara kadar olan ön bölgesi. 2. Böl yatağı. 3. Bazı şeylerde şiş ve içi boş bölüm. 4. Mide. 5. *mec.* İç, gönül, akıl, kafa. 6. *mec.* Ahlaki açıdan kabul edilemeyen şeyleri kabullenme. 7. *fiz.* Gelen ve yansımış dalgaların girişimiyle oluşan duraklı dalgaların en büyük genlikte titreşen noktalar (TDK, 2011, s. 1329).

Karın (البطن)

1. Belin arkası. 2. Bir aşiretin bir bölümü. 3. Kuşlarda bulunan kanatlarındaki en uzun tüyler. 4. Duygu ve düşüncelerimizi içimizde taşımamız. 5. Herşeyin içi. 6. Doğurma. 7. Suyun geçtiği yer. 8. Ayağın tabanı. 9. Çenenin alt kısmı, 10. Hastalık ismi (İbni Manzur, 2013, s. 1/444- 448).

Kaş

a. **1. anat.** Gözlerin üzerinde kemerli birer çizgi oluşturulan kısa kıllar. **2.**Eyerin ön ve arkasındaki çıkıntılı bölüm. **3. hlk.** Sarp kayalık, uçurum. **4. hlk.** Bağ ve bahçelerde toprak yıgarak yapılan sınıır, set. **5.hlk.** Ocağın veya şöminenin üst tarafında bulunan, üzerine malzeme konulan çıkıntı (TDK, 2011, s. 1345). **6.** Çatı saçağı. **7.** Duvarın üstü, duvar, set (Püsküllüoğlu, 2012, s. 1131). **8.**Kemerli ve çıkıntılı şey ya da yer (DD, 2012, s. 903; Püsküllüoğlu, 2012, s. 1131).

Kaş (الحاجب)

1. Gözler üstünde bulunan kısa tüyler. **2.** Kapıcı. **3.** Uzun toprak. **4.** Dağın görüldüğü yer. **5.** Nefesin geçtiği yer. **6.** Kör. **7.** Güneşin ışıkları. **8.** Bir şeyin başlangıcı, kenarı, evveli. **9.** Belin altındaki kemikler. **10.** Bariyer (İbni Manzur, 2013, s. 2/325- 327).

Kemik

a.**1. anat.** İnsanın ve omurgalı hayvanların çatisını oluşturan türlü biçimdeki sert organların genel adı. **2.sf.** Bu sert organdan yapılmış (TDK, 2011, s. 1384). **3.** Barbut, tavla vb. zar (Püsküllüoğlu, 2012, s. 1161).

Kemik (العظم)

1. Sert organların genel adı. **2.** Dildeki en sert bölüm. **3.** Büyük iş. **4.** Güçlük. **5.** Bir şeyin çoğu. **6.** Çekiç kemiği (İbni Manzur, 2013, s. 6/322- 323).

Kıkırdak

a. **anat.** **1.** Kemik kadar sert olmayan, dayanıklı, esnek, bükülgen, damarsız bağ dokusu. **2.** Sığır ve danada, hayvanın göğüs boşluğunun arka tarafının alt bölümünde bulunan parça. **3.** Kakırdak (TDK, 2011, s. 1405- 1406). **4.** Kuyruğun eritilerek yağı alındıktan sonra kalan gevrek posası. **5.** Bu gevrek posadan yapılan yiyecek (DD, 2012, s. 945; Püsküllüoğlu, 2012, s. 1178).

Kıkırdak (الغضروف)

1. Kemik kadar sert olmayan esnek, damarsız bağ dokusu, kıkırdak (İbni Manzur, 2013, s. 6/635).

Kıl

a. **1.** Bazı hayvanların derisinde, insan vücudunun belli yerlerinde çıkan, üst deri ürünü olan ipliksi uzantı. **2.** Keçi tüyü. **3. sf.** Keçi tüyünden yapılmış veya dokunmuş olan.

Kıl, Saç (الشعر)

1. Başı kaplayan tüyler. **2.** İnsan vücudunda bulunan tüyler, kıllar. **3.** Bazı hayvanlarda bulunan tüyler. **4.** Şiir söylemek vezinli kafiyeli söz söylemek. **5.** Keman yanındaki kıllar. **6.**

4. *sf. argo* Huysuz, geçimsiz (kimse). 5. *bit. b.* Elbise ve ayakkabıların içini tüyle döşemek Bitkilerde görülen, genellikle silindimsi, içi astarlamak (İbni Manzur, 2013, s. 5/125-131). boş, çok ince uzantı (TDK, 2011, s. 1406).

Saç

a.1. Baş derisini kaplayan kıllar (TDK, 2011, s. 1998).

Kirpik

a. 1. Göz kapağının kenarındaki kıllar veya bu kıllardan her biri. 2. *bit. b.* ve *hay. b.* Tüy gibi, küçük ve ince uzantı veya uzantılar (TDK, 2011, s. 1448).

Kirpik (الرمش)

1. Göz etrafında bulunan küçük tüyler. 2. Gözlerini sürekli kapatıp açan kimse. 3. Ağaçta ilk yaprağın çıkışı. 4. Elle tutulan her şey. 5. Tüy gibi küçük ve ince uzantı. 6. Göz kapağı (İbni Manzur, 2013, s. 4/243- 244). 7. Çocukların tırnaklarındaki beyazlık (Erkan, 2012, s. 1280).

Kol

a.1. *anat.* İnsan vücudunda omuz başından parmak uçlarına kadar uzanan bölüm. 2. Giyside vücudun bu bölümünü saran parça. 3. Makinelerde tutup çevirmeye, çekmeye yarayan ağaç veya metal parça. 4. *anat.* Koyun, dana, kuzu vb.nde ön ayağın üst bölümü. 5. *bit. b.* Ağaçlarda gövdeden ayrılan kalın dal. 6. *müz.* Bazı çalgıların elle tutulan sap bölümü. 7. Koltuk, divan vb.nin yan tarafında bulunan dayanmaya yarayan parça. 8. Bir şeyin ayrıldığı bölümlerden her biri, dal (I), kısım, şube, branş. 9. *tar.* Karakol. 10. iş takımı, ekip, grup. 11. *ask.* Kanat. 12. Dizi, düzen. 13. *den.* Bir halat oluşturan bükülmüş lif demetlerinden her biri (TDK, 2011, s. 1459). 14. Bir ana akarsuya karışan küçük akarsu (Püsküllüoğlu, 2012, s. 1225).

Kol (الذراع)

1. Omuzdan parmak uçlarına kadar uzanan bölüm. 2. 32 cm uzaklık ölçüsü. 3. İyi terbiyeli ahlaklı kimse. 4. Hayvanlarda bulunan ön ayaklar. 5. Kaynaşma (İbni Manzur, 2013, s. 3/498- 503).

Kulak

(I)a. 1. *anat.* Başın her iki yanında bulunan işitme organı. 2. *anat.* Bu organın, sesleri toplayıp içeriye almaya yarayan dış bölümü. 3. Balıklarda başın iki yanında bulunan ve ağzından alıp solungaçlardan geçirdiği suyu dışarıya vermeye yarayan yarıklardan her biri. 4. Saban kulağı. 5. Duvar, baca, şömine vb. yerlerde kulağa benzer çıkıntı. 6. *müz.* Telli çalgılarda tel germeye yarayan burğu. 7. *coğ.* Akarsuların ve özellikle göllerin karaya giren ve durgunlaşan yerleri. 8. *mec.* Seslerin uygunluğunu seçebilme ve değerlendirebilme yeteneği (TDK, 2011, s. 1518).

Kulak (الأذن)

1. Hayvanlarda ve insanlarda işitme organı. 2. Bilgili, bilen. 3. Deyim: kulak vermek hayranlıkla dinlemek. 4. Fincan ve bardaklarda tutulamaya yarayan bölüm, kulp. 5. Söz dinlemek. 6. İzin almak. 7. Kalpın yanında buluna çıkıntılı iki yer. 8. Camideki minare ve kilisede çan kulesi. 9. Bitki ismi farekulağı, eşeğin kulağı. 10. Duvarda kulağa benzer çıkıntı. 11. Terlik, ayakkabıda bulunan önündeki çıkıntı (İbni Manzur, 2013, s. 1/111- 115).

Meme

a.1. *anat.* Yavrularını emzirmek için, memelilerin göğsünde türlü biçim ve sayıda bulunan, meme başı denilen çıkıntıları olan organ, bicik, emcek, emcik. 2. Bazı araçların meme başına benzeyen bölümü. 3. Vücudun herhangi bir yerinde oluşmuş küçük çıkıntı. 4. *ask.* Ateşli silahların veya bazı patlayıcıların ateşlendiği çıkıntı. 5. *den.* Gemi çıpasında kolların birleştiği şişkin yer (TDK, 2011, s. 1649).

Meme (الثدي)

1. Kadın ve erkeklerde göğüs başında bulunan yuvarlakça (İbni Manzur, 2013, s. 1- 662).

Mide

a. (*mi:de*) *Ar. mi'de* 1. *anat.* Omurgalarda sindirim sisteminin, yemek borusu ile onikiparmak bağırsağı arasında besinlerin sindirme hazır duruma getirildiği omurgasız hayvanlarda sindirim kanalının bu bölgeye karşılık olan parçası. 2. *mec.* Karın, karın bölgesi. 3. *mec.* Yemek yeme isteği (TDK, 2011, s. 1678).

Mide (المعدة)

1. Omurgalarda sindirim sisteminin, yemek borusu ile onikiparmak bağırsağı arasında besinlerin sindirme hazır duruma getirildiği omurgasız hayvanlarda sindirim kanalının bu bölgeye karşılık olan parçası (İbni Manzur, 2013, s. 8 -316).

Omuz

a. anat. **1.** Boynun iki yanında, kolların gövdeye bağlandığı bölüm (TDK, 2011, s. 1802). **2.** Kimi hayvanlarda, ön bacakları gövdeye bağlayan bölüm (Püsküllüoğlu, 2012, s. 1456).

Omuz (الكتف)

1. Omuz. **2.** Destek. **3.** Hayvan ismi. **4.** Yavaş yürümek (İbni Manzur, 2013, s. 7/593- 595). **5.** Kürek kemiği (Erkan, 2012, s. 1941).

Parmak

a. anat. **1.** İnsanda ve bazı hayvanlarda ellerin ve ayakların son bölümünü oluşturan, boğumlu, oynak, uzunca organların her biri. **2.sf.** Eni bu organ kadar olan. **3. sf.** Koyu sıvılara daldırıp çıkarıldığında bu organa bulaşan miktar kadar olan. **4.** Bir tekerleğin merkezinden çemberine kadar uzanan çubukların her biri. **5.mat.** İnç. **6. mec.** Bir işe karışmış olma ilgisi. **7. esk.** Arşının yirmi dörtte biri (TDK, 2011, s. 1891). **8.** İngiliz uzunluk ölçüsü olan ayağın (fut) on ikide biri. İnç, pus. 25,4 milimetreye eşittir (DD, 2012, s. 1269).

Parmak (الاصبع)

1. İnsanlarda ve hayvanlarda elin ve ayaklarının sonunda bulunan uzun bölüm. **2.** Eser, iyi eser. **3.** Gurur. **4.** Bitki, yer, insan ismi (İbni Manzur, 2013, s. 5/271- 272).

Saç

1. a.Baş derisini kaplayan kıllar (TDK, 2011, s. 1998).

Saç, Kıl (الشعر)

1. Başı kaplayan tüyler. **2.** İnsan vücudunda bulunan tüyler, kıllar. **3.** Bazı hayvanlarda bulunan tüyler. **4.** Şiir söylemek vezinli kafiyeli söz söylemek. **5.** Keman yanındaki kıllar. **6.** Elbise ve ayakkabıların içini tüyle döşemek astarlamak (İbni Manzur, 2013, s. 5/125-130).

Sakal

a. anat. **1.** Yetişkin erkeklerde yanak ve alt çenede çıkan kılların tümü. **2.** Bazı hayvanlarda çene altında bulunan kılların tümü. **3.den.** Gemi

Sakal (الحيه)

1. Yüzdeki tüyler. **2.** Ağacın kabuğu. **3.** Keçinin sakalı. **4.** Suyun kenarı, sel (İbni Manzur, 2013, s. 2/56).

karinasında oluşan yosun, yapışan midye vb. yabancı madde (TDK, 2011, s. 2011).

Tırnak

a.1. anat. İnsanda ve birçok omurgalı hayvanda parmak uçlarının dış bölümünü örten boynuzsu tabaka. **2.** Kanca gibi araçların kıvrık yeri. **3.** *den.* Gemi demirinin uçundaki yassı parçası. **4.** Ciltçilikte tek yaprakları büküp cildi birleştirebilmek için bir yanında bırakılan şerit durumundaki kenar. **5.** Heykel dökümünde kalıp parçalarının birleştirilmesinde kolaylık sağlamak amacı ile yapılan dişlerin her biri. **6.** *müz.* Kanun çalmakta kullanılan mızrap. **7.** Tenekeçilerin delik açmak için kullandığı alet, keski. **8.** Tırnak işareti (TDK, 2011, s. 2352).

Topuk

a. anat. **1.** Ayağın yuvarlakça olan alt bölümü. **2.** Ökçe. **3.** *mdn.* Belli bir amaçla kazılmaksızın asıl yerinde bırakılan kömür bloku veya cevher kütlesi (TDK, 2011, s. 2373). **4.** Çorabın topuğa gelen bölümü (DD, 2012, s. 1589).

Yanak

a. 1. Yüzün göz, kulak ve burun arasındaki bölümü. **2.** Lastik tekerlekli taşıtlarda lastiğin jant ile yere temas eden bölümü arasında kalan yan yüzeyi (TDK, 2011, s. 2518).

Tırnak (الظفر)

1. Bazı hayvanlarda ve insanda el ve ayak parmaklarında bulunan sert bölge. **2.** Kötü yaralar için kullanılan bitki ismi. **3.** Herşeyi elde eden kimse. **4.** Düzgün bir yer (İbni Manzur, 2013, s. 6/14- 16). **5.** Zatı (Erkan, 2012, s. 1601; Firuzabadi, 2009, s. 825).

Topuk (الكعب)

1. Ayağın altında yuvarlakça olan bölüm. **2.** Ayak bileğinin yanında bulunan belirgin kemik. **3.** Ayakkabılarda alt bölüm. **4.** Göğüs. **5.** Şeref, mecd. **6.** Yoğurt ya da yağın blok halinde olması. **7.** Bir sayının kendisiyle iki kere çarpımı (İbni Manzur, 2013, s. 7/677- 678). **8.** Aşık kemiği. **9.** Kargı ve kamışın iki boğumu arasındaki yumru ukde, boğum başı (Erkan, 2012, s. 1966).

Yanak (الخد)

1. Yüz göz kulağın arasındaki bölüm. **2.** Devenin üstünde bulunan küçük bir ev. **3.** Program, su tablosu. **4.** Yerde bulunan dikdörtgen çukur. **5.** Her şeyin yüzeyi. **6.** Küçük ırmak. **7.** İnsan topluluğu. **8.** Gurup. **9.**

Yol. **10.** Çatlak, kırık bir şeyin oluşturduğu uzun çukurluk (İbni manzur, 2013, s. 3/33-34).

Yürek

a.1. anat. Kalp. **2.** Bir kimsenin ruhsal yönü, gönül. **3.** Kupa (I). **4. mec.** Her hangi bir şeyden çekinmeme, korkmama, yüreklilik, korkusuzluk, cesaret. **5. mec.** Acıma duygusu. **6. hlk.** Mide, karın, iç (TDK, 2011, s. 2626). **7.** Kimi deyimlerde “hiçbir gizli art düşüncenin karışmamış olduğu duygu” anlamını verir (DD, 2012, s. 1761; Püsküllüoğlu, 2012, s. 2089).

Yüz

(II) a. 1. Başta, alın, göz, burun, ağız, yanak ve çenenin bulunduğu ön bölümü, sima, çehre, surat. **2.**Yüzey. **3.**Kesici araçlarda ağız. **4.**Bir kumaşın dikiş sırasında dışa getirilen gösterişli bölümü. **5.**Yorgana veya yastığa geçirilen kılıf. **6.**Bir şeyin görünen bölümünde kullanılan kumaş. **7.** Birinin görüle gelen veya umulan hoşgörülüğüne güvenilerek gösterilen cüret. **8.** Nedeniyle sebebiyle. **9.** Bir yapının dışa bakan düşey yüzeylerinin her biri. **10.** Utanma. **11.mec.** Yan, taraf (TDK, 2011, s. 2630). **12.** İyi davranış, ilgi, yakınlık, dostluk (Püsküllüoğlu, 2012, s. 2093).

Yürek (القلب)

1. Kalp. **2.** Akıl. **3.** Gönül. **4.** Kadının bileziği. **5.** Güç. **6.** Cesaret. **7.** Dudak büzmek. **8.** Ters tutmak, yerini değiştirmek. **9.** Her şeyin ortası, merkezi, içi. **10.** Bir olayın özü (İbni Manzur, 2013, s. 7/463- 465).

Yüz (الوجه)

1. Başta, alın, göz, burun bulunduğu ön bölümü. **2.** Her şeyin ilki, önü. **3.** Bilerek söylenen söz. **4.** Yan, taraf. **5.** Gözle görünen yıldız. **6.** Her şeyin geleceği. **7.** Anlam, **8.** Kible, sabah namazı. **9.** Yol göstermek, eğitmek. **10.** Aynı şey (İbni Manzur, 2013, s. 9/228- 230).

4.2.2. Türkçe ve Arapça Sözlüklerde Organların ve Vücut Bölümlerinin Aktarma Yoluyla İnsan Dışındaki Varlıkları Karşılması

Ağız

1. Kapların veya içi boş şeylerin açık tarafı²⁰. 2. Bir akarsuyun denize veya göle döküldüğü yer, munsap²¹. 3. Koy, körfez, limon vb. yerlerin açık tarafı²². 4. Çıkış yeri²³. 5. Birkaç yolun birbirine kavuştuğu yer, kavşak. 6. Kesici aletlerin keskin tarafı. 7. Uç, kenar²⁴ (TDK, 2011, s. 44); 8. Kimi vakit kez anlamına gelir²⁵. 9. (Tehlikeli şeyler için) Pek yakın yer²⁶ (DD, 2012, s. 37).

Ağız (الفم – الفوه)

1. Kapların ve içi boş şeylerin açık tarafı. 2. Anlamı olup İspatı olmayan bir şey (İbni Manzur, 2013, s. 7/196- 200). 3. Baharat (Firuzabadi, 2009, s. 1012- 1019). 4. Kılıcın keskin tarafı. 5. Sigara piposu veya ağızlığı (Erkan, 2012, s. 1810- 1814).

Alın

1. Bazı şeylerin önü, ön yüzü. 2. Karşı²⁷. 3. *mdn*. Ocakta her türlü ayak, galeri, baca, kuyu ve yolun ilerletilmekte olan yüzeyi (TDK, 2011, s. 94).

Alın (الجبّه)

1. Bazı şeylerin önü, ön yüzü. 2. Secdenin yeri. 3. Merkez. 4. At sürüsü. 5. Savaş alanı (İbni Manzur, 2013, s. 2/22- 23).

Aya

1. Yaprakların düz ve parlak bölümü (TDK, 2011, s. 194)

Aya (الكف-الراحه)

1. Elbise bükümü. 2. Rüzgarı şiddetli gece. 3. Saha, avlu. (Erkan, 2012, s. 1210); (İbni Manzur, 2013, s. 7/694)

²⁰"Ağızları kopmuş bir çay takımının arasına gizlenmiş, koyu rengi bir cildi oradan alarak bana uzattı." -H. R. Gürpınar (akt. TDK, 2011, s. 44).

²¹Çay ağızı (TDK, 2011, s. 44).

²²Körfezin ağızı (TDK, 2011, s. 44).

²³"Şimdi tünelin ağzında değilim artık." -A. Ağaoğlu (akt. TDK, 2011, s. 44).

²⁴Topun ağzında. Uçurumun ağzında (TDK, 2011, s. 44).

²⁵"... sobayı bir ağız olsun alazlamak için evdeki kağıtları burup burup sobaya atmalar, ayakkabısız kalmalar, yığınla aile çileleri vardı." -S. Tanju (akt. DD, 2012, s. 37); Bu ağız böyle olsun da, ilerde düzeltiriz (Püsküllüoğlu, 2012, s. 69).

²⁶Topun ağzında. Uçurumun ağzında (DD, 2012, s. 37)

²⁷Güneşin altında durma (TDK, 2011, s. 94).

Ayak

1. Birtakım şeylerin yerden yüksekçe durmasını sağlayan dayak, destek²⁸. 2. Futun küpü alınarak hesaplanan değer. 3. *h/k*. Mayalardan önce makama uygun olarak çalınan veya söylenen beste. 4. Yarım arşın veya 30,5 santimetre uzunluğundaki ölçü birimi kadem, fit, fut. 5. *coğ*. Göl ayağı. 6. *ed*. Halk edebiyatında koşuklarda kısa yedekli dizeler. 7. *ed*. Halk edebiyatında uyak²⁹. 8. *mat*. Bir doğrunun başka bir doğruya veya bir düzlemi kestiği nokta³⁰. 9. *sp*. Karakucak ve yağlı güreşte pehlivanların ayrıldıkları beş dereceden biri. 10. *sp*. Altılı ganyanda yer alan her bir koşu. 11. *mdn*. Kömür ocaklarında kömürün çıkarıldığı galeri (TDK, 2011, s. 195). 12. Büyük ırmağa karışan ikinci derecedeki akarsuların her biri. 13. Dümen, numara, rol (DD, 2012, s. 131; Püsküllüoğlu, 2012, s. 69).

Ayak (القدم)

1. Her şeyin ilki, başlangıcı (İbni Manzur, 2013, s. 7/270- 275). 2. Bağış (Erkan, 2012, s. 1849).

Bacak

1. *anat*. Hayvanlarda yürümeye veya atlamaya yarayan organ. 2. Bazı şeylerin yerden yüksekçe durmasını sağlayan dayak, destek veya bunlardan her biri, ayak³¹. 3. Oyun kağıtlarında oğlan, vale (TDK, 2011, s. 222).

Bacak (الرجل)

1. Bir kısım, bir takım, bir şeyin bölümü. 2. Büyük çekirge sürüsü, çekirge bulutu. 3. Kilot, don, pantolon. 4. Yazısız beyaz kağıt. 5. Okun iki ucu. 6. Haliç, körfez. 7. Hisse, pay. 8. Zaman, ahd. (İbni Manzur, 2013, s. 4/83- 90); (Firuzabadi, 2009, s. 494- 495).

²⁸İskemlenin bir ayağı kırık. Bu köprünün dört ayağı var (TDK, 2011, s. 195).

²⁹"Manicilerin kafa yormadan buldukları ayaklar Cenap'ı şaşkınlıktan şaşkınlığa sürükler." -S. Birsal (akt. TDK, 2011, s. 195).

³⁰Dikme ayağı (TDK, 2011, s. 195).

³¹"İpleri sedirlerin bacaklarına doladılar." (TDK, 2011, s. 222).

Baş

1. Başlangıç³². 2. Temel, esas³³. 3. Arazide en yüksek nokta³⁴. 4. Bir şeyin genellikle toparlakça ucu³⁵. 5. Bir şeyin uçlarından biri³⁶. 6. Kasaplık hayvanlarda ve bazı yiyeceklerde adet³⁷. 7. Bir şeyin yakını veya çevresi³⁸. 8. den. Deniz teknelerinde ön taraf (TDK, 2011, s. 264).

Bas (الرأس)

1. Vadinin üst kısmı. 2. Yarışta atın önde gideni. 3. Kılıcın tutulduğu yer. 4. Her şeyde yüksek olan yer. 5. Yılın ve ayın ilk günleri (İbni Manzur, 2013, s. 4/7- 10). 6. Atom başlığı (Erkan, 2012, s. 1213- 1214).

Bel

1. anat. Hayvanlarda omuz ve baş ile sağrı arası. 2. Dağ sırtlarında geçit veren çukur yer³⁹. 3. Geminin orta bölümü. 4. Bardak, şişe, vazo vb.nin ortasındaki dar bölüm (TDK, 2011, s. 297). 5. Atmık, meni, sperma (DD, 2012, s. 192).

Bel (الظهر)

1. Eski tencerenin arkası, eski tencere. 2. Kara yolu. 3. Evde bulunan eşya. 4. Öğle vakti. 5. Yük taşıyan hayvan. 6. Haber. 7. Hadis. 8. Yerde belirgin olan bir şey. 9. Küçük dağ tepe (İbni Manzur, 2013, s. 6/33- 41).

Bıyık

1. Balıklarda deri uzantısı. 2. Asma vb. bitkilerde, sarılıp tutunmaya yarayan sürgün (TDK, 2011, s. 329).

Bıyık (شارب)

1. Kılıcın tutulduğu yerde bulunan iki uzantı (İbni Manzur, 2013, s. 5/64). 2. Hayvandaki şiddetli zayıflık (Erkan, 2012, s. 1428).

Bilek

—

Bilek (الرسغ)

1. İp. 2. Kol saati (İbni Manzur, 2013, s. 4/140). 3. Bukağlık, bukağı takılan yer (Erkan, 2012, s. 1249).

³²Hafta başı. Aybaşı. Yılbaşı. Satır başı (TDK, 2011, s. 264).

³³"Gücün, erdemliğin, bilimin, her şeyin başı paradır para." -H. E. Adivar (akt. TDK, 2011, s. 264).

³⁴Dağın başı. Tepenin başı (TDK, 2011, s. 264).

³⁵"Avucumuzun içinde sakladığımız sigaraların yanmış ucu ile fitillerin başını yaktık." -F. R. Atay (akt. TDK, 2011, s. 264).

³⁶"Merdiven başında beni çağırdı." -A. Kutlu (akt. TDK, 2011, s. 264).

³⁷Yirmi baş koyun. Üç baş soğan (TDK, 2011, s. 264).

³⁸"Güzel bir sonbahar havasında şair, havuz başına uzanır gibi oturmuş, güneşleniyordu." -A. Kabaklı (akt. TDK, 2011, s. 264).

³⁹"Çıksam yüksek bellere gün eylesem / Acep nazlı yar duyar mı ola?" -Halk türküsü (akt. TDK, 2011, s. 297).

Boğaz

1. Şişe güğüm vb. kaplarda ağza yakın dar bölüm⁴⁰. 2. İki dağ arasında dar geçit⁴¹. 3. *coğ*. İki kara arasındaki dar deniz (TDK, 2011, s. 370). 4. Değirmen taşının deliği. 5. Bağ çubuklarının, genellikle bitkilerin köke yakın yeri, gövdenin toprakla birleştiği yer (Püsküllüoğlu, 2012, s. 347).

Boğaz (الحلق)

1. Yüksek yer (İbni Manzur, 2013, s. 2/557-563).

Boyun

1. Testi, şişe, güğüm gibi kaplarda dar olan üst kısım. 2. Dağ sırtlarında geçmeye elverişli alçak yer (TDK, 2011, s. 390).

Boyun (العنق)

1. Her şeyin ilki. 2. Göbeğin aşağısındaki bölüm. 3. Ekmek parçası. 4. Kolye. 5. İki dar ağacın ya da binanın arasından geçen su. 6. Ekmeğin bir parçası. 7. Kışın başlangıcı, (İbni Manzur, 2013, s. 6/475-479).

Burun

1. Bazı şeylerin ön ve sivri bölümü⁴². 2. *coğ*. Karanın özellikle yüksek ve dağlık kıyılarda, türlü biçimlerde denize uzanmış bölümü (TDK, 2011, s. 416). 3. Koku alma yetisi (DD, 2012, s. 249).

Burun (الانف)

1. Bazı şeylerin önü ve çıkıntılı yeri. 2. Her şeyin evveli başı, ucu. 3. Ekmeğin parçası. 4. Dağ çıkıntısı. 5. Kibir. 6. Sakalın yanı kenarı. 7. Dişin çıktığı yer. 8. Bazı şeylerin en sert bölümü. 9. Yağmurdan sonra bitkinin ilk çıktığı yer. 10. İyi toprak (İbni Manzur, 2013, s. 1/247-249).

Dalak

1. *hay. b.* Omurgalı hayvanlarda lenf bezine benzeyen ve kan damaları çok olan bir organ. 2. *hık.* Tekerlek biçimindeki kaşar peyniri. 3. *hık.* Bal peteği (TDK, 2011, s. 582).

Dalak (الطحال)

1. Kokmuş siyah su (İbni Manzur, 2013, s. 5/571).

⁴⁰Şişenin boğazı. Testinin boğazı (TDK, 2011, s. 370).

⁴¹"Yol üzerindeki derbentleri ve boğazları işgal ederek ordunun başında bunları takip ediyordu." -F. F. Tülbentçi (akt. TDK, 2011, s. 370).

⁴²"Kadıköy vapurunun güvertesinde, paltoma bürünmüş, gidip ta burna oturmuştum." -H. Taner (akt. TDK, 2011, s. 416).

Deri

1.sf. Bu tabakadan yapılmış⁴³. **2.**İşlenerek kullanılır duruma getirilmiş hayvan postu (TDK, 2011, s. 635). **3.** Soyulmadan yenen yemişlerin ince kabuğu ya da soyulan yemişlerde kabuk altındaki zar (DD, 2012, s. 398; Püsküllüoğlu, 2012, s. 556).

Deri (الجد)

1.İnsanlarda ve hayvanları kaplayan yumuşak tabaka, cilt, **2.** Bu tabakadan yapılmış her şey. **3.** Recim. **4.** Doğarken ölen koyun. **5.** toprağı sert ve düz yer. **6.** Gök (İbni Manzur, 2013, s. 2/167- 171).

Dil

1.Birçok aletin uzun, yassı ve çoğu hareketli bölümleri⁴⁴. **2.**Büyükbaş hayvanların haşlanıp pişirildikten sonra yenebilen dili ⁴⁵ . **3.** Ayakkabı bağlarının ayağı rahatsız etmemesini sağlayan ve bağ altına rastlayan saya parçası. **4. coğ.** Kıstak. **5. den.** Makaraların ve bastıkların içine yerleştirilmiş olan, üzerinden geçirilen halatı istenilen yöne çevirmeye yarayan, çevresi oluklu, küçük döner tekerlek ⁴⁶ . **6.müz.**Bazı üflemeli çalgılarda titreşerek ses çıkaran ince metal yaprak. **7.hlk.** Anahtar (TDK, 2011, s. 662). **8.** Denize uzanan dar ve alçak kara parçası, (DD, 2012, s. 414; Püsküllüoğlu, 2012, s. 579).

Dil (اللسان)

1. Yer ve bitki, hayvan ismi. **2.** Denize doğru uzanan kara parçası. **3.** Terazi dili. **4.** Bitki ismi. **5.** Anahtarın kilitte giren kısmı. **6.** Terliğin dili. **7.** Ateşten çıkan duman, alev (İbni Manzur, 2013, s. 8/74- 75).

Dirsek

1.Giysi kolunda bu organa denk gelen bölüm. **2.** Boruların doğrultusunu değiştirmekte kullanılan bağlantı parçası. **3.mim.** Bir direği veya başka bir şeyi sağlamlaştırmak için yanına eğik olarak yerleştirilen ağaç, makas (TDK, 2011, s. 677)

Dirsek (الكوع)

⁴³“Üstünde yine o siyah deri pardösüsü, kolunda siyah deri çantası.” –N. Cumalı (akt. TDK, 2011, s. 635).

⁴⁴Terazi dili (TDK, 2011, s. 662).

⁴⁵“Birkaç dilim ekmek, ince bir iki dilim peynir veya dil, bazen de haşlanmış bir sebze yemeği.” –S. F. Abasıyanık (akt. TDK, 2011, s. 662).

⁴⁶İki dilli makara (TDK, 2011, s. 662).

Diş

1. Çark, testere, tarak vb. çentikli şeylerdeki çıkıntılarının her biri⁴⁷. 2. Sarımsak dilimi, karanfil vb.nde dişe benzetilen tane. 3. Bazı dantel ve işlemelerin kenarlarındaki yuvarlak sivri bölüm. 4. *hay. b.* Omurgalı hayvanların çenelerinde veya ilkel yapıli omurgalıların gırtlak ve ağızlarında bulunan kemiksi sert parçalar (TDK, 2011, s. 679).

Diş (السن)

1. İnsan ve hayvanlarda ağızda bulunan beyaz tane tane sert olan parçalar yemeği çiğnemeye ve kesmeye yarayan. 2. Kalemin yontulmuş sivri ucu. 3. Bıçak, testere, tarağın keskin olan bölümü. 4. Ok. 5. Ayının eşi, aslanın eşi. 6. kaburga kemiklerinin ucu. 7. Sarımsak tanesi, dişi (İbni Manzur, 2013, s. 4/713- 721).

Diz

1. Pantolonda dize rastlayan yer (Püsküllüoğlu, 2012, s. 597).

Diz (الركبة)

1. Dal. 2. Dağın başı. 3. Bir şeyin üstüne çıkmak (İbni Manzur, 2013, s. 4/224- 228).

Dudak

—

Dudak (الشفة)

1. Mecaz: kelime dudağın kızıdır. 2. Her şeyin kenarı (İbni Manzur, 2013, s. 5/150- 151).

El

1. Kez, defa⁴⁸. 2. İskambil oyunlarında oynama sırası. 3. İskambil oyunlarında her bir tur⁴⁹. 4. Bazı nesne ve araçların tutmaya yarayan bölümü⁵⁰ (TDK, 2011, s. 773). 5. Elde taşınabilen ya da elle çalıştırabilen (DD, 2012, s. 492). 6. Aracı, vasita. 7. Elle yapılan (DD, 2012, s. 492; Püsküllüoğlu, 2012, s. 678).

El (اليد)

1. Kuşun kanadı. 2. Elbisenin kolu. 3. Nimet. 4. Yol. 5. Bir tutam. 6. Gömleğin en sonunda bükülen kenar. 7. Koyunu iki elle satmak yani iki farklı fiyatla satmak. 8. Bitki ve yer ismi. 9. Bazı nesnelere ve araçlarda tutmaya yarayan bölümleri, baltanın sapı (İbni Manzur, 2013, s. 9/444- 449; 7/694- 698).

Ense

1. Art, arka⁵¹ (TDK, 2011, s. 802).

Ense (الرقبة)

1. Köle (Erkek veya dişi) (İbni Manzur, 2013, s.

⁴⁷"Çarkın dişleri tebessüm eder gibi tatlı bir ses çıkardı." –S. F. Abasıyanık (akt. TDK, 2011, s. 679).

⁴⁸İki el silah sesi duyuldu (TDK, 2011, s. 773).

⁴⁹"Kış geceleri arkadaşlar arasında bir el poker çevirmek de keyiftir." –P. Safa (akt. TDK, 2011, s. 773).

⁵⁰Kapı eli (TDK, 2011, s. 773).

⁵¹"Saydığın üç iskelenin ensesindeki İsmail Ağa'nın dükkânı, en emin emanetçi idi." –S. M. Alus (TDK, 2011, s. 802).

4/211).2. Keman veya ut kulpu (Erkan, 2012, s. 1280).

Göbek

1. Şehir, ülke vb.nin orta kısmı⁵². 2. Bazı sebze ve meyvelerin orta kısmı. 3. Bahçe, halı, tavan, tepsi vb. süslü şeylerin ortalarındaki biçim⁵³. 4. Hızı azaltarak trafiği yönetmek amacıyla bir kavşağın girişine yerleştirilen çember veya üçgen biçimindeki ada. 5. Kağrı tekerleğinin ortası, araba tekerleğinin dingil geçen yeri. 6. Değirmen taşının ortası. 7. Kilitleme sistemlerinde, anahtar dişlerinin tam olarak birbirine oturduğu pirinç yuva. 8. *top. b.* Kuşak, nesil, batın⁵⁴. 9. *tek.* Ön, ve arka tekerlerin ortasına oturtulmuş mil üzerinde dönen ve teker tellerinin takılmasına yarayan parça (TDK, 2011, s. 953). 10. Fıçının en şişkin bölümü (Püsküllüoğlu, 2012, s. 825).

Göbek (السرة)

1. Bahçe ve vadilerin en verimli yerleri. 2. Memleketin ortası. 3. Yıldız. 4. Suyun toplandığı yer (İbni Manzur, 2013, s. 4/557-559).

Göğüs

—

Göğüs (الصدر)

1. Her şeyin önü başlangıcı (İbni Manzur, 2013, s. 5/291-294).

Göz

1. Oda⁵⁵. 2. Suyun topraktan kaynadığı yer, kaynak⁵⁶. 3. Delik boşluk⁵⁷. 4. Çekmece⁵⁸. 5. Terazî kefesi. 6. Nazar⁵⁹. 7. Ağacın tomurcuk

Göz (العين)

1. Kaynak. 2. Nazar. 3. Casus. 4. Para, dinar, altın. 5. Bir şeyin kendisi, zatı. 6. Günlerce süren yağmur. 7. Kible. 8. Güneş. 9. Diz kapağı.

⁵²"İsviçre'nin göbeğinde, nerede ise bilmem kaçınıcı Türk Moskof muharebesi patlamak üzere idi." -Y. K. Karaosmanoğlu (akt. TDK, 2011, s. 953).

⁵³Bu halinin göbeği pek zarîf (TDK, 2011, s. 953).

⁵⁴"Temiz bir isim, züğürt evlatlarda ancak bir, nihayet iki göbek dayanabilir." -R. N. Güntekin (akt. TDK, 2011, s. 953).

⁵⁵"Şu fakir mahallede bir göz evim olsaydı / Nasıl sevinç içinde çıkardım şu yokuşu" -Z. O. Saba (akt. TDK, 2011, s. 976).

⁵⁶"Asıl felaket bu pınara sırt çevirmek, bu pınarın gözlerine taş tıkmak değil de ne olurdu?" -T. Buğra (akt. TDK, 2011, s. 976).

⁵⁷İğnenin gözü. "Köprünün gözleri karış karış kazılmıştır." -S. F. Abasıyanık (akt. TDK, 2011, s. 976).

⁵⁸Masanın gözleri (TDK, 2011, s. 976).

⁵⁹"İnsanı gözle yiyip bitirirler." -Ö. Seyfettin (akt. TDK, 2011, s. 976).

veren yerlerinden her biri⁶⁰. **8.** Bölüm, hane⁶¹. **10.** Terazinin denk olmaması. **11.** Terazide **9.**Bazı yaraların uç bölümü⁶² (TDK, 2011, s. 976). **10.** İçine öteberi konulan, girilen, yaraların uç bölümü (İbni Manzur, 2013, s. 6/552- 558). bölümleri olan bir şeyin her bölmesi (Püsküllüoğlu, 2012, s. 845).

Karın

1. Bazı şeylerde şiş ve içi boş bölüm⁶³. **2.** *fiz.* Gelen ve yansımış dalgaların girişimiyle oluşan duraklı dalgaların en büyük genlikte titreşen noktalar (TDK, 2011, s. 1329).

Karın (البطن)

1. Kuşlarda bulunan kanatlarındaki en uzun tüyler. **2.** Her şeyin içi. **3.** Suyun geçtiği yer. **4.** Ayağın tabanı. **5.** Çenenin alt kısmı. **6.** Hastalık ismi (İbni Manzur, 2013, s. 1/444- 448).

Kaş

1.Eyerin ön ve arkasındaki çıkıntılı bölüm. **2.** *hlk.* Sarp kayalık, uçurum. **3.** *hlk.* Bağ ve bahçelerde toprak yığarak yapılan sınır, set. **4.** *hlk.* Ocağın veya şöminenin üst tarafında bulunan, üzerine malzeme konulan çıkıntı (TDK, 2011, s. 1345). **5.** Çatı saçağı. **6.** Duvarın üstü, duvar, set (Püsküllüoğlu, 2012, s. 1131). **7.**Kemerli ve çıkıntılı şey ya da yer (DD, 2012, s. 903; Püsküllüoğlu, 2012, s. 1131).

Kaş (الحاجب)

1.Kapıcı. **2.** Uzun toprak. **3.** Dağın görüldüğü yer. **4.** Nefesin geçtiği yer. **5.** Kör. **6.**Güneşin ışıkları. **7.** Bir şeyin başlangıcı, kenarı, evveli. **8.** Belin altındaki kemikler. **9.** Bariyer (İbni Manzur, 2013, s. 2/325- 327).

Kemik

1. *sf.* Bu sert organdan yapılmış ⁶⁴(TDK, 2011, s. 1384). **2.** Barbut, tavla vb. zar (Püsküllüoğlu, 2012, s. 1161).

Kemik (العظم)

1. Çekiç kemiği (İbni Manzur, 2013, s. 6/322- 323).

Kıkırdak

1. Sığır ve danada, hayvanın göğüs boşluğunun arka tarafının alt bölümünde bulunan parça (TDK, 2011, s. 1406). **2.** Kuyruğun eritilerek

Kıkırdak (الغضروف)

⁶⁰Göz aşısı (TDK, 2011, s. 976).

⁶¹Dama tahtasında altmış dört göz vardır (TDK, 2011, s. 976).

⁶²Çıbanın gözü (TDK, 2011, s. 976).

⁶³Geminin karnı. Şişenin karnı (TDK, 2011, s. 1329).

⁶⁴Kemik tarak (TDK, 2011, s. 1384).

yağı alındıktan sonra kalan gevrek posası. **3.**

Bu gevrek posadan yapılan yiyecek (DD, 2012, s. 945; Püsküllüoğlu, 2012, s. 1178).

Kıl

1. Bazı hayvanların derisinde, insan vücudunun belli yerlerinde çıkan, üst deri ürünü olan ipliksi uzantı. **2.** Keçi tüyü. **3.** *sf.* Keçi tüyünden yapılmış veya dokunmuş olan⁶⁵. **4.** *bit. b.* Bitkilerde görülen, genellikle silindimsi, içi boş, çok ince uzantı (TDK, 2011, s. 1406).

Kirpik

—

Kol

1. Giyside vücudun bu bölümünü saran parça⁶⁶. **2.** Makinelerde tutup çevirmeye, çekmeye yarayan ağaç veya metal parça. **3.** *anat.* Koyun, dana, kuzu vb.nde ön ayağın üst bölümü. **5.** *bit. b.* Ağaçlarda gövdeden ayrılan kalın dal. **6.** *müz.* Bazı çalgıların elle tutulan sap bölümü. **7.** Koltuk, divan vb.nin yan tarafında bulunan dayanmaya yarayan parça. **8.** Bir şeyin ayrıldığı bölümlerden her biri, dal (I), kısım, şube, branş⁶⁷. **9.** *tar.* Karakol⁶⁸. **10.** İş takımı, ekip, grup⁶⁹. **11.** Kanat⁷⁰. **12.** Dizi,

Kıl, Saç (الشعر)

1. Bazı hayvanlarda bulunan tüyler. **2.** Şiir söylemek vezinli kafiyeli söz söylemek. **3.** Keman yanındaki kıllar. **4.** Elbise ve ayakkabıların içini tüyle döşemek astarlamak (İbni Manzur, 2013, s. 5/125- 131).

Kirpik (الرمش)

1. Ağaçta ilk yaprağın çıkışı. **2.** Elle tutulan her şey (İbni Manzur, 2013, s. 4/243- 244).

Kol (الذراع)

1. 32 cm uzaklık ölçüsü. **2.** İyi terbiyeli ahlaklı kimse. **3.** Hayvanlarda bulunan ön ayaklar. **4.** Kaynaşma (İbni Manzur, 2013, s. 3/498- 503).

⁶⁵"Sana kız mı veriler / Kıl şalvar giymeyincek" –Halk türküsü (TDK, 2011, s. 1406).

⁶⁶"kara yağız oğlan yalandan gözlerinin yaşını pembe mintarının kollarına siliyordu." –O. C. Kaygılı (akt. TDK, 2011, s. 1459).

⁶⁷Türk Dil Kurumunun bilim ve uygulama kolları (TDK, 2011, s. 1459).

⁶⁸"Lakin böyle kardan yolların örtüldüğü bu gecede, koldan korku yoktu. Rahatça eğlenebilirlerdi." –R. H. Karay (akt. TDK, 2011, s. 1459).

⁶⁹"Öteki koldaki iki hamlacıdan birisi acınacak bir zayıflıktaydı." –S. F. Abasiyanık (akt. TDK, 2011, s. 1459).

⁷⁰Sağ kol. Sol kol (TDK, 2011, s. 1459).

düzen⁷¹. **13.** Bir halat oluşturan bükülmüş lif demetlerinden her biri (TDK, 2011, s. 1459).

14. Bir ana akarsuya karışan küçük akarsu (Püsküllüoğlu, 2012, s. 1225).

Kulak

1. Balıklarda başın iki yanında bulunan ve ağzından alıp solungaçlardan geçirdiği suyu dışarıya vermeye yarayan yarıklardan her biri. **2.** Saban kulağı. **3.** Duvar, baca, şömine vb. yerlerde kulağa benzer çıkıntı. **4.** *müz.* Telli çalgılarda tel germeye yarayan burğu. **5.** *coğ.* Akarsuların ve özellikle göllerin karaya giren ve durgunlaşan yerleri (TDK, 2011, s. 1518).

Kulak (الأذن)

1. Deyim: kulak vermek hayranlıkla dinlemek. **2.** Fincan ve bardaklarda tutulamaya yarayan bölüm, kulp. **3.** Kalbin yanında buluna çıkıntılı iki yer. **4.** Camideki minare ve kilisede çan kulesi. **5.** Bitki ismi farekulağı, eşeğin kulağı. **6.** Duvarda kulağa benzer çıkıntı. **7.** Terlik, ayakkabıda bulunan önündeki çıkıntı (İbni Manzur, 2013, s. 1/111- 115).

Meme

1. Bazı araçların meme başına benzeyen bölümü⁷². **2.** Vücudun herhangi bir yerinde oluşmuş küçük çıkıntı⁷³. **3.** *ask.* Ateşli silahların veya bazı patlayıcıların ateşlendiği çıkıntı⁷⁴. **4.** *den.* Gemi çıpasında kolların birleştiği şişkin yer (TDK, 2011, s. 1649).

Meme (الثدي)

—

Omuz

1. Kimi hayvanlarda, ön bacakları gövdeye bağlayan bölüm (Püsküllüoğlu, 2012, s. 1456).

Omuz (الكتف)

1. Hayvan ismi (İbni Manzur, 2013, s. 7/593- 595).

Parmak

1. *sf.* Eni bu organ kadar olan⁷⁵. **2.** *sf.* Koyu sıvılara daldırıp çıkarıldığında bu organa bulaşan miktar kadar olan⁷⁶. **3.** Bir tekerleğin

Parmak (الأصبع)

1. Bitki, yer, insan ismi (İbni Manzur, 2013, s. 5/271- 272).

⁷¹Yürüyüş kolu (TDK, 2011, s. 1459).

⁷²"Tam topu şişirmiş, memesi bağlıyordu." -R. II- gaz (akt. TDK, 2011, s. 1649).

⁷³"O, sağ elinin parmaklarını bükerek kulak memesinin altına koymuş, ağzı açıktı." -S. F. Abasıyanık (akt. TDK, 2011, s. 1649).

⁷⁴Tüfek memesi (TDK, 2011, s. 1649).

⁷⁵Değneği iki parmak kısaltmalı (TDK, 2011, s. 1891).

⁷⁶Bir parmak bal (TDK, 2011, s. 1891).

merkezinden çemberine kadar uzanan çubukların her biri. **4. mat.** İnc. **5. esk.** Arşının yirmi dörtte biri (TDK, 2011, s. 1891). **6.** İngiliz uzunluk ölçüsü olan ayağın (fut) on ikide biri. İnc, pus. 25,4 milimetreye eşittir (DD, 2012, s. 1269).

Saç

—

Saç, Kıl (الشعر)

1. Bazı hayvanlarda bulunan tüyler. **2.** Şiir söylemek vezinli kafiyeli söz söylemek. **3.** Keman yanındaki kıllar. **4.** Elbise ve ayakkabıların içini tüyle döşemek astarlamak (İbni Manzur, 2013, s. 5/125- 130).

Sakal

1. Bazı hayvanlarda çene altında bulunan kılların tümü. **2.den.** Gemi karinasında oluşan yosun, yapışan midye vb. yabancı madde (TDK, 2011, s. 2011).

Sakal (الحيه)

1.Ağacın kabuğu. **2.** Keçinin sakalı. **3.** Suyun kenarı, sel (İbni Manzur, 2013, s. 2/56).

Tırnak

1.Kanca gibi araçların kıvrık yeri, **3.**Gemi demirinin uçundaki yassı parçası. **2. den.** Gemi demirinin uçundaki yassı parçası. **3.** Ciltçilikte tek yaprakları büküp cildi birleştirebilmek için bir yanında bırakılan şerit durumundaki kenar. **4.** Heykel dökümünde kalıp parçalarının birleştirilmesinde kolaylık sağlamak amacı ile yapılan dişlerin her biri. **5.** Kanun çalmakta kullanılan mızrap. **6.** Tenekeçilerin delik açmak için kullandığı alet, keski. (TDK, 2011, s. 2352).

Tırnak (الظفر)

1. Kötü yaralar için kullanılan bitki ismi. **2.** Düzgün bir yer (İbni Manzur, 2013, s. 6/14-16).

Topuk

1. *mdn.* Belli bir amaçla kazılmaksızın asıl yerinde bırakılan kömür bloku veya cevher kütlesi (TDK, 2011, s. 2373). 2. Çorabın topuğa gelen bölümü (DD, 2012, s. 1589).

Topuk (الكعب)

1. Ayakkabılarda alt bölüm. 2. Yoğurt ya da yağın blok halinde olması (İbni Manzur, 2013, s. 7/677- 679). 3. Kargı ve kamışın iki boğumu arasındaki yumru ukde, boğum başı (Erkan, 2012, s. 1966).

Yanak

1. Lastik tekerlekli taşıtlarda lastiğin jant ile yere temas eden bölümü arasında kalan yan yüzeyi (TDK, 2011, s. 2518).

Yanak (الخد)

1. Devenin üstünde bulunan küçük bir ev. 2. Program, su tablosu. 3. Yerde bulunan dikdörtgen çukur. 4. Her şeyin yüzeyi. 5. Küçük ırmak. 6. Yol. 7. Çatlak, kırık bir şeyin oluşturduğu uzun çukurluk (İbni manzur, 2013, s. 3/33- 34).

Yürek

1. Kupa (I) (TDK, 2011, s. 2626). 2. Kimi deyimlerde "hiçbir gizli art düşüncenin karışmamış olduğu duygu" anlamını verir (DD, 2012, s. 1761; Püsküllüoğlu, 2012, s. 2089).

Yürek (القلب)

1. Kadının bileziği. 2. Her şeyin ortası, merkezi, içi (İbni Manzur, 2013, s. 7/463- 465).

Yüz

1. Yüzey⁷⁷. 2. Kesici araçlarda ağız⁷⁸. 3. Bir kumaşın dikiş sırasında dışa getirilen gösterişli bölümü. 4. Yorgana veya yastığa geçirilen kılıf. 5. Bir şeyin görünen bölümünde kullanılan kumaş⁷⁹. 6. Nedeniyle sebebiyle⁸⁰. 7. Bir yapının dışa bakan düşey yüzeylerinin her biri⁸¹. 8. Yan, taraf (TDK, 2011, s. 2630).

Yüz (الوجه)

1. Her şeyin ilki, önü. 2. Yan, taraf. 3. Gözle görünen yıldız. 4. Kible, sabah namazı (İbni Manzur, 2013, s. 9/228- 230).

⁷⁷Suyun yüzünde (TDK, 2011, s. 2630).

⁷⁸Bıçağın keskin yüzü (TDK, 2011, s. 2630).

⁷⁹Yorgan yüzü. Kanepenin yüzü (TDK, 2011, s. 2630).

⁸⁰"Bu yüzden Fuat köprüsü ile çatışmaya başlamışlardı gazetelerde." -Y. Z. Ortaç (akt. TDK, 2011, s. 2630).

⁸¹Ön yüz. Yan yüz. Arka yüz (TDK, 2011, s. 2630).

Organlar ve vücut bölümlerinin toplam anlam sayıları Tablo 2’de;aktarma yoluyla insan dışındaki varlıkların karşılanmasına ilişkin toplam anlam sayıları ise Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 4.2. Türkçe ve Arapça Sözlüklerde Organ ve Vücut Bölümlerine Verilen Toplam Anlam Sayıları

Organlar ve Vücut Bölümü	Türkçe Sözlükler	Arapça Sözlükler
Ağız	16	17
Alın	4	11
Aya	3	9
Ayak	19	8
Bacak ⁸²	4	12
Baş	17	18
Bel	7	16
Beyin	5	5
Bıyık	3	3
Bilek	2	5
Boğaz	9	6
Boyun	4	9
Burun	5	12
Dalak	4	2
Deri	4	9
Dil	14	17
Dirsek	4	2
Diş ⁸³	5	9
Diz	3	5
Dudak	3	6
El	10	19
Ense	2	3
Göbek	13	7
Göğüs	4	5
Göz	17	30
Karın	7	10
Kaş	8	8
Kemik	3	6
Kıkırdak	5	1
Kıl ⁸⁴	5	6
Kirpik	2	7
Kol ⁸⁵	14	5
Kulak	8	11
Meme	5	1

⁸²Bacak sözcüğü iki bölümden oluşmaktadır 1. Fuhud (فخذ): kasıktan diz kapağına kadar olan bölüm. 2. Sak (الساق): dizden ayağa kadar olan bölüm olarak nitelendirilmektedir (İbni Manzur, 2013, s. 4/753); (Firuzabadi, 2009, s. 979).

⁸³Arapçada ağız içinde bulunan toplam dişlere el-sin (السن) sözcüğü kullanılmaktadır, yalnızca yan dişlere ise diris da (ضرس) denilmektedir.

⁸⁴Türkçede bulunan kıl ve saç sözcükleri Arapçada, bir sözcük ile ifade edilmektedir.

⁸⁵kol sözcüğü Arapçada iki bölümden oluşmaktadır 1. Zind (زند): omuzdan dirseğe kadar bölüm. 2. Said (ساعد): dirsek ile bilek arası. İbni Manzura göre ise kol ile said aynı sözcük olarak nitelendirilmektedir; zind ise kol ile eli birleştiren bileğin iki tarafında bulunan iki çıkıntı biçiminde olan kemik ki hırsızın eli oradan kesilmektedir (İbni Manzur, 2013, s. 3/499).

Mide	3	1
Omuz	2	5
Parmak	8	4
Saç	1	6
Sakal	3	4
Tırnak	8	5
Topuk	4	9
Yanak	2	10
Yürek	7	10
Yüz	12	10
TOPLAM	288	364

Tablo 4.3. Türkçe ve Arapça Sözlüklerde Organların ve Vücut Bölümlerinin Aktarma Yoluyla İnsan Dışındaki Varlıkları Karşılmasına İlişkin Toplam Anlam Sayıları

Organlar ve Vücut Bölümü	Türkçe Sözlükler	Arapça Sözlükler
Ağız	9	5
Alın	3	5
Aya	1	3
Ayak	13	2
Bacak ⁸⁶	3	8
Baş	8	6
Bel	5	9
Beyin	-	-
Bıyık	2	2
Bilek	-	3
Boğaz	5	1
Boyun	2	7
Burun	3	10
Dalak	3	1
Deri	3	6
Dil	8	7
Dirsek	3	-
Diş ⁸⁷	4	7
Diz	1	3
Dudak	-	2
El	7	9
Ense	1	2
Göbek	10	4
Göğüs	-	1
Göz	10	14
Karın	2	6
Kaş	7	9
Kemik	2	1

⁸⁶Bacak sözcüğü iki bölümden oluşmaktadır 1. Fuhud (فخذ): kasıktan diz kapağına kadar olan bölüm. 2. Sak(الساق): dizden ayağa kadar olan bölüm olarak nitelendirilmektedir (İbni Manzur, 2013, s. 4/753); (Firuzabadi, 2009, s. 979).

⁸⁷Arapçada ağız içinde bulunan toplam dişlere el-sin (السن) sözcüğü kullanılmaktadır, yalnızca yan dişlere ise diris da(ضرس) denilmektedir.

Kıkırdak	3	-
Kıl ⁸⁸	4	4
Kirpik	-	2
Kol ⁸⁹	13	4
Kulak	5	7
Meme	4	-
Mide	-	-
Omuz	1	1
Parmak	6	1
Saç	-	4
Sakal	2	3
Tırnak	6	2
Topuk	2	3
Yanak	1	7
Yürek	2	2
Yüz	8	4
TOPLAM	172	177

4.3. İkinci alt probleme ilişkin bulgular

Bu çalışmanın ikinci alt problem cümlesi, “Türkçe ve Arapça sözlüklerde, insana özgü özellik, durum vb.ni karşılayan sözcüklerin tüm anlamları nelerdir ve kaç tanedir, aktarma yoluyla insan dışı varlıkları karşılayan kaç anlam vardır?” şeklindedir. Bu alt problem de konuya ilişkin çalışmalarda verilen örnek sözcüklerden hareketle bir seçki yapılmıştır.

4.3.1. Türkçe ve Arapça Sözlüklerde İnsana Özgü Özellik, Durum vb.nin Tüm Anlam Görünümleri

Türkçe ve Arapça sözlüklerdeki insana özgü özellik durum ve benzerlerine ilişkin seçilen sözcüklerin tüm anlamları her sözcüğün altında sırasıyla yazılmıştır:

Arsız

sf. **1.** Utanması, sıkılması olmayan, yılışık yüz­süz (kimse). **2.** Açgözlü davranan (kimse). **3.** *mec.* Kolayca üreyebilen (bitki) (TDK, 2011, s. 157).

Arsız (الوفح)

1. Edepsiz, utanmaz ve küstah olmak. **2.** Hayvanın tırnağı pek sert olmak, sertleşmek. **3.** (İbni Manzur, 2013, s. 9/366).

⁸⁸Türkçede bulunan kıl ve saç sözcükleri Arapçada, bir sözcük ile ifade edilmektedir.

⁸⁹kol sözcüğü Arapçada iki bölümden oluşmaktadır **1.** Zind(زند): omuzdan dirseğe kadar bölüm. **2.** Said(ساعِد): dirsek ile bilek arası. İbni Manzura göre ise kol ile said aynı sözcük olarak nitelendirilmektedir; zind ise kol ile eli birleştiren bileğin iki tarafında bulunan iki çıkıntı biçiminde olan kemik ki hırsızın eli oradan kesilmektedir (İbni Manzur, 2013, s. 3/499).

Çirkin

sf. Far. çirkin 1. Göze veya kulağa hoş gelmeyen, güzel karşıtı. 2. Hoş olmayan, yakışık olmayan (davranış veya söz). 3. Karanlık, dalavereli, şüpheli (TDK, 2011, s. 550).

Çirkin (القبيح)

1. Görünüşte güzelin tersi, göze güzel gelmeyen. 2. Bir kimseye kötülük yapmak (İbni Manzur, 2013, s. 7/218).

Düşman

a. Far. Düşman 1. Birinin kötülüğünü isteyen, ondan nefret eden, ona zarar vermeye çalışan kimse, yağı, hasım, antagonist, dost karşıtı. 2. Birbirleriyle savaşan devletler ve bu devletlerin asker, sivil bütün uyrukları. 3. Aralarında birbirleriyle çatışmaya varacak ölçüde anlaşmazlık olan taraflar. 4. *sf.* bir şeyin yaşamasına, barınmasına engel olan (güç, tutuö vb.). 5. *mec.* Bir şeyi büyük ölçüde kullanıp tüketen kimse. 6. *mec.* Bazı şeylerden nefret eden, tiksinen kimse (TDK, 2011, s. 740).

Düşman(العدو)

1. Düşman, hasım (İbni Manzur, 2013, s. 6/135).

Etek

a. 1. Bedenin belden aşağısına giyilen, değişik biçimlerde, genellikle kadın giysisi, eteklik. 2. Giysinin belden aşağıda kalan bölümü. 3. Giysin alt kenarı. 4. Çadır, kanepeler gibi kumaştan olan şeylerin yere sarkan bölümü. 5. Dağ, tepe, yığın vb. yamaçlı şeylerin alt bölümü. 6. Yağmur sularının, çatının bazı yerlerinden içeri sızmasını önlemek için yapılan saç örtüsü. 7. *argo.* Edep yeri (TDK, 2011, s. 828)

Etek (الثورة)

1. Belden bacaklara kadar olan bir çeşit kadın elbisesi, eteklik (Erkan, 2012, s. 847).

Hırçın

sf. 1. Belirli bir sebebi olmadan sinirlenip huysuzluk eden (kimse). 2. Tiz, öfkeli (ses)

Hırçın (العصبي)

1. Sinirli bir kimse, çabuk kızan sinirli insan 2. Tutucu, taraftar 3. Zulümde kavmine,

(TDK, 2011, s. 1093).

akrabasına yardım eden (İbni Manzur, 2013, s. 6/276).

Giyisi

1. *a.* Her türlü giyim eşyası, giyecek, elbise, kıyafet, esvap, libas, urba (TDK, 2011, s. 949).

Giyisi (اللباس)

1. Her türlü giyim. 2. Kabuk. 3. Ev. 4. Gece. 5. Haya, takva (İbni Manzur, 2013, s. 8/21- 22).

Kel

sf. Far. Kel 1. saçı dökülmüş olan (kimse). 2. *mec.* Çıplak (doğa), yaprakları dökülmüş (bitki). 3. *mec.* Gelişmemiş, cılız (bitki). 4. *mec.* İçinde az eşya bulunan (TDK, 2011, s. 1380).

Kel (الاصلع)

1. Başında saç bulunmayan veya dökülmüş olan kimse. 2. İçinde ağaç bulunmayan kumluk. 3. Bir ağacın dallarının düşmesi. 4. Boşluk, ıssız çöl. 5. Elmas gibi parlayan düz nesne (İbni Manzur, 2013, s. 5/377- 378). 6. Cilalı mızrak (Erkan, 2012, s. 290).

Kör

sf. Far. kur 1. Görme engelli. 2. Keskinliği yeterli olmayan. 3. *mec.* Az aydınlık veren. 4. *mec.* Kötü. 5. *mec.* Arkası tıkalı olan veya işlek olmayan. 6. *mec.* Olguları sezme ve kavrama yetisi, dikkati olmayan. 7. *mec.* Duyarlılığını yitirmiş (TDK, 2011, s. 1501). 8. Ekinlerde görülen bir hastalık (Püsküllüoğlu, 2012, s. 1258).

Kör (الأعمى)

1. Görmeyen, kör. 2. Kalp gözü kör olan cahil olan kimse. 3. İşaret, alamet olmayan yer. 4. Gece. 5. Sel. 6. Mutluluktan gözü kör olan kimse (İbni Manzur, 2013, s. 6/454- 458).

Mutlu

sf. 1. Mutluluğa erişmiş olan, ongun, mesut, saadetli, bahtiyar, berhudar. 2. Mutluluk veren (TDK, 2011, s. 1716).

Mutlu(السعيد)

1. Mes'ut, bahtiyar, şanslı mutlu olan kimse. 2. Küçük ırmak (İbni Manzur, 2013, s. 4/583).

Narin

sf. (na: rin) Far. narin 1. İnce yapılı, yepelek, nazenin. 2. İnce (TDK, 2011, s. 1752).

Narin (الرفيق)

1. İnce yapılı, narin olan kadın. 2. Yumşak ve tatlı lafızlı, manaları hoş latif olan kimse. 3. Burnun yumşak kısmı. 4. İçli duygulu. 5. Malı az, fakir (İbni Manzur, 2013, s. 4/216).

Nazik

sf. (na: zik) *Far.* Nazik **1.** Başkalarına karşı saygılı davranan. **2.** İnce yapılı, narin. **3.** Özen, dikkat gösterilmezse kırılabilen, bozulabilen, kötüleşebilen. **4.** Gerekli önlemler alınmadığında daha kötü olan, kiritik. **5.** Dikkat isteyen, özen gerektiren (TDK, 2011, s. 1756).

Nazik (اللطيف)

1. Allah'nın sıfatı ve güzel isimlerinden biri. **2.** Yumuşak, nazik. **3.** İnce anlamlı söz, şeffaf. **4.** İnce ve küçük. **5.** Kadın cinsi (İbni Manzur, 2013, s. 8/82).

Ölü

sf. **1.** Hayatı sona ermiş olan, artık yaşamıyor olan, morto, diri karşıtı. **2.** *a.* Ölmüş insan, müteveffa, mevta. **3.a.** Hayvan leşi. **4.** *mec.* Gücü az, zayıf. **5.** *mec.* Çok durgun, hareketsiz. **6.** *mec.* Etkileme gücü olmayan, canlılığı olmayan (TDK, 2011, s. 1847). **7.** Hileli zar ya da iskambil kağıdı (Püskülloğlu, 2012, s. 1490).

Ölü (الموت)

1. Yaşamın zıttı, yaşamın sona ermiş olan her canlı. **2.** Ölü toprak. **3.** Ölü memleket (İbni Manzur, 2013, s. 8/396- 398).

Sağır

sf. **1.** İşitme duyusundan yoksun, işitmeyen (kimse). **2.** Ses geçirmeyen. **3.** Isıyı az veren, geç ısınan. **4.** Vurulduğu zaman ses vermeyen. **5.** İçi görülmeyen, donuk (cam) (TDK, 2011, s. 2005).

Sağır(الأصم)

1. Kulağı ağır işiten veya hiç işitmeyen sağır kişi. **2.** Sert ve sağlam mızrak (İbni Manzur, 2013, s. 5/399). **3.** Sağır zaman (Sanki şikayetleri hiç işitmezmiş gibi geçip giden),Recep ayı (Erkan, 2012, s. 290).

Dilsiz

sf. **1.** konuşma engelli, konuşamayan, ahraz. **2.** *mec.* Ses çıkaramayan, sessiz olan (kimse) (TDK, 2011, s. 668).

Dilsiz (الأخرس)

1. Dilsiz, dili tutuk olan kimse. **2.** Dilsiz yoğurt. **3.** Bulutta şimşek ve gürültü olmamak. **4.** Suyun sesiz aktığı an. **5.** Toprağın tarıma uygun olmaması (İbni Manzur, 2013, s. 3/59-60).

Topal

sf. **1.** Bacağındaki sakatlık sebebiyle seker gibi veya iki adımda bir, bir yana eğilerek yürüyen (insan veya hayvan). **2.** *mec.* Ayaklarından biri

Topal (الأعرج)

1. Topal, aksak kişi. **2.** Karga. **3.** Bina, nehir bir tarafa meylettirmek, eğiltmek. **4.** Güneşin batma vaktine girmek (İbni Manzur, 2013, s.

kısa olan (nesne) (TDK, 2011, s. 2366). 6/161- 162).

Yalancı

Yalancı(الكذاب)

- a. 1. Yalan söylemeyi huy edinmiş olan kimse. 1. Doğruluğun tersi, çok yalan söyleyen (İbni
2. sf. Gerçek olmayan, gerçeğe benzetilmiş Manzur, 2013, s. 7/618).
(TDK, 2011, s. 2511).

4.3.2. Türkçe ve Arapça Sözlüklerde İnsana Özgü Özellik, Durum vb.nin Aktarma Yoluyla İnsan Dışındaki Varlıkları Karşılması

Arsız

Arsız (الوقح)

- 1.mec. Kolayca üreyebilen (bitki)⁹⁰ (TDK, 2011, s. 157). 1. Hayvanın tırnağı pek sert olmak, sertleşmek (İbni Manzur, 2013, s. 9/366).

Çirkin

Çirkin (القبیح)

1. Karanlık, dalavereli, şüpheli⁹¹ (TDK, 2011, s. 550). —

Düşman

Düşman (العدو)

- 1.sf. bir şeyin yaşamasına, barınmasına engel olan (güç, tutum vb.)⁹²(TDK, 2011, s. 740). —

Etek

Etek (التنورة)

1. Çadır, kanepa örtüsü gibi kumaştan olan şeylerin yere sarkan bölümü. 2. Dağ, tepe, yağın vb. yamaçlı şeylerin alt bölümü⁹³. 3. Yağmur sularının, çatının bazı yerlerinden içeri⁹⁴(TDK, 2011, s. 828). —

⁹⁰Sardunya arsızdır, fazla bakım istemez (Püskülloğlu, 2012, s. 169).

⁹¹"Dedikodular artmış, o da bu çirkin işler içinde kalmak istemediğinden çekilmiş." –M. Ş. Esendal (akt. TDK, 2011, s. 550).

⁹²Şu an en büyük düşmanımız enflasyondur (Lakoff& Johnson, 2010, s. 59).

⁹³"Dağın eteklerine küme küme serpiyen kerpiç evleri gördü." –H. Z. Uşaklıgil (akt. TDK, 2011, s. 828).

⁹⁴Baca eteği. Boru eteği (TDK, 2011, s. 828).

Hırçın	العصبى (العصبى)
1. Tiz, öfkeli (ses) (TDK, 2011, s. 1093).	—
Giysi	اللباس (اللباس)
—	1. Kabuk. 2. Ev ⁹⁵ . 3. Gece ⁹⁶ . 4. Haya, takva (İbni Manzur, 2013, s. 8/21- 22).
Kel	الاصنع (الاصنع)
1. mec. Çıplak (doğa), yaprakları dökülmüş (bitki) ⁹⁷ . 2. mec. Gelişmemiş, cılız (bitki) ⁹⁸ . 3. mec. İçinde az eşya bulunan (TDK, 2011, s. 1380).	1. İçinde ağaç bulunmayan kumluk ⁹⁹ . 2. Bir ağacın dallarının düşmesi. 3. Boşluk, ıssız çöl. 4. Elmas gibi parlayan düz nesne (İbni Manzur, 2013, s. 5/377- 378). 5. Cilalı mızrak (Erkan, 2012, s. 290).
Kör	الأعمى (الأعمى)
1. Keskinliği yeterli olmayan ¹⁰⁰ . 2. mec. Az aydınlık veren ¹⁰¹ . 3. mec. Kötü ¹⁰² . 4. mec. Arkası tıkalı olan veya işlek olmayan ¹⁰³ . 5. mec. Duyarlılığını yitirmiş ¹⁰⁴ . (TDK, 2011, s. 1501). 6. Ekinlerde görülen bir hastalık (Püsküllüoğlu, 2012, s. 1258).	1. İşaret, alamet olmayan yer. 2. Gece. 3. Sel (İbni Manzur, 2013, s. 6/454- 458).
Mutlu	السعيد (السعيد)
1. Mutluluk veren ¹⁰⁵ (TDK, 2011, s. 1716).	1. Küçük ırmak (İbni Manzur, 2013, s. 4/583).

⁹⁵“هن لباس لكم وانتم لباس لهن”: “Onlar sizin için libas, siz de onlar için libassınız” Bakara suresi 187. Ayet (Gürel, 2002, s. 30); (Elbelihi,2006, s. 32);(İbni elşecri,1992, s. 378).

⁹⁶“وجعلنا الليل لباساً”: “Geceyi bir örtü kıldık” Nebe suresi 10. Ayet (Gürel, 2002, s. 583); (Elbelihi,2006, s. 32);(İbni elşecri,1992, s. 378).

⁹⁷“Yükselip alçalıyor, kel tepelerin etrafını dönüyordu.” –S. F. Abasıyanık (akt. TDK, 2011, s. 1380).

⁹⁸Kel bir ağaç (TDK, 2011, s. 1380).

⁹⁹Kel kumluk. Kel ağaç. Kel toprak. Kel dağ (İbni Manzur, 2013, s. 5/377- 378).

¹⁰⁰“Günün birinde ihtiyar çoban koyunun birini kör bir makasla kırkıyordu.” –İ. H. Baltacıoğlu (akt. TDK, 2011, s. 1501).

¹⁰¹“Ampulün kör ışığı, dükkanı alaca bir loşluğa boğmuştu.” –M. Yesari (akt. TDK, 2011, s. 1501).

¹⁰²“Vakıa bu kör siyaset yüzünden Türklük Rumeliden çıktı.” –Y. K. Beyatlı (akt. TDK, 2011, s. 1501).

¹⁰³Kör sokak (TDK, 2011, s. 1501).

¹⁰⁴“Muhitimiz bize karşı her an kör, sağır ve şuursuzdur.” –A. Ş. Hisar (akt. TDK, 2011, s. 1501).

¹⁰⁵Mutlu bir olay (TDK, 2011, s. 1716).

Narin

1. İnce¹⁰⁶(TDK, 2011, s. 1752).

Narin (الرفيق)

1. Burnun yumuşak kısmı. (İbni Manzur, 2013, s. 4/216).

Nazik

1. Özen, dikkat gösterilmezse kırılabilen, bozulabilen, kötüleşebilen¹⁰⁷ . 2. Gerekli önlemler alınmadığında daha kötü olan, kiritik¹⁰⁸. 3. Dikkat isteyen, özen gerektiren¹⁰⁹ (TDK, 2011, s. 1756).

Nazik(اللطيف)

—

Ölü

1. *meç.* Gücü az, zayıf¹¹⁰. 2. *meç.* Çok durgun, hareketsiz¹¹¹. 3. *meç.* Etkileme gücü olmayan, canlılığı olmayan¹¹² (TDK, 2011, s. 1847). 4. Hileli zar ya da iskambil kağıdı (Püskülloğlu, 2012, s. 1490).

Ölü (الموت)

1. Ölü toprak. 2. Ölü memleket¹¹³ .(İbni Manzur, 2013, s. 8/396- 398).

Sağır

1. Ses geçirmeyen¹¹⁴. 2. Isıyı az veren, geç ısınan¹¹⁵ . 3. Vurulduğu zaman ses vermeyen¹¹⁶. 4. İçi görülmeyen, donuk (cam) (TDK, 2011, s. 2005).

Sağır (الأصم)

1. Sert ve sağlam mızrak (İbni Manzur, 2013, s. 5/399). 2. Sağır zaman (Sanki şikayetleri hiç işitmezmiş gibi geçip giden),Recep ayı¹¹⁷(Erkan, 2012, s. 290).

¹⁰⁶"Söğüdün yaprağı narindir narin" –Halk türküsü (akt. TDK, 2011, s. 1752).

¹⁰⁷Nazik bir bitki (TDK, 2011, s. 1756).

¹⁰⁸"Şimdi devleti tehlikeden kurtaracak pek nazik zamandır." –A. Ş. Hisar (akt. TDK, 2011, s. 1756).

¹⁰⁹"Rica ederim gülmeyiniz, iş pek naziktir, şaka götürmez." –H. R. Gürpınar (akt. TDK, 2011, s. 1756).

¹¹⁰Ölü kandil (TDK, 2011, s. 1847).

¹¹¹"Ölü kentler, boş kaleler, eski saraylar." –N. Cumalı (akt. TDK, 2011, s. 1847).

¹¹²Ölü bir konuşması var (TDK, 2011, s. 1847).

¹¹³"وَهُوَ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيَّاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ حَتَّىٰ إِذَا أَقْلَّتْ سَحَابًا تَقَالًا سَفَّاهُ لِبَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَنْزَلْنَا بِهِ الْمَاءَ فَأَخْرَجْنَا بِهِ مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ كَذَلِكَ نُخْرِجُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ ٱلْأَرْضِ لَعَلَّكُمْ تَتَذَكَّرُونَ" s. "Rahmetinin önünde, müjdeci olarak rüzgarları gönderen Allah'tır. Rüzgarlar, yağmur yüklü bulutları yüklediğinde, onu ölü bir memlekete gönderir; su indirir ve onunla her türlü ürünü yetiştiririz; ölüleri de bunun gibi diriltiriz, belki bundan ibret alırsınız." A'raf suresi 57. Ayet (Gürel, 2002, s. 158); Toprağında hiç bitki çıkmayan (Elbelihi, 2006, s. 219).

¹¹⁴"Adliyenin arka karaflarına isabet eden, şehrin gürültüsünü duymayan, sağır, mahfuz bir odasında idik." – H. S. Tanrıöver (akt. TDK, 2011, s. 2005).

¹¹⁵Sağır soba (TDK, 2011, s. 2005).

¹¹⁶Sağır davul (TDK, 2011, s. 2005).

¹¹⁷Çünkü bu ayda ne bir imdat sesi ne de bir savaş hareketi işitilmez (Erkan, 2012, s. 290- 291).

Dilsiz

—

Dilsiz (الأخرس)

1. Bulutta şimşek ve gürültü olmamak. 2. Suyun sesiz aktığı an. 3. Toprağın tarıma uygun olmaması. 4. Dilsiz yoğurt¹¹⁸ (İbni Manzur, 2013, s. 3/59- 60).

Topal

1. *mec.* Ayaklarından biri kısa olan (nesne)¹¹⁹ (TDK, 2011, s. 2366).

Topal (الأعرج)

1. Bina, nehir bir tarafa meylettirmek, eğriltmek. 2. Güneşin batma vaktine girmek (İbni Manzur, 2013, s. 6/161- 162).

Yalancı

1. *sf.* Gerçek olmayan, gerçeğe benzetilmiş¹²⁰ (TDK, 2011, s. 2511).

Yalancı (الكتاب)

—

¹¹⁸ *Mayalanmış sesi gelmeyen yoğurt anlamına gelmektedir (İbni Manzur, 2013, s. 3-59).*

¹¹⁹ *Topal masa (TDK, 2011, s. 2366).*

¹²⁰ *"Fakat ben bu yalancı neşeye inanyordum." -R. N. Güntekin (akt. TDK, 2011, s. 2511).*

İnsana özgü özellik, durum ve benzerinin toplam anlam sayıları Tablo 4'te; aktarma yoluyla insan dışındaki varlıkların karşılamasına ilişkin toplam anlam sayıları ise Tablo 5 'te gösterilmiştir:

Tablo 4.4. Türkçe ve Arapça Sözlüklerde İnsana Özgü Özellik, Durum ve Benzerlerine Verilen Toplam Anlam Sayıları

İnsana Özgü Özellik Durum ve Benzeri	Türkçe Sözlükler	Arapça Sözlükler
Arsız	3	2
Çirkin	3	2
Düşman	6	1
Etek	7	1
Hırçın	2	3
Giysi	1	5
Kel	4	6
Kör	8	6
Mutlu	2	2
Narin	2	5
Nazik	5	5
Ölü	7	3
Sağır	5	3
Dilsiz	2	5
Topal	2	4
Yalancı	2	1
TOPLAM	61	54

Tablo 4.5. Türkçe ve Arapça Sözlüklerde İnsana Özgü Özellik, Durum ve Benzerlerinin Aktarma Yoluyla İnsan Dışındaki Varlıkları Karşılamasına İlişkin Toplam Anlam Sayıları

İnsana Özgü Özellik Durum ve Benzeri	Türkçe Sözlükler	Arapça Sözlükler
Arsız	1	1
Çirkin	1	-
Düşman	1	-
Etek	3	-
Hırçın	1	-
Giysi	-	4
Kel	3	5
Kör	6	3
Mutlu	1	1
Narin	1	1
Nazik	3	-
Ölü	4	2
Sağır	4	2
Dilsiz	-	4
Topal	1	2
Yalancı	1	-
TOPLAM	31	25

4.4. Üçüncü alt probleme ilişkin bulgular

Bu çalışmanın üçüncü alt problem cümlesi, “Türkçe ve Arapça sözlüklerde, insana özgü eylemleri karşılayan sözcüklerin tüm anlamları nelerdir ve kaç tanedir, aktarma yoluyla insan dışı varlıkları karşılayan kaç anlam vardır?” şeklindedir. Bu alt problem de konuya ilişkin çalışmalarda verilen örnek sözcüklerden hareketle bir seçki yapılmıştır.

4.4.1. Türkçe ve Arapça Sözlüklerde İnsana Özgü Eylemlerin Tüm Anlam Görünümleri

Ağlamak

(*nsz*) 1. Üzüntü, acı, sevinç, pişmanlık vb.nin etkisiyle gözyaşı dökmek. 2. Ağaç budandığında kesilen yerlerden besi suyu veya öz su akmak. 3.(-den) *mec.* Sızlanmak, yakınmak. 4. (-e)*mec.* Bir duruma üzülme (TDK, 2011, s. 49).

أغلاماك (بكا)

1. Ağlamak, göz yaşı dökmek. 2. Ölüye ağıt söylemek. 3. Bulut yağmurunu dökmek (Erkan, 2012, s. 617).

Aldatmak

(-i) 1. Beklenmedik bir davranışla yanıltmak. 2. Karşısındakinin dikkatsizliğinden, ilgisizliğinden yararlanarak onun üzerinden kazanç sağlamak. 3. Birine verilen sözü tutmamak. 4. Yalan söylemek. 5. Bir şeyin görünürdeki durumu, o şeyin niteliği bakımından yanlış bir kanı vermek. 6. Ayartmak, kötü yola sürüklemek, baştan çıkarmak, iffal etmek. 7. Karı ve kocadan biri eşine sadakatsizlik etmek, ihanet etmek. 8. Oyalamak, avutmak (TDK, 2011, s. 88). 9. (bir şeyin) görünüşü, niteliği konusunda yanlış izlenim vermek, yanlış kanı uyandırmak (Püsküllüoğlu, 2012, s. 104).

ألداتمك (خدع)

1. Aldatmak, hile yapmak. 2. Birine, bilmediği, umadığı bir şekilde kötülük yapmak istemek. 3. Fiyatı yükselmek, pahalılaşmak (İbni Manzur, 2013, s. 3/37).

Çalmak

(-i, -e) **1.** Başkasının malını gizlice almak, hırsızlık etmek, aşırnak. **2.** Vurarak veya sürterek ses çıkartmak. **3.** (nsz) Bir müziği dinlemeyi sağlayan aleti çalıştırmak. **4.** (nsz) Ses çıkarmak, ses vermek. **5.** Atmak, çarpmak, vurmak. **6.** Üzerine sürmek. **7.** (-i) Bozmak, zarar vermek. **8.** (-i) kumaşın bir parçasını kesmek. **9.** Madeni oymak, kalemle işlemek. **10.** (-e) Benzemek, andırmak. **11.** Zamanı boşa harcatmak, ziyan edilmesine yol açmak. **12.** (-i) Süpürmek, temizlemek (TDK, 2011, s. 489).

Çalmak (سرق)

1. Başkasının malını veya ona ait birşeyini çalmak. **2.** *mec.* cinler duyulanı çalarlar yani gizliden işitilen aynı hırsız gibi duyulan bir sözü gizliden dinlerler (İbni Manzur, 2013, s. 4/565- 566).

Çivilemek

(-i, -e) **1.** Bir şeyi bir yere çivi ile tutturmak, mıhlamak. **2.** Aynı noktaya sürekli olarak bakmak. **3.** (-i) *mec.* Vurmak, öldürmek. **4.** (-e) *mec.* Olduğu yerde hareketsiz bırakmak. **5.** *mec.* Sabitleştirmek, kesin olarak yerleştirmek (TDK, 2011, s. 552).

Çivilemek (سمر)

1. Bir şeye çivi çakmak mıhlamak. **2.** Oku yaydan salıvermek. **3.** Sütü su ile inceltmek. **4.** İçkiyi içmek. **5.** Hayvanı salıvermek, serbest bırakmak. **6.** Hayvan ot atlamak (İbni Manzur, 2013, s. 4/677- 678).

Dinamitlemek

(i) **1.** Dinamitle havaya uçurmak. **2.** *mec.* Bir girişimi, bir kuruluşu engelleyici, yıkıcı davranışta bulunmak (TDK, 2011, s. 669)

Dinamitlemek (نسف)

1. Dinamitle bir şeyi uçurtmak (İbni Manzur, 2013, s. 8/537).

Doğurmak

(nsz, -i) **1.** Yavru dünyaya getirmek, doğum yapmak. **2.** *mec.* Ortaya çıkmasına yol açmak, sebep olmak (TDK, 2011, s. 693).

Doğurmak (ولد)

1. Kız veya erkek yavrusu doğurmak. **2.** Toprakta her hangi bir bitki çıkması (İbni Manzur, 2013, s. 9/397- 398).

Dokunmak

(I) (-e) **1.** Nesnelerin sıcaklık, doğukluk, sertlik, yumuşaklık vb. niteliklerini derinin altındaki sinir uçları aracılığıyla duymak, değmek, el sürmek, temas etmek. **2.**

Dokunmak (لمس)

1. El ile temas etmek her hangi bir nesneye dokunma, dokunma duygusu. **2.** Karıştırmak dokunarak bir şeyler almak. **3.** Talep etmek, istemek **4.** Kadınla cinsel ilişkide bulunmak.

Karıştırmak. 3. (*nsz*) Almak, kullanmak, el sürmek. 4. (*nsz*) Sağlığını bozmak. 5. İnsanın içine işlemek, duygulandırmak, etkilemek, koymak, batmak. 6. İlişkin, ilgili olmak, değinmek. 7. Hafifçe değmek. 8. Onur, anlayış vb. ile uyuşmaz bir durum ortaya çıkmak. 9. *mec.* Tedirgin etmek, sataşmak (TDK, 2011, s. 695).

Homurdamak (دمدم)

(*nsz, -e*) 1. Öfke, kızgınlık, can sıkıntısıyla anlaşılmaz sesler çıkarmak. 2. Taşıt, alet vb. alışılmışın dışında bozuk ses çıkarmak (TDK, 2011, s. 1108).

Homurdamak (دمدم)

1. Kızmak, öfkelenmek. 2. Öfke ile söylemek, konuşmak. 3. Kabirin üstünü örtüp düzlemek. 4. Gürültü etmek (İbni Manzur, 2013, s. 3/417).

Koklamak

(*-i*) 1. Kokusunu duymak için bir şeyi burnuna yaklaştırmak veya bir yerin havasını içine çekmek. 2. *mec.* Çok az kullanma, çok azıyla yetinmek (TDK, 2011, s. 1458).

Koklamak (شم)

1. Bir şeyi koklama, koku duyma. 2. Haber almak. 3. Kibirleşmek. 4. Dağ, burun vs. yüksek olmak. 5. El koklamak yani öpmek. (İbni Manzur, 2013, s. 5/197-).

Söylemek

(*-i*) 1. Düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak. 2. Bir düşünceyi ileri sürmek, ortaya atmak. 3. Yapılmasını istemek. 4. (*nsz*) Türkü, şarkı vb. okumak. 5. (*nsz*) Yazmak, düzmek. 6. (*-e*) Haber vermek. 7. (*-i, -e*) Önceden bildirmek, tahmini etmek. 8. *mec.* Sipariş etmek. 9. (*nsz*) Herhangi bir şeyi bildirmek, anlatmak, demek istemek, hatırlamak (TDK, 2011, s. 2152).

Söylemek (قال)

1. Konuşmak, söylemek. 2. Telaffuz etmek. 3. dedikodu. 4. Hitap etmek. 5. İnsan dışı varlıkların konuşması ses çıkarması vs. (İbni Manzur, 2013, s. 7/539- 544).

Vurmak

(*-e*) 1. Elini veya elinde tuttuğu bir şeyi bir yere hızla çarpmak. 2. (*-i*) Ses çıkarmak için bir şeyi başka bir şey üzerine hızlıca çarpmak. 3.

Vurmak (ضرب)

1. Şiddetle vurmak, çok vurmak. 2. Bir şeyi diğer şeye katıp karıştırmak. 3. Yorgancı örtüyü pamuktan dikmek. 4. Darib yani birkaç

Etkisi bir yere kadar uzanmak. **4.** Duyulmak, hissedilmek. **5.** Üzerinde görünmek, üzerine düşmek, yansımak aksetmek. **6.** Olumsuz yönde etkilemek. **7.**(-i, -e) Hızla değmek, çarpmak. **8.** Sürmek. **9.** Takmak, koymak, bağlamak. **10.** Bağlama, ilişkilendirmek. **11.** Olduğundan başka biçimde görünmek. **12.** (*nsz*) Batıcı veya kesici cisimleri saptamak, kakmak. **13.** (*nsz*) Uygulamak, basmak, koymak. **14.** Ses çıkarmak, ses vermek, çalmak. **15.** (-i) Amaçladığı şeye rast getirmek. **16.** (-i) Hızla çarpmak. **17.** (-i) Silahla yaralamak, öldürmek. **18.** Dokunmak, hasta etmek. **19.**(*nsz*) Soğuk, dolu vb. ürünlere zarar vermek. **20.**(*nsz*) Kalp, vuru durumunda olmak, çarpmak. **21.** Piyango vb. çıkmak, isabet etmek. **22.**(-i) Desteklemek, dayamak. **23.** Çıkmak. **24.** Sirtına, omuzuna yerleştirmek. **25.** Bir şeyi başka bir şey üzerine koymak. **26.** Tavla oyununda pulu kırmak. **27.** Manevi olarak yaralamak. **28.** İçki içmek. **29.** Kadeh tokuşturmak. **30.** (-i) Herhangi bir biçimde haksız yoldan para almak, soymak. **31.** (-i, -e) *mat.* Çarpma işlemini yapmak (TDK, 2011, s. 2491-2492).

Yakalamak

(-i) **1.** Bir kimseyi veya bir şeyi elle tutmak. **2.** Kaçan kimseyi ele geçirmek, derdest etmek. **3.** Bir kimsenin gitmesini engellemek, durdurmak. **4.** Bir kimseyi hoş gitmeyecek bir durumda bulmak, bir kimsenin suçu ortaya çıkmak. **5.** Söz, bakış veya işareti fark etmek. **6.** Birdenbire etkisi altına almak. **7.** Arayarak veya rastlantı sonucu bulup bağlantı kurmak. **8.** Avlamak, tuzakla ele geçirmek. **9.**

hayvandan birbiri üzere sağılan sütü içmek. **5.** Göz çukurlanıp içeri batmak. **6.** İnsanların arasını bozup birbirine düşürmek, kıskırtmak (İbni Manzur, 2013, s. 5/477- 487).

Yakalamak (قبض)

1. Avuçlamak, elle tutmak. **2.** Kabız olmak. **3.** Ev veya herhangi bir mekanı teslim almak. **4.** Öldürmek, ölüme yakalanmak. **5.** Bir şeyi tutmaktan kaçınmak vazgeçmek. **6.** Sıkıştırmak. **7.** Kuşun kanadını toplamak (İbni Manzur, 2013, s. 7/222- 224).

Tutturmak. **10.** Aynı düzeye gelmek (TDK, 2011, s. 2505).

Yapmak

(-i) **1.** Ortaya koymak, gerçekleştirmek, oluşturmak, meydana getirmek. **2.** (nsz) olmasına yol açmak. **3.**(nsz) Yol almak. **4.** Onarmak, tamir etmek. **5.**(nsz) Bir şeyi başka bir şey durumuna getirmek. **6.** Bir dileği, bir isteği yerine getirmek, uygulamak, ifa etmek. **7.** (nsz) bir düşünceyi, bir davranışı, bir isteği işe dönüştürmek, gerçekleştirmek. **8.** Düzenli bir duruma getirmek. **9.**(nsz) Üretmek. **10.**(nsz) Bir harekete, işe başlamak veya bir hareketle, işle uğraşmak. **11.**(nsz) Salgılamak, çıkarmak. **12.**(-e) Dışkı çıkarmak. **13.** Gerçekleştirmek. **14.** Tehdit yoluyla birini herhangi bir duruma düşürmek. **15.**(-i,-e) Evlendirmek. **16.** (yar) Bir durum yaratmak. **17.**(yar) Edinmek, sahip olmak. **18.**(yar) Bir kimseye bir mesele kazandırmak, yetiştirmek. **19.**(nsz) Davranmak, hareket etmek. **20.**(nsz) olmak (TDK, 2011, s. 2529- 2530).

Yürüme

(nsz)**1.** Adım atarak ilerlemek, girmek. **2.**(-e) Karada veya suda, herhangi bir yöne doğru sürekli olarak yer değiştirmek. **3.** Çocuk ayakları üzerinde gezecek duruma gelmek. **4.** Yayan gezmek, yayan gitmek. **5.** Yol almak. **6.**(-e) Bir yere gelmek, bir yere ulaşmak, kaplamak. **7.**(-e) Üzerine doğru gitmek, akın etmek, saldırmak, hücum etmek. **8.** Faiz, hesap edilmek, işlemek. **9.** Geçmek, ilerlemek, değişmek. **10.** Bir işte ileri gitmek. **11.** Gereği gibi yapılmak veya ilerlemek. **12.** Ölmek (TDK,

Yapmak (صنع)

1. Ortaya bir ürün çıkarmak, iş yapmak, işlemek. **2.** İşte maharetli usta becerikli olmak. **3.** Bir şeyi mübalağa ile yapmak. **4.** İyilik veya kötülük yapmak (İbni Manzur, 2013, s. 5/408-).

Yürüme (مشى)

1.Yürüme, adım atmak. **2.** Kadın veya hayvanlarda yavruları çok sayıda olmak. **3.** Karnı yürüdü yani ishal olmak. **4.** Söz taşımak. **5.** Hayvan sürüsü veya dört ayaklı hayvanı çok olmak. **6.** Hidayete erimek doğru yolu bulmak, yol, koridor (İbni Manzur, 2013, s. 8/296- 298).

2011, s. 2629). **13.** Hareket etmek. **14.** Bir yere ulaşmak, bir yere gelmek, bir yeri kaplamak. **15.** değişmek, geçmek, ilerlemek. **16.** elden çıkarılmak, satılmak (Püsküllüoğlu, 2012, s. 2629).

4.4.2. Türkçe ve Arapça Sözlüklerde İnsana Özgü Eylemlerin Aktarma Yoluyla İnsan Dışındaki Varlıkları Karşılanması

Ağlamak

1. Ağaç budandığında kesilen yerlerden besi suyu veya öz su akmak (TDK, 2011, s. 49).

أغلام (بكاء- بكا)

1. Bulut yağmurunu dökmek (Erkan, 2012, s. 617).

Aldatmak

1. Bir şeyin görünürdeki durumu, o şeyin niteliği bakımından yanlış bir kanı vermek¹²¹ (TDK, 2011, s. 88).

ألداتم (خدع)

1. Fiyatı yükselmek, pahalılaşmak (İbni Manzur, 2013, s. 3/37).

Çalmak

1. (-i) Bozmak, zarar vermek¹²² (TDK, 2011, s. 489).

Çalmak (سرق)

1. *meç.* Cinler duyulanı çalarlar yani gizliden işitilen aynı hırsız gibi duyulan bir sözü gizliden dinlerler (İbni Manzur, 2013, s. 4/565- 566).

Çivilemek

1. (-i) *meç.* Vurmak, öldürmek. 2. (-e) *meç.* Olduğu yerde hareketsiz bırakmak¹²³ (TDK, 2011, s. 552).

Çivilemek (سمر)

—

¹²¹Kavunun rengi beni aldattı, hammış (Püsküllüoğlu,2012, s. 104); Bu elmanın rengi insanı aldatıyor (DD, 2012, s. 63); Hayat beni aldattı (Lakoff& Johnson, 2010, s. 58); "Dekor, tarihi esvap gözleri aldatıyor." -Y. K. Beyathı (akt. TDK, 2011, s. 88).

¹²²Enflasyon tasarruflarımı çaldı (Lakoff& Johnson, 2010, s. 59).

¹²³Enflasyon bizi duvara çiviledi (Lakoff& Johnson, 2010, s. 59).

Dinamitlemek

1. *meç*. Bir girişimi, bir kuruluşu engelleyici, yıkıcı davranışta bulunmak¹²⁴ (TDK, 2011, s. 669)

Dinamitlemek (نسف)

—

Doğurmak

1. *meç*. Ortaya çıkmasına yol açmak, sebep olmak¹²⁵ (TDK, 2011, s. 693).

Doğurmak (ولد)

1. Topraktan her hangi bir bitki çıkması (İbni Manzur, 2013, s. 9/397- 398).

Dokunmak

1. (*nsz*) Sağlığını bozmak¹²⁶. 2. İnsanın içine işlemek, duygulandırmak, etkilemek, koymak, batmak¹²⁷. 3. İlişkin, ilgili olmak, değinmek¹²⁸. 4. Hafifçe değmek¹²⁹ (TDK, 2011, s. 695).

Dokunmak (لمس)

—

Homurdanmak

1. Taşıt, alet vb. alışılmışın dışında bozuk ses çıkarmak¹³⁰(TDK, 2011, s. 1108).

Homurdanmak (دمدم)

—

Koklamak

1. *meç*. Çok az kullanma, çok aزیyla yetinmek¹³¹ (TDK, 2011, s. 1458).

Koklamak (شم)

1. Dağ, burun vs. yüksek olmak (İbni Manzur, 2013, s. 5- 197).

¹²⁴Enflasyon ekonomimizin temellerini dinamitledi (Lakoff& Johnson, 2010, s. 59).

¹²⁵"Bir kıvılcım isyan havası doğuruyor ve zor önlemlerin alınmasına yol açıyor." –A. Kutlu. (akt. TDK, 2011, s. 693); Günümüzde ekonomik bağımlılık dışa bağımlılığı doğurmaktadır (Püsküllüoğlu, 2012, s. 607); "Artık yolun ortasını geçtik ve saçlarımızda aklar akları ve alnımızda çizgiler çizgileri doğuruyor." –Y. K. Karaosmanoğlu (akt. DD, 2012, s. 435); Michelson- Morley deneyi yeni bir fizik teorisi doğurdu (Lakoff& Johnson, 2010, s. 58).

¹²⁶Bu yemek bana dokunur. Bu hava dokundu (TDK, 2011, s. 695); Kahve bana dokunuyor (Püsküllüoğlu, 2012, s. 609).

¹²⁷Hiçbir gözyaşının bana onunkiler kadar dokunduğunu hatırlamıyorum. –R. N. Güntekin (akt. TDK, 2011, s. 695); Bu türkü bana dokunur (Püsküllüoğlu, 2012, s. 609); "Medeni alemleri yaratmış olan eselerin bize kötülüğü dokunabilir mi?" –N. Ataç.(akt. DD, 2012, s. 436); Sözlere benim gururuma dokundu(DD, 2012, s. 436); "Gafur'un yahut Tahir'in yanına binsin. Efendiliğine mi dokunuyor?" –R. N. Güntekin.(akt. DD, 2012, s. 436).

¹²⁸Eğitim konusuna dokunan bir yazı (TDK, 2011, s. 695).

¹²⁹Rüzgâr estikçe dal antene dokunuyor (TDK, 2011, s. 695).

¹³⁰"Motor bir iki homurdanıp durduktan sonra, şimdi keyifli keyifli işlemeye başlamıştı." - H. Taner. (akt. TDK, 2011, s. 1108).

¹³¹Bu otomobil benzini kokluyor (TDK, 2011, s. 1458).

Söylemek

1.(*nsz*) Herhangi bir şeyi bildirmek, anlatmak, demek istemek, hatırlamak¹³² (TDK, 2011, s. 2152).

Vurmak

1. Olumsuz yönde etkilemek. 2. Piyango vb. çıkmak, isabet etmek. 3. Çıkmak (TDK, 2011, s. 2491-2492)¹³⁴.

Yakalamak

1. Birdenbire etkisi altına almak. 2. Arayarak veya rastlantı sonucu bulup bağlantı kurmak. 3. Aynı düzeye gelmek¹³⁵ (TDK, 2011, s. 2505).

Yapmak

1. Olmasına yol açmak¹³⁷ (TDK, 2011, s. 2529).

Yürüme

1.(-*e*) Bir yere gelmek, bir yere ulaşmak, kaplamak. 2. Faiz, hesap edilmek, işlemek. (TDK, 2011, s. 2629). 3. Hareket etmek. 4. Bir yere ulaşmak, bir yere gelmek, bir yeri kaplamak. 5. değişmek, geçmek, ilerlemek. 6. Elden çıkarılmak, satılmak (Püsküllüoğlu,

Söylemek (قال)

1. İnsan dışı varlıkların konuşması ses çıkarması vs.¹³³(İbni Manzur, 2013, s. 7/539-544).

Vurmak (ضرب)

—

Yakalamak (قبض)

1. Kuşun kanadını toplamak. 2. Öldürmek, ölüme yakalanmak. 3. Sıkıştırmak¹³⁶ (İbni Manzur, 2013, s. 7/222- 224).

Yapmak (صنع)

—

Yürüme (مشى)

1. Hayvan sürüsü veya dört ayaklı hayvanı çok olmak. (İbni Manzur, 2013, s. 8/296- 298).

¹³²"Ne söyler bu türküler / Ay karanlık gecelerde yüzen gemiler" –N. Cumalı (akt. TDK, 2011, s. 2152); "Burada kalmak istemiyorum. Eskiden severdim Büyük adayı. Şimdi bana bir şey söylemiyor." –D. Özlü. (DD, 2012, s. 1445); Dini ona iyi Fransız şaraplarını içmeyeceğini söylüyor (Lakoff& Johnson, 2010, s. 58).

¹³³Kuş ona dedi ki... ; gözleri söyledi (İbni Manzur, 2013, s. 7- 540).

¹³⁴Kriz kitap dünyasını da vurdu; Su dışarı vurdu (TDK, 2011, s. 2492); Piyangoda on bin ona vurmıştu (Püsküllüoğlu, 2012, s. 1977).

¹³⁵Yağmur bizi yolda yakaladı; Türkiye geçen senenin ihracat rakamlarını yakaladı (TDK, 2011, s. 2505); Sis bizi Bolu'da yakaladı (Püsküllüoğlu, 2012, s. 1989); Kanser nihayetinde onu da yakaladı (Lakoff& Johnson, 2010, s. 58).

¹³⁶Ölüm onu yakaladı; Allah onları hem sıkıştırır hem de genişletir (İbni Manzur, 2013, s. 7- 222).

¹³⁷Durgun sular sıtma yapar (TDK, 2011, s. 2529);Çöplük sinek yapar (Püsküllüoğlu, 2012, s. 2011); Mikroplar hastalık yapar (DD, 2012, s. 1696).

2012, s. 2629).¹³⁸

İnsana özgü eylemlerin toplam anlam sayıları Tablo 6'da; aktarma yoluyla insan dışındaki varlıkların karşılamasına ilişkin toplam anlam sayıları ise Tablo 7'de gösterilmiştir:

Tablo 4.6. Türkçe ve Arapça Sözlüklerde İnsana Özgü Eylemlere Verilen Toplam Anlam Sayıları

İnsana Özgü Eylemler	Türkçe Sözlükler	Arapça Sözlükler
Ağlamak	4	3
Aldatmak	9	3
Çalmak	12	2
Çivilemek	5	6
Dinamitlemek	2	1
Doğurmak	2	2
Dokunmak	9	5
Homurdanmak	2	4
Koklamak	2	5
Söylemek	9	5
Vurmak	31	6
Yakalamak	10	7
Yapmak	20	4
Yürüme	16	6
TOPLAM	133	59

Tablo 4.7. Türkçe ve Arapça Sözlüklerde İnsana Özgü Eylemlerin Aktarma Yoluyla İnsan Dışındaki Varlıkları Karşılamasına İlişkin Toplam Anlam Sayıları

İnsana Özgü Eylemler	Türkçe Sözlükler	Arapça Sözlükler
Ağlamak	1	1
Aldatmak	1	1
Çalmak	1	1
Çivilemek	1	-
Dinamitlemek	1	-
Doğurmak	1	1
Dokunmak	4	-
Homurdanmak	1	-
Koklamak	1	1
Söylemek	1	1
Vurmak	3	-
Yakalamak	3	3
Yapmak	1	-
Yürüme	6	1
TOPLAM	26	10

¹³⁸ *Dallara su yürüme; Bu paranın faizi yüzde beşten mi yürüyor; Yürüyen merdiven (TDK, 2011, s. 2629); Otobüs yürüdü, yetişilmez; Sular kıyıya yürümüş, kumları ıslatmıştı; Yaşam bizi beklemez, yürür; Evin eşyaları birer birer yürümekteyken, piyango vurmasını mı? (Püsküllüoğlu, 2012, s. 2092).*

5. TARTIŞMA, SONUÇVE ÖNERİLER

Türkçe ve Arapça, eski ve geniş kültür yelpazesine sahip dillerdir. İki dil arasında kültürel etkileşimden kaynaklanan kimi yakınlıklar da bulunmaktadır. Bu nedenle çeşitli araştırmalar yapılarak kavramlaştırma açısından bu iki dille ilgili ortaklıkların belirlenmesi yararlı olacaktır. Bu çalışmada, Arapça ve Türkçe insan temelli aktarmalar açısından incelenmiş ve karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma için her iki dilde üçer sözlük (Türkçe için *TDK 2011*, *Püsküllüoğlu 2012*, *Dil Derneği 2012*; Arapça için *El- Müncid 2008*, *Firuzabadi 2009*, *İbni Manzur 2013*) , kullanılmıştır. Çalışmada yararlanılan sözlükler arasında TDK 2011 ve İbni Manzur 2013, temel alınmış; bu çalışmalarda yer verilmeyen karşılıklar için diğer sözlüklerden yararlanılmıştır.

Bu çalışma üç alt problemden oluşmaktadır. Bu problemlerin ilki, organlara ve vücut bölümlerine ilişkin adlar; ikincisi insana özgü özellik, durum vb.; üçüncüsü ise insana özgü eylemlerdir. Her bölüm, iki başlık altında ele alınmıştır. İlk bölümde, sözlüklerde bulunan tüm anlamlar verilmiş; ikinci bölümde ise aktarma yoluyla insan dışındaki varlıkların karşılaştırması ele alınmıştır. Her bölümde elde edilen sonuçlar ve farklılıklar, her sözcük için değişkenlik göstermektedir. Sonuçlar, her bölümde ayrı ayrı verilmiştir.

Birinci alt problem, organları ve vücut bölümlerini kapsamaktadır. Bu bölümde toplam 44 sözcük incelenmiştir. Toplam anlam sayıları, Türkçe sözlüklerde 288; Arapça sözlüklerde ise 364'dur. Aktarma yoluyla insan dışındaki varlıkların karşılanması açısından da Türkçe sözlüklerde 172, Arapça sözlüklerde ise 177 anlam belirlenmiştir. Türkçe sözlüklerde “ayak, kol” sözcükleri; Arapça sözlüklerde ise “burun, göz” sözcükleri en fazla aktarmaya sahip olan örneklerdir. Türkçede bu kapsamdaki adların tamamı için ilk anlam, organ adı olarak verilmiştir. Ancak Arapça sözcüklerde kimi örneklerin ilk anlamları organ adı değildir. Bunun gerekçesi, bu tür anlamların artık herkes tarafından bilinmesi olmalıdır.

Organlar ve vücut bölümleri arasında “ağız, ayak, baş, boğaz, göğüs, kol, parmak, tırnak, yüz” gibi sözcükler için verilen aktarma sayıları, Türkçe sözlüklerde Arapça sözlüklere göre belirgin farklar göstermektedir. “Alın, aya, bacak, bel, boyun, burun, deri, diş, diz, el, göz, karın, kaş, kulak, sakal, topuk, yanak” sözcükleri ise bu durumun tersini sergilemektedir.

Aktarma yoluyla insan dışındaki varlıkların karşılanması konusunda Türkçe ve Arapça sözlüklerde ortaklaşan anlamlar sınırlıdır. Örneğin *ağız* sözcüğü için “kapların ve içi boş şeylerin açık tarafı”, *alın* için “bazı şeylerin önü, ön yüzü”, *burun* için “bazı şeylerin ön ve sivri bölümü”, *dil* için “birçok aletin uzun, yassı ve çoğu hareketli bölümleri; terazi kefesi; denize uzanan dar ve alçak kara parçası”, *diş* için “çark, testere, tarak vb. çentikli şeylerdeki çıkıntıların her biri; sarımsak tanesi”, *el* için “bazı nesne ve araçların tutmaya yarayan bölümü” *göz* için “suyun topraktan kaynadığı yer kaynak; nazar; bazı yaraların uç bölümü”; *kulak* için “duvar, baca,

şömine vb. yerlerde kulağa benzer çıkıntı” (TDK 2011; Firuzabadi 2009, İbni Manzur 2013 vd.) gibi ortaklaşan anlamlar verilmektedir.

Organlara ve vücut bölümlerine ilişkin adlarının karşıladığı kavramlar, Türkçe ve Arapçada paralellikler taşıdığı gibi farklılıklar da sergilemektedir. Örneğin *ağız* sözcüğü için Türkçe sözlüklerde “kesici aletlerin keskin tarafı.” (TDK, 2011, s. 44); Arapça sözlüklerde ise “kılıcın keskin tarafı” (Erkan, 2012, s. 1814) geçmektedir; aynı şekilde *baş*, Türkçe sözlüklerde “arazide en yüksek nokta; bir şeyin uçlarından biri; bir şeyin yakını veya çevresi.” (TDK, 2011, s. 264); Arapça sözlüklerde ise “vadinin üst kısmı; kılıcın tutulduğu yer; yılın ve ayın ilk günleri” (İbni Manzur, 2013, s. 4/7- 10) biçiminde tanımlanmıştır. *Dil*, Türkçe sözlüklerde “anahtar” (TDK, 2011, s. 662), Arapçada sözlüklerde “anahtarın kilitte giren kısmı” (İbni Manzur, 2013, s. 8/74-75) olarak karşılanmıştır; *göbek* için Türkçe sözlüklerde “bazı sebze ve meyvelerin orta kısmı; bahçe halı tavan tepsi vb. süslü şeylerin ortalarındaki biçim.” (TDK, 2011, s. 953), Arapça sözlüklerde “memleketin ortası” (İbni Manzur, 2013, s. 4/557- 559); *göz* için Türkçe sözlüklerde “terazi kefesini” (TDK, 2011, s. 976), Arapça sözlüklerde “terazinin denk olmaması” (İbni Manzur, 2013, s. 6/552- 558); *topuk* için Türkçe sözlüklerde “belli bir amaçla kazılmaksızın asıl yerinde bırakılan kömür bloku veya cevher kütlesi” (TDK, 2011, s. 2373), Arapça sözlüklerde “yoğurt ya da yağın blok halinde olması” (İbni Manzur, 2013, s. 7/677- 678) gibi anlamlar verilmektedir.

Her iki dilde ortaklaşan ve farklılaşan aktarmalar bulunduğu gibi kimi sözcüklerde aktarma bulunmamaktadır. Örneğin Türkçede *bilek*, *dudak*, *göğüs*, *saç*, Arapçada ise *kıkırdak*, *memegibi* sözcüklerde insan dışı varlıklara aktarma bulunmamaktadır. Buna karşın *beyin* ve *mide* sözcükleri için her iki dilde de aktarma örneklenmemiştir.

İkinci alt problem, insana özgü özellik, durum vb. ile ilgilidir. Bu bölümde toplam 16 sözcük ele alınmıştır. İncelenen sözcüklerin ilk anlamları, insan (kimse) kavramını karşılamaktadır. Toplam anlam sayıları, Türkçe sözlüklerde 61; Arapça sözlüklerde ise 54’tür. Aktarma yoluyla insan dışındaki varlıkların karşılanması açısından da Türkçe sözlüklerde 31, Arapça sözlüklerde ise 25 anlam belirlenmiştir. Bunun yanında Türkçe sözlüklerde, *kör*, *nazik*, *ölü*, *sağır*, *etek* gibi sözcükler için verilen aktarma sayıları, Arapça sözlüklere göre belirgin farklar göstermektedir. *Kel*, *dilsiz*, *giysi* sözcükleri ise bu durumun tersini sergilemektedir. Örneğin Türkçede insan dışı varlıklara yapılan aktarma sayısı *kör* sözcüğü için 6 iken Arapçada 3’tür. Arapçada *kel* sözcüğü ise 5 aktarma bulunurken Türkçede 3 aktarma belirlenmiştir.

İnsana özgü özellik, durum vb. alt başlığındaki kimi sözcüklerde aktarma bulunmamaktadır. Örneğin Türkçede *dilsiz*, *giysi*; Arapçada *çirkin*, *düşman*, *hırçın*, *etek* sözcüklerinde aktarma belirlenmemiştir. Bu gruptaki sözcüklerle yapılan aktarmalar, her iki dilde farklı kavramları da karşılamaktadır. Örneğin *arsız* sözcüğü Türkçede “kolayca üreyebilen bitki” (TDK, 2011, s. 157) için kullanılırken Arapçada *arsız tırnak* “hayvanın tırnağının sert

oluşu, sertleşmesi” (İbni Manzur, 2013, s. 9/366) biçiminde bir kullanıma sahiptir. *Kel* sözcüğü ise Türkçede “çıplak doğa, yaprakları dökülmüş gelişmemiş cılız bitki” (TDK, 2011, s. 1380) için kullanılırken Arapçada “içinde ağaç bulunmayan kumluk, bir ağacın dallarının düşmesi” (İbni Manzur, 2013, s. 5/377- 378) karşılığındadır. Arapçada *dilsiz* sözcüğü için “bulutta şimşek ve gök gürültüsü olmaması, suyun sesiz aktığı an, toprağın tarıma uygun olmaması, dilsiz yoğurt” (İbni Manzur, 2013, s. 3/59-60) anlamları bulunurken Türkçede, bu sözcüğün insan dışı varlıklara aktarımı bulunmamaktadır. Aynı şekilde Türkçede *hırçın* sözcüğü “tiz, öfkeli ses” (TDK, 2011, s. 1093) için kullanılırken Arapçada bu sözcük için bir aktarma yoktur.

Üçüncü alt problem, insana özgü eylemlerdir ve bu bölümde toplam 14 sözcük incelenmiştir. Toplam anlam sayıları, Türkçe sözlüklerde 133; Arapça sözlüklerde ise 59’dur. Aktarma yoluyla insan dışındaki varlıkların karşılanması açısından Türkçe sözlüklerde 26, Arapça sözlüklerde ise 10 anlam belirlenmiştir. Türkçe sözlüklerde, *dokunmak*, *vurmak*, *yakalamak*, *yürüme*k gibi eylemler için verilen aktarma sayıları, Arapça sözlüklere göre belirgin farklar göstermektedir. Örneğin Türkçe sözlüklerde *dokunmak* sözcüğü için 4 aktarma belirlenmişken Arapçada hiçbir aktarma bulunmamaktadır. Aynı biçimde *vurmak* sözcüğü için Türkçe sözlüklerde insan dışı varlıklara yapılmış tek aktarma varken Arapça sözlüklerde herhangi bir aktarma belirlenmemiştir. Türkçe sözlüklerde *yürüme*k sözcüğü için insan dışı varlıklara yönelik 6 aktarma belirlenmişken Arapça sözlüklerde ise sadece 1 örnek bulunmaktadır. Eylemler için Türkçe sözlüklerde belirlenen aktarma sayısı da Arapçaya göre daha fazladır. Yalnızca *yakalamak* sözcüğü her iki dilde eşit bir aktarma sayısına sahiptir. İnsana ilişkin *ağlamak* eylemi Türkçe sözlüklerde “Ağaç budandığında kesilen yerlerden besi suyu veya öz su akmak.” (TDK, 2011, s. 49) anlamıyla bir aktarmaya sahiptir. Arapçada örneklenen bulutun ağlaması, “bulut yağmuru dökmesi” (Erkan, 2012, s. 617) anlamındadır. Eylemlerde ortaklaşan anlamlar ise *yakalamak* eyleminde görülmektedir. Türkçe sözlüklerde “Sis bizi Bolu’da yakaladı.”, “Yağmur bizi yolda yakaladı.”, “Kanser nihayetinde onu da yakaladı.” (TDK, 2011, s. 2505) gibi örneklerle Arapçada görülen “Ölüm onu yakaladı.” (İbni Manzur, 2013, s. 7/222- 224) örneği her iki dilde benzerlik taşıyan aktarmalardır.

Arapça ve Türkçenin insan temelli aktarmalar çerçevesinde karşılaştırıldığı bu çalışmada, toplam 74 sözcük incelenmiştir. Bu bağlamda belirlenen toplam anlam sayıları Türkçe sözlüklerde 229 iken Arapça sözlüklerde 212’dur. Bu sonuçlara bakıldığında her iki dil arasında ortaklaşan yanların, benzerliklerin ve farklılıkların bulunduğunu tespit edilmiştir. Örneğin organlar ve vücut bölümleri için toplam anlam sayıları açısından Arapçanın Türkçeye olan üstünlüğü, aktarmalara da yansımıştır. İnsana özgü özellik, durum vb. için Arapça ve Türkçede koşutluk görülmektedir. İnsana özgü eylemler açısından ise toplam anlam sayılarında Türkçenin Arapçaya olan üstünlüğü, aktarmalara da yansımıştır. Sonuç olarak insan dışı varlıklara yapılan aktarmalarda, organlar ve vücut bölümleri açısından Arapçanın Türkçeye,

eylemler açısından Türkçenin Arapçaya üstünlüğü belirlenmiş; her iki dil, insan özgü özellik, durum vb. konusunda ise birbirine yakın değerler vermiştir. Bununla birlikte burada verilen örnekler çerçevesinde ikinci ve üçüncü alt problemler için Türkçenin Arapçaya göre daha yoğun bir soyutlama gücüne sahip olduğu belirlenmiştir.

Bu çalışmada elde edilen sonuçlara dayanarak aşağıdaki öneriler geliştirilebilir:

a) Bu araştırmada; insan temelli aktarmalar çerçevesinde Arapça ve Türkçe üzerine bir karşılaştırma yapılmıştır. Bundan sonraki çalışmalarda insan dışındaki diğer canlılar (hayvanlar, bitkiler) ya da cansız varlıklar ele alınabilir.

b) Bu çalışmada Türkçe ve Arapça karşılaştırılmıştır. Bundan sonraki çalışmalarda Türkçe ile farklı Batı ve Doğu dilleri karşılaştırılabilir.

c) Bu çalışmada Türkçe ve Arapça için üçer sözlük kullanılmıştır. Bundan sonraki çalışmalar, derlem tabanlı uygulamalar üzerinden gerçekleştirilebilir.

KAYNAKLAR

- [1]. Akarsu, B. (1998). *Wilhelm von Humboldt'da dil-kültür bağlantısı*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- [2]. Akdemir, M. (2009). Dilin "konuşan dil" için anlamı. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 97- 103.
- [3]. Aksan, D. (2003). *Türkçenin gücü*. (8. baskı). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- [4]. Aksan, D. (2006). *Türkçenin söz varlığı*. (4.baskı). Ankara: Engin Yayınevi.
- [5]. Aksan, D. (2009a). *Her yönüyle dil*. (5.baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- [6]. Aksan, D. (2009b). *Anlambilim konuları ve Türkçe anlambilimi*. Ankara: Engin Yayın Evi.
- [7]. Aksoy, Ö. A. (1988). *Atasözler ve deyimler sözlüğü 1*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- [8]. Aksoy, Ö. A. (1988). *Atasözler ve deyimler sözlüğü 2*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- [9]. Aktaş, T. (2013). *Türkçesindeki "baş" ve "baş" ta bulunan organ adları ile kurulmuş deyimler ve bu deyimlerin Türkiye Türkçesindeki şekilleriyle karşılaştırılması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- [10]. Aktunç, H. (1998). *Büyük argo sözlüğü (Tanıklarıyla)*. İstanbul: Yapı kredi Yayınları
- [11]. Al-Akup, İ. A. (2004). *el-Mafsal fi ulumi'l-belaga el-Arabiyye*. Halep: Müdiriyet El-Kutub vel-matbuaat El-Camiyye.
- [12]. Albiladi, M. (2012). *Arapça ile Türkçe arasındaki sözdizimsel farklılıkların Araplara Türkçe öğretiminde etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- [13]. Atik, A. (1985). *İlmu'l-beyan*. Beyrut: Daru'n- nehdati'l- Arabiyye.
- [14]. Aydın, T. (2007). *Arapça ve Türkçede cümle yapısı, yabancılara Arapça cümle öğretimi,- karşısal çözümleme-*. Yayımlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- [15]. Baytop, T. (2007). *Türkçe bitki adları sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- [16]. Benzer, A. (2009). Dil bilimi kaynaklarında edebi sanatların kullanımı. *Turkish studies – International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4(8), 725-746.
- [17]. Bulut, A. (2015). *Belagat meani- beyan- bedi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi. İlâhiyet Fakültesi Vakfı Yayınları.
- [18]. Çoşar, A. M. (2008). Bir adlandırma ögesi olarak organ adları. *Turkish studies – International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic- ISSN: 1308-2140, (M. Fahrettin Kırzioğlu Armağanı)*, 3(4), 1049-1079.
- [19]. Çelik, G.M. (2015). *Türkçe Arapça ism-i mevsul, izafet, sıfat, hal ve birleşik cümlelerinin karşısal çözümlemesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- [20]. Denizler, F.U. (2007). *Tarihi metinleri aktarma problemleri – dede korkut oğuznameleri ve Türkiye Türkçesine yapılmış aktarmalar üzerine kelime düzeyinde bir inceleme-*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Muğla.
- [21]. Dil Derneği. (2012). Ankara: Dil Derneği Yayınları.
- [22]. Dilçin, C. (2013). *Örneklerle Türk şiir bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- [23]. Doğan, L. (2005). *Türk dilinde organ adları üzerine bir inceleme -ana ve ara temel kelimeler*. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (1),141-163.
- [24]. Erden, N. B. (2011). Anlambilim çerçevesinde kelime ve çağrışım ilişkisi, *1st International Conference on Foreign Language Teaching and Applied Linguistics*, 5(7), 987- 993.
- [25]. Elbelihi, M. (2006). *El-vucuh vel- nazayir fi Kuran el-Kerim*. Dubai: Merkez Cuma El-Macid lil-Sakafa vel-Turas.
- [26]. El- Cürçani, İ. A. (1998). *Esraru'l-belaga fi ilmu'l-beyan*. Beyrut- Lübnan: Daru'l-Kitab el-Arabi.
- [27]. El-müncid fil- luga vel- ilam. (2008). Beyrouth, Liban. Dar el-Mechreq.
- [28]. El- Firuzabadi, M. (2009). *El-Kâmûsü'l muhîd*. Lübnan- Beyrut: Darül el-Marife.
- [29]. El- Haşimi, S. (1999). *Cevahiru'l-belaga (fi maani vel-beyan vel-bedi)*. Beyrut: El-mektebe El-asriye.

- [30]. Ergene, O. (2013). Türkiye Türkçesinde akrabalık terimleri ve söz varlığındaki Kullanımları. *VI. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri*, 20(25), 1583- 1604. TDK Yayınları.
- [31]. Ergene, O. (2014). Türkiye Türkçesinin söz varlığında hayvan adlarının organ adlarıyla ya da vücut bölümlerine ilişkin adlarla oluşturduğu deyim aktarması örnekleri. *TURKISH STUDIES - International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(6), 319- 365. Ankara.
- [32]. Erkan, A. (2012). *El-Beyan*. İstanbul: Yasin Yayınevi; 1-2.
- [33]. Erkmek-Akerson, F. (2008). *Türkçe örneklerle dile genel bir bakış*. İstanbul: Multilingual.
- [34]. Ermiş, H. (2008). *Arapça'dan Türkçeleşmiş kelimeler sözlüğü*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- [35]. Fischer, S. R. (2013). *Dilin tarihi*. (M. Güvenç, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür yayınları.
- [36]. Gen, S. (2015). *Özbekçede metaforlar*. Yayımlanmamış doktora tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı. Adana.
- [37]. Guiraud, P. (1999). *Anlambilim* (B. Vardar,Çev), İstanbul: Multilingual.
- [38]. Güngör, E. (1995). *Türk kültürü ve milliyetçilik*. İstanbul: Ötüken Yayıncılık.
- [39]. Gürel, Ş. (2002). *Kuran-ı Kerim ve açıklamalı yüce meal*. İstanbul: Sağlam Yayınları.
- [40]. Güvenç, B. (1995). *Kültür ve demokrasi*. İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- [41]. İbni Elşecri, H. (1992). *Ma-İtafaka lafzuhu ve ihtalafa manah'u*. Beyrut.
- [42]. İbni Manzur, E. (2013). *Lisanü'l-Arab*. Kahire: Darül El-Hadis; 1-9.
- [43]. İmer, K. Kocaman, A. Özsoy, A. S. (2013). *Dilbilim sözlüğü*, İstanbul: Boğaziçi Üniveristesi Yayınevi.
- [44]. Işık, C. (2014). *Kelime ve cümle yapıları bakımından Arapça ile Türkçe'nin karşılaştırılması*. Yayımlanmamış doktora tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü. Erzurum.
- [45]. Kaplan, M. (1996). *Kültür ve dil*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- [46]. Kaptan, S. (1998). *Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri*. Ankara: Bilim Kitap Kırtasiye Ltd. Şti.
- [47]. Karaağaç, G. (2013). *Türkçenin dil bilgisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- [48]. Karasar, N. (2007). *Bilimsel araştırma yöntemler*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- [49]. Kasım, M.& Dip, M. (2003). *Ulumul-belaga*. Lübnan: Muessese'l Hadise Lil-kitap.
- [50]. Kazvini, C. (2003). *El-İzah fi ulumi'l-belaga*. Beyrut-Lübnan: Darül el-Kutub el-İlmiye.
- [51]. Kılıç, V. (2002). *Dilin işlevleri ve iletişim*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- [52]. Kıran, Z. (2013). *Dilbilime giriş* (Yay. Haz. A. Eziler Kıran). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- [53]. Korkmaz, Z. (2010). *Gramer terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- [54]. Kotan, Y., & Kaya, T. (2010). Orhan pamuk'un benim adım kırmızı romanında renk metaforu. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 14 (2), 83-103.
- [55]. Köksal, A. (2003). *Dil ile ekin*. İstanbul: Toroslu Kitaplığı.
- [56]. Lakoff, G., Johnson, M. (2010). *Metaforlar hayat, anlam ve dil*. (G. Y. Demir, Çev.), İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- [57]. Mumcu, P. (2008). *Türkmen atasözlerinde ad aktarmaları ve deyim aktarmaları*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü. Malatya.
- [58]. Yüceol Özezen, M.,& Ördem, E. (2014). Yüz kuramları çerçevesinde dil -beden ilişkisi ve Türkiye Türkçesi- bilişsel dilbilimsel bir yaklaşım-. *International Journal Of Language Academy*, 2(1), 151- 177.
- [59]. Nalçakan, Z. (2008). *Arapça ve Türkçe'de isim ve fil cümlesinin karşılaştırılması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kahramanmaraş.
- [60]. Omar, M. (2016). *Öğretmen ve öğrenci gözü ile soydaş iki dillilere Türkçe öğretiminde ölçme ve değerlendirme (Arapça ve Türkçe bilen Kerkük Türkmenleri örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Sakarya.
- [61]. Öztürk, F. (2005). Kutadgu bilig'de bitki adları. *Türk dünyası incelemeleri dergisi*, vı (1), 201- 208.
- [62]. Öztürk, H. (2013). Deyimler bağlamında bazı organ adlarının toplum değerleriyle ilişkisi. *Turkish studies- International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(9), 2129- 2143. Ankara.

- [63]. Palmer, F. R. (2001). *Semantik yeni bir anlambilim projesi*. Ankara: Kitabiyat.
- [64]. Püsküllüoğlu, A. (2012). *Türkçe Sözlük*, Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- [65]. Roux, J. P. (2005). *Orta Asya'da kutsal bitkiler ve hayvanlar* (A. Kazancıgil- L. Arslan,Çev.). İstanbul: Kabalca.
- [66]. Seymen- Koç, A. (2006). *Arapça ve Türkçede zamirler -karşıtsal çözümleme-*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- [67]. Şahin, H. (2009). Kaşgarlı'dan günümüze organ isimleriyle kurulmuş deyimler. *Turkish studies- International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4(3), 2020- 2036.
- [68]. Şahin, İ. (2010). Organ adları temelinde Kırgızistan yer aldlarında ölü deyim aktramaları ve bunların yer aldlarında kullanışları. *bilig* (53), 199- 218.
- [69]. Taş, İ. (2013). Türk dili öğretisi olarak Kaşgarlı Mahmud ve öğretim metodu açısından Divanü Lugati-Türk. *Türk Dili ve Edebiyat Dergisi* , 193-202.
- [70]. Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- [71]. Uğur, N. (2007). *Anlambilim sözcüğün anlam açılımı*. İstanbul: Doruk.
- [72]. Uçak, S. (2012). Mevlana'nın rubailerinde "gönül" İstiaresi, *Turkish studies- International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(3), 2481-2490. Ankara.
- [73]. Uçar, İ. (2013). "Kavram- çağrışım- kelime" bağlamında bitki adlarına anlam bilimsel bir yaklaşım, *TURKISH STUDIES - International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, (Prof. Dr. Amil Çelebioğlu Armağanı), 8(1),2671- 2683.
- [74]. Vardar, B. (2001). *Dilbilimin temel kavram ve ilkeleri*. İstanbul: Multilingual.
- [75]. Vardar, B. (2007). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. İstanbul: Multilingual.
- [76]. Yalçın, s. k., & Şengül, m. (2007). Dilin iletişim süreci içerisindeki rolü ve işlevleri, *TURKISH STUDIES- International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 2(2),749- 769.
- [77]. Yıldırım, A. vd. (2000). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (Gözden geçirilmiş 2. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- [78]. Yılmaz, K. (2011). Organ adlarının nesnelere aktarılmasında dil- zihin ilişkisi, *TURKISH STUDIES - International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, (Halil Erdoğan Cengiz Adına / Klasik Türk Edebiyatında Mizah). S. 1083-1092.
- [79]. Yunusoğlu, N.K. (2016). *Budist Türk çevresi eserlerde metaforlar*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Hiba Faisal Ghaze SALİHİ

Doğum Tarihi : 01 Eylül 1989

E-mail : hibagazi1989@gmail.com

hibe_mumin@hotmail.com

Öğrenim Durumu :

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Türkçe Öğretmenliği	Mersin Üniversitesi	2009-2013
Yüksek Lisans	Türkçe Eğitimi	Mersin Üniversitesi	2013-2017
Doktora			

Görevler :

Görev Ünvanı	Görev Yeri	Yıl